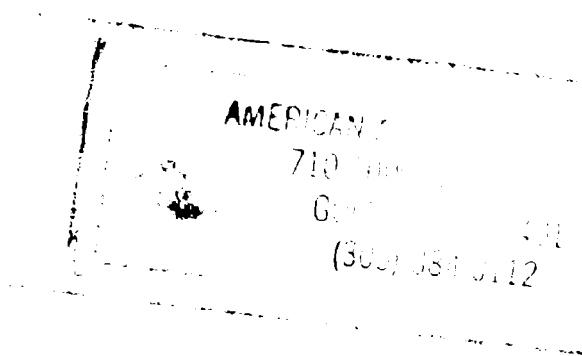

**Intermediate
Nepali
Structure**

Volume I

M.K. VERMA & T.N. SHARMA
Department & Center of
South Asian Studies
The University of Wisconsin

MANOHAR
1979

© M.K. Verma & T.N. Sharma

First Published 1979

Published by

Ramesh K. Jain for
Manohar Publications,
2, Ansari Road, Daryaganj,
New Delhi-110002.

Printed by

Ashokas Press, New Delhi-110005,
at Rashtravani Printer's, New Delhi-110064.

The two-volume set of *Intermediate Nepali Structure* and *Intermediate Nepali Reader* was prepared and written under a contract with the United States Office of Education, Department of Health, Education and Welfare.

Preface

The materials in the two-volume set of *Intermediate Nepali Structure* and *Intermediate Nepali Reader* are designed to provide a comprehensive packet of instructional materials to students who have completed a first-year course in basic Nepali. The two volumes are intended to be used in conjunction with each other so that students can attain fluency in the reading and writing of the language and at the same time be aware of the pertinent grammatical constructions underlying what they read. In our experience most adult learners at this stage feel a need for some systematic discussion of the structural points involved in what they read and very often the explanations they get in the classroom are casual, spotty, and un-systematic. This set, thus, attempts to correct the situation found in most intermediate-level instructional materials which rely basically on reading passages with minimal vocabulary and grammatical notes. Each lesson in the *Structure* is accompanied by pattern drills and exercises for intensive practice, and each lesson in the *Reader* is accompanied by a glossary with the necessary structural and cultural explanations relevant to that lesson. In all these materials, Nepali words and constructions appear in the Devanāgarī alphabet. A comprehensive dictionary of the vocabulary used appears at the end of the *Reader* and is alphabetically arranged for easy look-up. To strengthen the usefulness of these volumes further, there are two sets of tapes, one to go with the lessons in the *Structure* volume and the other to go with the lessons in the *Reader* volume.

Many people have contributed to the preparation of these volumes. The U.S. Office of Education provided generous support for the whole operation. Professor Joseph Elder of the University of Wisconsin and Mrs. Julia Petrov of the Office of

Education gave useful advice and suggestions on the overall format. Mrs. Judith Dillon's assistance in overseeing the secretarial aspects of the operation was invaluable. The questions and comments on some aspects of the *Structure* volume which was partially used in my Structure of Nepali course were extremely helpful in looking at the formulations and explanations from the student's point of view. We owe a special debt to Mr. Krishna Pradhan who very closely looked at the materials, helped improve the exercises, and aided in the preparation of the tapes.

Manindra K. Verma
Tara Nath Sharma

Introduction

This volume is made up of 20 lessons and is part of a comprehensive course in intermediate Nepali. The main purpose of this volume is to explain and illustrate the basic structures of Nepali grammar. This is accomplished through lessons which include different tense forms, postpositions, conditionals, comparatives, and other structural elements.

The first lesson in this series is devoted specifically to guiding students in the writing and pronunciation of the Nepali language. The subsequent lessons are ordered in terms of increasing grammatical complexity. Each lesson is accompanied by pattern drills and exercises for intensive practice both in and out of the classroom.

An exhaustive illustration of all the forms of the verb 'khanu' (to eat) and 'hunu' (to be) is given as an appendix at the end of this volume.

An extended set of pattern drills and exercises based on each lesson have been also put on tape for helping students gain proficiency in their use of the language. This set of tapes is labelled NE2-001 and can be obtained through the Labs for Recorded Instruction, University of Wisconsin, Madison, Wisconsin 53706.

There is a companion volume, the *Intermediate Nepali Reader*, which consists of a series of graded reading passages. It is recommended that this volume should be used along with the *Reader* for this volume explains the grammatical structures used in the *Reader*, while the *Reader* provides practice in the use of these forms.

Contents

1. Some Helpful Hints regarding Nepali Writing and Pronunciation	1
2. Uses of Postposition-1	11
3. Uses of Postposition-2	22
4. Postpositions with Verbals	38
5. Review of Tense Forms-1	45
6. Review of Tense Forms-2	51
7. Review of Tense Forms-3	60
8. Review of Tense Forms-4	68
9. The Structure of the Negative Verbal Forms	78
10. Verb Types	87
11. Infinitival Forms	95
12. Review of the Different Forms of भन्नु	101
13. Adverbials	109
14. Conditional Constructions	116
15. Sentence Connectives	127
16. Comparative Constructions	138
17. Derivational Devices	147
18. Pronominal Series	159
19. The Structure of Modification in Noun Phrase	172
20. Particles	180
(a) Conjugation of the Verb खानु	191
(b) Conjugation of the Verb हुनु	219

Lesson 1

Some Helpful Hints Regarding Nepali Writing and Pronunciation

Nepali uses the Devanagari system of writing which is very largely regular. There is a great degree of 'fit' between the spelling and the pronunciation of a word. However, there are Sanskritic words that retain their original Sanskrit spelling even when pronounced in the modern Nepali way.

(The meaning given in parenthesis for each word in the examples is for convenience and may be only one of the many other possibilities.)

- A. (i) व in Sanskrit loan words is pronounced as ब.
ex. विराट (huge), नवीन (new), अनुभव (experience), व्यक्ति (individual), वास्तविक (real), वस्तु (thing), भव्य (grand), व्रत (fasting), विद्या (education), वीर (heroic), etc.
- (ii) व is retained as व in the pronunciation of only a few words like वाकवाकी (nausea), वाक्क (bored), बाग्ले (a surname), वार/वारि (on this side of the river), वारिस (heir), बाल/बाला (adjectival suffix indicating possession or agency), बाल्ल (surprised) and बास्त्रा (concern).
- (iii) The initial व of वहाँ/वहीं (there) is pronounced as उ. The alternative spellings of these words are उहाँ and उहीं.
- (iv) बकालत (profession of pleader), बकील (pleader in court) and बस्ताद (great musician) are also written as उकालत/ओकालत, उकील/ओकील and उस्ताद/ओस्ताद and the initial sound is pronounced either as उ or as ओ.

(v) The initial व of वर (near), वरत्र (this life), वरिपरि (surrounding), वलि (type), वली (a surname) and वल्लो (something/someone nearer) is pronounced as ओ and these words can also be alternatively written as ओर, ओरत्र, ओरिपरि, ओलि, ओली, ओल्लो.

B. There is usually no distinction maintained in the pronunciation of श, ष and स. All of them in that case would be pronounced as स.

ex. शासन (administration), शोषण (exploitation), वर्ष (year), शान्ति (peace), प्रशान्त महासागर (Pacific Ocean), सुशासन (good administration), शेक्सपियर (Shakespeare), etc.

C. There is usually no distinction in the pronunciation of short and long vowels. All of them are pronounced short.

ex. दिदी (older sister), पनि (also), पानी (water), दूध (milk), नीति (policy), फुपू (father's sister), भाउजू (older brother's wife), सासू (mother-in-law), etc.

D. The pronunciation of the word-final consonant :

Whether or not the word-final consonant is pronounced with its inherent schwa is determined by certain principles. What is given below is an overall picture of the situation. There may be words that do not fall into any of the categories below but they are not numerous. In all those cases, the student should follow his instructor's advice and pronunciation.

I. In general, the final consonant in a word is pronounced without its inherent schwa. (The exceptions to this basic principle are formulated below.)

ex. सडक (street), किताप (book), नेपाल (Nepal), भारत (India), मन्दिर (temple), राम (Ram, a name), पहाड (mountain), कमल (lotus), चाख (interest), नड (nail), पाँच (five), रामायण (the Ramayana, an epic), हिमाल (the Himalayas), मान (respect), पाइन (power), कलम (pen), बेश (country), राज (reign), जुन (which), कुन (which), यस (this) त्यस/उस (that).

What follows describes the categories of words that do not obey the basic principle stated above. Some of them are phonologically determined, others are grammatically determined.

II. PHONOLOGICALLY DETERMINED CATEGORIES

(a) Words that end in a consonant cluster will retain the final schwa.

ex. भक्त (devotee), सबछ (completes), वसन्त (spring), गछ (does), मस्त (easy-going), इन्द्र (Indra, the god of rain), शान्त (quiet), युद्ध (war), तर्फ (toward), पल्ट (time), श्वार (the sound of fire produced by striking a match stick), पन्ध्र (fifteen), हलन्त (ending in consonant).

(b) Words, generally disyllabic, that end in one of the liquid sounds य or ह will retain the final schwa.

ex. जय (victory), क्षय (destruction), भय (danger), मय (Maya, a name), लय (tune), हय (horse), वय (age), सय (hundred), प्रलय (dissolution of the world), सहाय (help), सजाय (punishment), अभिनय (acting), महोदय (sir), महाशय (sir), गह (depth), मह (honey), दह (lake), तह (layer), शाह (Shah, a surname), सिंह (lion), देह (body), सन्देह (doubt), पर्वाह (care), सल्लाह (advice), कलह (quarrel), सलह (locust).

A few words ending in र and व (pronounced ब) also show this tendency.

ex. हरहर (invocation to God Shiva while bathing to wipe away sin), एघार (eleven), खेर (waste), शिव (God Shiva), भव (world), नव (new).

III. GRAMMATICALLY DETERMINED CATEGORIES

(a) As a general rule, verbal forms clearly indicate, by the use or absence of हलन्त, whether or not the final consonant is to be pronounced with its schwa.

(i) When the final न in a verb is the negative particle, it is pronounced *with* the schwa.

ex. गर्दैन (does not do), छैन (is not), हुँदैन (does not happen), होइन (is not), गरेन (did not do), थिएन (was not), सकेन (could not), खाइएन (was not eaten), खाएन (did not eat), खाँदैन (does not eat), पढेन (did not read), पढ्दैन (does not read), पढिँदैन (is not read), पढिएन (was not read), भएन (did not become), गरिन (she didn't do), भनिन (she didn't say), खाइन (she didn't eat), गर्दिन (she doesn't do), भन्दिन (she doesn't say), सकिन (she couldn't), सक्तिन (she cannot), etc.

Verbal forms ending in न without schwa will always indicate this fact clearly in spelling by using a हलन्त. Examples of final न with हलन्त :

(a) affirmative—गरिन् (she did), भनिन् (she said), खाइन् (she ate), सकिन् (she could), गर्छिन् (she does), गर्छन् (they do), छन् (they are), मान्छन् (they agree), etc.

(b) negative—गर्दैनन् (they don't do), छैनन् (are not), गरेनन् (they didn't do), थिएनन् (were not),

खाएनन् (they didn't eat), खाँदैनन् (they do not eat), गरिनन् (she didn't do), भनिनन् (she didn't say), खाइनन् (she didn't eat), गर्दिनन् (she doesn't do), भन्दिनन् (she doesn't say), सकिनन् (she couldn't) सक्तिनन् (she cannot), etc.

- (ii) The final consonant of the imperative that agrees with तिमो (हरू) retains its schwa.

ex. गर (do), बस (sit down), पढ (read), भन (tell), सक (be able), लेख (write), खेल (play), समात् (catch), मान (agree), etc.

The imperative form that agrees with तौ is pronounced without schwa which is clearly indicated by the use of हलन्त.

ex. गर् (do), बस् (sit down), पढ् (read), भन् (tell), सक् (be able), लेख् (write), खेल् (play), समात् (catch), मान् (agree), etc.

- (iii) The infinitival ending in न retains its schwa.

ex. खान (in order to eat), जान (in order to go), लिन (in order to take), ल्याउन (in order to bring), बसाउन (in order to make someone sit down), लेखाउन (in order to make someone write), समाउन (in order to catch), पढाउन (in order to make someone read).

- (iv) The non-finite verbal forms that end in -एर (conjunctive participles) retain their schwa.

ex. खाएर (having eaten), गएर (having gone), लिएर (having taken), बसेर (having sat down), भनेर (having told), पठाएर (having sent), लेखेर (having written).

- (b) Almost all postpositions are pronounced with a schwa in the final position.

ex. बाट (from), तिर (toward), निर/नेर (near), बाहिर (outside), तल (down), मास्तिर (above), मुन्तिर (below), सित (with), संग (with), तलतिर/तल्लिर (downward), परतिर/पतिर (farther away), वरतिर/वतिर (nearer), पर (farther), वर (nearer).

Some of the exceptions are भर as in दिनभर (all through the day) and रातभर (throughout the night), सहित (with), समेत (including), लगायत (including), बाहेक (except).

(c) The following structure words retain their final schwa.

ex. तर (but), हुनत (though), जब (when), तब (then), अब (now onward), जेनतेन (somehow).

(d) Time and place nouns used adverbially will retain their schwa.

Place nouns—घर (to the house), वन (to the forest), घाट (to the cremation grounds), हाट (to the market), ससुराल (to the inlaw's), माइत (to the married woman's parental home).

Time nouns—दिन (on the day), रात (at night), साँझ (in the evening), पख (at the time), बेर (at the moment), खेर (during the time), आइतवार (on Sunday), ताक (during), सँउवार (on Monday), मंगलवार (on Tuesday), बुधवार (on Wednesday), बिहिवार (on Thursday), शुक्रवार (on Friday), सन्सरवार (on Saturday), आज (today).

Notice that these words when used as nouns will delete the schwa in pronunciation.

(i) used purely as nouns :

मंले दुई घर किनें । (I bought two houses).

मेरो घर पोखरा हो । (Pokhara is my home).

- त्यो रानीवन हो । (That is the Raniban, a forest).
त्यो घाट राम्रो छ । (That cremation area is good).
हाट लाग्यो । (The market is on).
तिमी कति दिन बस्छौ? (How long will you stay)?

(ii) used as nouns followed by postpositions :

घरतिर (toward the house), घरमाथि (above the house), घरबाट (from home), वनतिर (toward the forest), वनमा (in the forest), घाटमा (in the ghat), हाटमा (in the market), पाँच दिनमा (in five days), साँझमा (in the evening).

(e) The question word किन (why), but not कुन (which), will retain its schwa.

(f) When the न-ending noun is used as a name for a woman it will retain its schwa.

ex. मन, धन, वन, जन

Notice that these nouns in their ordinary uses will drop their schwa.

ex. मेरो मनमा यो विचार छ । (I have this thought in mind).

उससित प्रशस्त धन छ । (He has sufficient money).

राम चौध वर्ष वनतिर गए । (Ram went to the forest for fourteen years).

हिन्दू जन रामलाई मान्छन् । (The Hindu people respect Ram).

(g) Some onomatopoeic words ending in liquids and nasals will retain their schwa.

ex. गरर (the sound of dragging), करर (the sound of a falling tree), खरर (the sound of dragging), हरर (the sound of wind), तरर (the sound of dropping), चरर (the sound of cracking), समसम (the manner of coming silently), लमलम (the manner of walking), सलल/सललल (the manner of flowing).

- (h) There are still words like शुभ (auspicious), नम (sky), चौध (fourteen) that retain their schwa, but for which no helpful formulation is possible. They are not numerous.

PATTERN DRILLS

Pronounce with a final schwa :

- (i) तर 'but' अब नव तय समय सह सलह
 तिर जब भव जय प्रलय बह कलह
 पर तब शिव भय सजाय मह पर्वाह
 वर बाट नभ क्षय सहाय दह सल्लाह
 नेर तल शुभ मय तन्मय रह सन्देह
 बाहिर आज चौध सय अभिनय गह
 एघार किन हुनत लय महोदय तह
 अठार कन ह्य महाशय शाह
 वय चाह
 आय देह
 व्यय मोह
 द्रोह
- (ii) शान्त इन्द्र इवारं तन्न तर्फ दुक्ख
 मस्त चन्द्र च्वारं टन्न फर्क सक्छ
 युद्ध पन्ध्र स्वारं सनन्न गछ चुप्प

बुद्ध	सत्र	ग्वारं	सुलुल्ल	तिछं	घुप्प
वसन्त	रुद्र	प्याट्ट	हुलुल्ल	पर्खं	डुरं
हलन्त	शूद्र	फ्याट्ट	मुसुकक	हिंङ्छ	ढङ्ग
भक्त	सन्च	स्वात्त	ठुसुकक	घुम्छ	स्पष्ट
शक्त	ढ्वाङ्ग	हुत्त	टुसुकक	बस्छ	ढ्वाक्क
अस्त	नत्र	सुत्त	थुचुकक	पलट	चटक्क
युक्त	सक्न	फुत्त	क्वाप्प	पढ्छ	स्वाट्ट
		रद्द	ध्याच्च	उठ्छ	मक्ख
		उङ्छ	घ्याच्च	हिस्स	
		उङ्ग	बल्ल		

(iii)	करर	सनन	सलल	व्हातत	समसम	टहटह
	फरर	भनन	फ्यालल	फ्यातात	लसलस	चहचह
	गरर	घनन	खलल	स्वातत	खरखर	लहलह
	चरर	छनन	छलल		सरसर	
	सरर	टनन	टलल		बरबर	
					फसफस	
					खसखस	

EXERCISES

A. Employ हलन्त wherever necessary in the following verbals :

- मेरी बहिनी चलाक थिइन । उसले राम्ररी काम गरिन ।
- मेरी दिदी चाहिं चलाक थिइन । त्यसैले उनले राम्रो काम गरिन ।
- उनले राम्रा राम्रा काम गरिन तर नराम्रा चाहिं गरिनन ।
- रामकी आमाले उसलाई देखिन र कता जाँदैछस भनेर सोधिन ।
- राम भगडा गर्दै तर सीता र गीता भने औधि भगडा गर्छन ।
- आज यहाँ चिया पनि पकाइएन, रक्सी पनि छैन र जाँडका बदलहरू पनि छैनन ।
- जब रामले हिसाप गरेन, श्याम र सीताले पनि गरेनन ।

8. जुन बेला तालमा कमलको फूल थिएन, त्यस बेला त्यहाँ रजहाँस पनि थिएनन ।
9. न सीताले पाठ पढिन, न गीताले गीत गाइन ।
10. मैले लेखेको चिठी भएन भनी तिनी आएनन ।

B. Underline only those word-final consonants that are pronounced with the schwa in the following sentences :

म मन र धनलाई लिएर आज पाटन गएको थिएँ । तर फर्कदा दररर पानी दक्यो । हुनत बाटामा एउटा घर थियो तापनि हामी भिजेर निथ्रुकक भयौँ । हामी घर पुग्दा वन हाँसी । जब उसले तातो चिया पकाएर हामीलाई खुवाई हामी खुशी भयौँ । आज त निकै दुःख पाउनुभयो भनेर वनले भन्दा अब म तँसित बोलिदँन भन्दै धन रिसाई । मेरा मनमा तँ रिसाउँछेस् भन्ने थियो भनी मैले भनें र झ्याल बाहिरतिर देखाएँ । पानी रहिसकेछ र आकाशबाट बादल हटिसकेछ । चराहरू समेत घाम तापन चौरतिर निस्केका रहेछन् । म बहिनी-हरूसँग घरनेर चौरमा निस्कें र वनले दिएको बाक्लो तर खाँदै घर मास्तिर, मुन्तिर र रूख पतिर हेर्न लागें । 'हेर हेर, वन, मन र धन! झट्ट तिमीहरू लुगा फेर, फेरिहाल! साँझ पख भोजमा जानुपर्छ भन्ने बिस्यौ ? मैले भनें ।

C. Make an appropriate selection for inserting into the blank spaces from the given pair of words :

1. रामको.....गर्नुपर्छ भन्ने कुरो तँ.....र तँ मात्र होइन तिमीहरू दुवै.....। (मान्, मान)
2. कोशी नदीको.....हेर्न जानु छ । अब सामानहरू सबैले.....। ए राम, तँ पनि तेरा सामान.....। (बाँध्, बाँध)
3. सबैले.....मा बसेर भाँडा.....। त्यो ठूलो थाल चाहिँ तँ.....। (माझ् माझ)
4. फूटबल.....रमाइलो हुन्छ । राम, तँ जा.....र ए केटा हो, तिमीहरू पनि सबै.....। (खेल्, खेल)
5. आमाले मैलो पर.....भन्नुभएको छ, डिलबाट.....नहाली.....हे बाबु हो । (फाल्, फाल)

Lesson 2

Uses of Postpositions-I

Postpositions in Nepali, like prepositions in English, indicate case relations. They do have characteristic meanings, but these meanings are not invariant in all their uses. Their selection is determined by other grammatical factors, too. We will attempt to describe below the uses of all the important postpositions in Nepali. Most postpositions have, in addition to their straightforward locational uses, certain seemingly idiomatic uses, too. These idiomatic uses are peculiar to each language and have to be learned separately.

Most native speakers of Nepali use the oblique form of a noun before a postposition, but the direct form of a noun before a postposition is not quite uncommon. Demonstratives when followed by postpositions are always oblique; however, when followed by a noun, the occurrence of the direct forms is not uncommon.

e. g. यसमा but never यो मा

यस मान्छेले as also यो मान्छेले

I. The essentially locational and temporal postpositions of Nepali are the following. Their uses are similar to the uses of comparable elements in other languages (such as prepositions in English).

Examples of these are माथि (on top of), मा (in), मुनि (under), भित्र (inside), बाहिर (outside), पछि (after), अघि (before), अघाडि (in front), पछाडि (behind), निर/नेर/नेरि (near), हुँदि/हुँदो (during), नजिक/छेउ (near), कन (after), पट्टि (toward), तर्फ (toward), तिर (toward).

माथि—stands for the relationship of *on top of, over, above*.

e.g. टेबलमाथि किताप छ : The book is on top of the table.
(There is a book on the table).

छानामाथि नचढ : Do not climb on top of the roof.

डाँडामाथि जून छ : The moon is over the hill.

नदीमाथि/मा पुल छ : The bridge is (there is a bridge)
over the river.

घरमाथि डाँडो छ : The hill is above the house.

मा—While **माथि** is the proper postposition for the relationship of ‘on top of’, it is not necessarily the right postposition for many situations in which the English ‘on’ may be acceptable. In many of those situations, Nepali uses the postposition **मा**. **मा** literally means *inside* but is also the postposition for general location. Thus when something is a part of another object so that it is irrelevant to remark on what is on top of what, Nepali simply uses **मा**.

(i) Inseparable contact :

The stamp is on the envelope : टिकट खाममा छ

The fan is on the ceiling : पंखा सिलिङमा छ

(ii) Integral body parts :

He has no hair on his head : उसको टाउकामा केश छैन

There is a ring on her finger : उसको आँगुलामा आँगुली छ

There is a mole on her cheek : उसको गालामा कोठी छ

(iii) General location :

There is a lock on the door : ढोकामा ताल्चा छ

There is a picture on the wall : भित्तामा चित्र छ

There is no handle on the door : ढोकामा ह्यान्डल छैन

Sit on the sofa : सोफामा बस

Do not sit on the floor : झूँमा नबस

There was an expression of disgust on his face : उसको अनुहारमा घृणाको भाव थियो

(iv) Location inside something :

नदीमा माछा पाइन्छ : fish is found inside the river

म घरमा छु : I am inside the house
(I am at home)

बाल्टीमा पानी छ : There is water inside the pot

(v) Certain words like श्रद्धा, विश्वास, भरोसा etc., require the use of मा :

म गुरुमा श्रद्धा गर्छु : I have respect for my teacher.

म दाजुमा भरोसा गर्छु : I depend on my older brother.

मेरो साथीमा विश्वास छ : I have confidence on my friend.

(vi) For expressions like *on time*, *on topic* etc. :

मेरो साथी समयमा आयो : My friend came on time.

म हिसापमा चलाक छु : I am good at mathematics.

राम शेक्सपियरमा लेख्ने छ : Ram is writing on Shakespeare.

मुनि—मुनि indicates the locational relationship of '*under* with or without contact', and *below*.

My shoes are under the bed : मेरा जुत्ता ओछ्यानमुनि छन्

There is a sheet beneath the blanket : ओढ्नेमुनि तन्दा छ

There is a river below the hill : डाँडामुनि नदी छ

भिन्न—घरभिन्न न्यानो छ : It is warm inside the house.

- गुफाभित्र सिंह छैन : There is no lion inside the cave.
- मोटरभित्र कुकुर छ : There is a dog inside the car.
- बाहिर—बुवा घरबाहिर हुनुहुन्छ : Dad is outside the house.
- झ्यालबाहिर हात नदेखाऊ : Do not show your hand outside the window.
- माछा ताप्लेबाहिर खस्यो : The fish fell outside the pan.
- पछि—ऊ दस बजेपछि स्कूल जान्छ : He goes to school after ten o'clock.
- राम घाम लागेपछि बाहिर निस्कियो : Ram came out after the sun shone.
- रातपछि दिन आउँछ : The day comes after the night.
- अघि—दस बजेअघि अड्डा खुल्दैन : The office is not open before ten o'clock.
- यस समयअघि राम काम गर्थे : Ram used to work before this time.
- खाने/खानु अघि नुहाउनुपर्छ : We must take a bath before eating.
- जाने/जानु अघि मलाई भेट : Meet me before you go.
- पछाडि—घरपछाडि नदी छ : There is a river behind the house.
- रूखपछाडि पिडु छ : There is a swing behind the tree.

अघाडि—मेरो घरअघाडि स्कूल छ : There is a school in front of my house.
(The school is in front of my house).

रामअघाडि शिक्षक उभिएका छन् : The teacher has stood up in front of Ram.

निर/नेर/नेरि/नजिक/छेउ—नदीनिर : Do not go near the river.

नजाऊ

मनिर आऊ : Come near me.

पुस्तक पसल स्कूलनिर पछि : The bookstore is near the school.

कन—It is used after the nonfinite verbal form ending in इ.

म भात खाइकन गएँ : I went after eating rice.

ऊ पढिकन पास भयो : He passed after studying.

तिर—This postposition means *in the direction of*. It can be used singly or compounded with most other locational postpositions; for example : मास्तिर (माथि + तिर), मुन्तिर (मुनि + तिर), भित्रतिर, बाहिरतिर, पछिल्लिर (पछि + तिर), अघिल्लिर (अघि + तिर), तल्लिर (तल + तिर), वरतिर (वर + तिर), परतिर, (पर + तिर) etc. The compounded forms denote the direction of the location.

e.g. मेरो घर नदीतिर छ : My house is in the direction of
: (toward) the river.

मेरो घर पहाडमास्तिर छ : My house is toward the top of
the hill.

पुलमुन्तिर नाउ छ : The boat is below the bridge.

राम घरभित्रतिर गयो : Ram went toward the inside of
the house.

- पानी घरबाहिरतिर पछि : It rains toward the outside of the house.
- रामको घर पसल-पछिल्लि छ : The house of Ram is behind the store.
- पसलअघिल्लि बाटो छ : There is a street in front of the store.
- घरतल्लि रूख छ : The tree is below the house.
- टेबलवर्तिर कुर्सी छ : The chair is on this side of the table.
- घरपतिर चौर छ : There is a lawn on the other side of the house.

पट्टि/तर्फ—पट्टि and तर्फ are postpositions like तिर. But whereas तिर can be used with both location and time words, पट्टि and तर्फ are used only with words indicating physical location :

(i) Examples indicating physical location :

- मेरो स्कूल पश्चिमपट्टि/तर्फ/तिर छ : My school is toward the west side.
- रामको घर पछाडिपट्टि/तर्फ/तिर छ : The house of Ram lies (is) toward the back side.
- ऊ गएपट्टि/तर्फ/तिर बाटो छैन : There is no way toward his going.
- म { पढ्नापट्टि/तर्फ/तिर } लागें : I put myself toward studying.
{ पढ्नेपट्टि/तर्फ/तिर }
- राम पढाइपट्टि/तर्फ/तिर लाग्यो : Ram turned toward study.

(ii) Examples indicating time :

म जुलाईतिर आउँला : I may come some-
time in July.

मंले 1953 तिर उसलाई भेटेको थिएँ : I had met him some-
time around 1953.

हुँदि/हुँदो—हुँदि or हुँदो indicates an approximate location of a place or an approximate period of time. तिर is equally acceptable in this kind of construction.

(i) Examples indicating a place :

केटाहरू बारीहुँदि/हुँदो/तिर खेल्छन् : Boys play in and
around the field.

छानाहुँदि/हुँदो/तिर चराहरू छन् : Birds are on and
around the roof.

(ii) Examples indicating time :

तिमी छुट्टीहुँदि/हुँदो/तिर कता जान्छौ? : Where will you go
during the holidays ?

म दसैँहुँदि/हुँदो/तिर घरमा बस्छु : I stay at home dur-
ing the Dasain
Festival.

PATTERN DRILLS

मा—	किताप	टेबल	मा	छ	
	रेडियो	घर		थियो	
	चिठी	पुस्तकालय		होला	
	कलम	स्कूल			
	कमेज	पसल			
	टोपी	भूइँ			
	बिरालो	दराज			
	चम्चा	बाकस			
	कापी	कुर्सी			
	कचौरा	हात			
	नदीमा	पुल	छ		
		राम	थियो		
		माछो	हुनेछ		
		नाउ	होला		
		गाडी	हुन्छ		
		गोरु			
		हाँस			
		पात			
		घाम			
		पानी			
अगाडि/अघि—	धेरै	वर्ष	अगाडि	किताप	थियो
	दुई	दिन	अघि	कलम	सस्तो
	पचास	महिना		कापी	असल
	थोरै	हप्ता		दराज	महँगो
	केही	दशक		घर	नराम्रो
	दुईचार			गाडी	

पछाडि/पछि—घेरै	वर्ष	पछाडि	किताप	सस्तो	हुन्छ
दुई	दिन	पाछि	कलम	असल	हुने छ
पचास	महिना		कापी	महँगो	होला
थोरै	हप्ता		दराज	नराम्रो	
केही	दशक		घर		
दुईचार			गाडी		

EXERCISES

I. Postpositions

A. (i) All of the following sentences in Nepali use the postposition **मा**. Their English translation will use different prepositions. Translate the following sentences into English and underline the prepositions you use.

1. राम संगीतमा चलाक छ ।
2. त्यो केटो कुर्सीमा बस्छ र टेबलमा कितापहरू राख्छ ।
3. श्याम नदीमा पौरिरहेको थियो ।
4. हिजो हाम्रो पसलमा नून थिएन ।
5. क्रिस्मसमा म घरमा थिएँ तर राम र श्यामले पूरा विदा न्यूयोर्कमा बिताए ।

(ii) Write simple sentences in English using the prepositions that occur in your translated sentences. Translate your English sentences into Nepali.

B. Select the appropriate postpositions :

1. म दस बजे.....स्कूल जानेछु । (पट्टि, तिर)
2. सीता क्रिस्मस.....घर गएको थिई । (हुँदो, तर्फ)
3. 1975.....श्याम खेल.....लागेको थियो, तर अचेल उसको ध्यान गीत.....गएको छ । (तर्फ, पट्टि, तिर हुँदि)
4. ऊ आफ्नो घर.....गयो, तर ऊ गए.....पानी पर्दै थियो । (मा, तिर, तर्फ)
5. यहाँबाट मेरो घर पूर्व.....छ । (मा, हुँदि, तिर)

C. Match the following sets :

(a) श्याम छानामाथि	(a) गोलभिडा फलेका थिए
(b) मेरो घरमा	(b) पंखा छैन
(c) घरका भित्ताहरूमा	(c) राम्रो ह्यान्डल छ
(d) नदीमा	(d) म गएँ
(e) नदीमाथि	(e) उभिएको छ
(f) हिजो टेबलमाथि	(f) पाँच कोठाहरू छन्
(g) मोटरको ढोकामा	(g) माछाहरू खेल्दै छन्
(h) रामको घरतिर	(h) चित्रहरू छैनन्
(i) बारी हुँदो	(i) पुल छ
(j) बैठकको सिलिङमा	(j) कथाको किताप थियो

D. Render the following English sentences into Nepali using मा only when माथि cannot be used :

1. He has black hair on his head.
2. She came to the store on time.
3. I will write on Devkota.

4. The plane is flying above the buildings.
5. She saw a bird on the floor.

E. Make a suitable selection of the postpositions to fill in the blanks :

घेरै वर्ष.....(माथि, अगाडि) एउटा मान्छेले खोलाको किनार (माथि, बाहिर, मा) घर बनाएछ । त्यो घर खोलो देखिने गरी पूर्व.....(पट्टि, मा) फर्केको रहेछ । घर.....(पछाडि, हुँदि, मा) मैदान रहेछ । त्यस घर.....(मुनि, भित्र, तर्फ) पाँच कोठा रहेछन् । घर.....(पट्टि, मा) जम्मा दस ढोका र बीस झ्याल रहेछन् । घर.....(माथि, मा) डाँडो रहेछ र डाँडा.....(भित्र, माथि,) उसले चारै.....(तिर, छेउ, मा, माथि) हेर्न हुने गरी गोलो फलैँचा पनि बनाएछ । फलैँचाको बीच.....(मुनि, मा) अग्लो भर्थाड जस्तो रहेछ । त्यस.....(पछाडि, माथि, मुनि, तिर) चढेर टाढा टाढा.....(तिर, अघि) हेर्न छिमेकीहरू भेला हुँदा रहेछन् । घर.....(बाहिर, माथि, तर्फ) राम्रो बगैँचा पनि रहेछ । त्यस.....(भित्र, मा) घेरै फलफूलहरू फल्दा रहेछन् । घर.....(बाहिर, तिर, भित्र)पनि कोठाहरू.....(पट्टि, मा) उसले चित्रहरूले सिंगारेछ । रूख.....(हुँदि, पट्टि) बसेर चराहरू गीत गाउँदा रहेछन् । भात खाइ.....(पछि, अघि, कन) ऊ आराम कुसी.....(हुँदि, मा) ढल्केर त्यो गीत सुन्दो रहेछ । उस.....(तिर, मा) बसेर उसकी स्वास्नी र उसका छोराहरू उस.....(तर्फ, छेउ) स्नेहसाथ हेर्दा रहेछन् । यो कथा एउटा किताप.....(माथि, मुनि, मा) लेखिएको रहेछ ।

Lesson 3

Uses of Postpositions-2

The postpositions used to mark the grammatical roles of nouns (and noun phrases) in a sentence are listed below. Their uses have to be understood carefully in the context of Nepali constructions.

ले, सित/सँग, बाट, देखि, लाई, को लागि/को निम्ति/को निमित्त, and को

ले—The uses of ले can be divided into five parts.

- (i) ले is obligatorily used to mark the subject of the verb in the past participle transitive form.

e.g. मैले खाएँ : I ate.
मैले खाएपछि राम आयो : Ram came after I ate.
मैले खाएको भात काँचो थियो : The rice I ate was not well-cooked.

- (ii) ले is used to denote 'instrumentation' with non-subject nouns (usually inanimate) in a sentence.

e.g. मैले मार्तोलले झ्याल भत्काएँ : I broke the window with a hammer.
म हातले भात खान्छु : I eat rice by hand.
मैले कलमले लेखें : I wrote with a pen.
ऊ गाडीले किचियो : He was run over by a car

Notice that even though ले in some of the above examples

can be translated by 'with' in English, it is the instrumentation sense of 'with' and not the possible 'accompaniment' meaning of 'with' that is used. For the 'accompaniment' meaning, Nepali uses **सित** or **सँग**.

Thus **म चम्चाले भात खान्छु** : I eat rice with a spoon.
but not* **म दालले भात खान्छु** : I eat rice with dal.

The second sentence would correctly use the postposition **सित** or **सँग**.

म दालसित/सँग भात खान्छु : I eat rice with dal.

- (iii) **ले** is used with appropriate nouns in the meaning of 'as a result of' or 'because of'. (With some nouns **बाट** may be possible in this sense, but **ले** is preferable.)

ऊ खोकीले ग्रस्त छ : He is afflicted with cough.
ऊ रोगले दुब्लायो : He lost weight because of sickness.
ऊ वेदनाले रोयो : He cried in (because of) pain.
म उसको उजुरले थाकेँ : I am tired of his complaints.

- (iv) Verbal nouns in the infinitive or the participial form will also take **ले** in the meaning of causation.

पानी पर्नाले खेल भएन : The game was not held because of rain (falling).
आज आइतवार हुनाले क्लास छैन : There is no class because of today being Sunday.
राम बाहुन भएकाले मासु खाँदैन : Ram (because of) being a Brahman does not eat meat.

- (v) ले is also used to transform a noun into a manner adverbial.

मजाले बोल : Speak with pleasure (speak unhesitatingly).

आरामले बस : Sit with comfort (sit comfortably).

उच्च स्वरले बोल : Speak in a loud voice (speak loudly).

उसले धेरै मिहिनेतले पैसा कमायो : He earned money with a great deal of hard work.

उसले बिना मिहिनेतले प्रथम श्रेणी पायो : He obtained a first class without any effort (effortlessly).

For all of the constructions under (v) above, सित्त or सँग or साथ is equally well possible.

मजासित्त/मजासँग/मजासाथ बोल
आरामसित्त/आरामसँग/आरामसाथ बस, etc.

सँग/सित्त—(i) Apart from the idiomatic use of सित्त or सँग in manner adverbials given above, सित्त and सँग are also the postpositions of the expression of 'accompaniment'.

म श्यामसित्त/सँग बजार गएँ : I went to the bazaar with Shyam.

उसले मासुसित्त भात खायो : He ate rice with meat.

(ii) सित्त (or सँग) is selected as the postposition to express *interaction* with another person, party, or object.

नेपाल कसैसित्त पनि लडाइँ गर्दैन : Nepal does not fight with any country.

नेपालको कसंसित पनि लडाईं छैन : Nepal has no war with any country.

मंले यसबारे श्यामसित सल्लाह गरें : I consulted Shyam in this regard.

- (iii) The human object nouns normally take लाई, but if the activity denotes reciprocity, सित (or सँग) will be selected in preference to लाई.

Thus मंले श्यामलाई/सित भनें : I told Shyam.

but मंले श्यामसित कुरा गरें : I had a talk with Shyam

म कमलासित प्रेम गर्छु (मेरो कमलासित प्रेम छ) : I love Kamala (there is love between me and Kamala).

म कमलालाई प्रेम गर्छु : I love Kamala.

but never *मेरो कमलालाई प्रेम छ.

- (iv) While बाट is the common postposition to denote source and will occur with a verb like लिनु 'take' or किन्नु 'buy', सित is used in case the source is a human noun and the verb implies some sort of transaction.

मंले यो किताप श्यामबाट लिएँ : I took this book from (मंले यो किताप श्यामसित लिएँ) Shyam.

मंले दस रुपियाँ ब्यांकबाट लिएँ : I took ten rupees from the bank.

but not *मंले दस रुपियाँ ब्यांकसित लिएँ

मंले दस रुपियाँ श्यामसित मागेँ : I begged ten rupees from Shyam.

but not *मैले दस रुपियाँ श्यामबाट मागेँ.

मैले श्यामसित संस्कृत सिकेँ : I took lessons in Sanskrit from Shyam.

मैले श्यामसित यो प्रश्न सोधेँ : I asked Shyam this question.
(मैले श्यामलाई यो प्रश्न सोधेँ)

- (v) In addition, there are some words (verbs or otherwise) that would select सित (or सँग) as the appropriate postposition; for example डर लाग्नु/हुनु, रीस उठ्नु/हुनु, घृणा हुनु/गर्नु, खुशी हुनु/लाग्नु, प्रेम हुनु/गर्नु, etc.

e.g. मलाई बाघसित डर लाग्छ : I am afraid of tigers.

मलाई सीतासित रीस उठ्यो : I was angry with Sita.

(म सीतासित रिसाएँ)

म उससित घृणा गर्छु : I hate him.

(मेरो उससित घृणा छ)

म रामसित खुशी छु : I am pleased with Ram.

मलाई संगीतसित प्रेम छ : I love music.

(म संगीतसित प्रेम गर्छु)

- (vi) सित (or सँग) is used in constructions denoting possession, usually of things one owns and keeps with him.

मसित धेरै नेपाली किताप छन् : I have a lot of Nepali books.

उससित धेरै पैसा छैन : He does not have much money.

Note that body-parts and property like farm, land or house do not take सित. e.g. *मसित घर छ । *मसित हात छ ।

बाट and देखि—The postposition बाट expresses, among other things the, ablative case relation '(away) from'. It identifies a

source or a beginning point and in this function partially overlaps with both **सित** and **देखि**. As explained above, both **बाट** and **सित** can be used to identify a human source but only **बाट** is used for a non-human source (presumably because **सित** implies a degree of interaction).

- (i) For the expression '(away) from' involving a place noun (spatial as opposed to temporal) both **बाट** and **देखि** can be used; but with time nouns only **देखि** is used to identify the beginning point of a period of time. For example :

मेरो साथी हिजो शिकागोबाट/ देखि आयो : My friend came from Chicago yesterday.

रूखबाट/देखि पातहरू झरे : The leaves were shed from the tree.

उसले भाँडाबाट/देखि भात झिक्यो : He took rice out of the pot.

आँखाबाट/देखि आँसु झर्यो : Tears poured from his eyes.

With time nouns :

मेरो साथी आइतवारदेखि हिजोसम्म शिकागोमा थियो : My friend was in Chicago from Sunday till yesterday.

मेरो साथी हिजोदेखि यहाँ छ : My friend has been here since yesterday.

म यहाँ चार घण्टादेखि छु : I have been here for four hours.

The three sentences above will not accept बाट.

- (ii) देखि has also some overlap with various other postpositions—बाट, ले, सित (or सँग) for identifying a 'source' of a situation or feeling.

म रामको कार्य { देखि } रिसाएको छु : I am angry with
 { बाट }
 { सित }
 { ले }
 } Ram's action.

- (iii) बाट is the postposition normally used with the agent subject in passive sentences.

यो काम मबाट सकिएन : This work was not finished by me.

नेपालमा जुता सार्कीबाट मात्र बनिन्छन् : Shoes in Nepal are made only by cobblers.

- (iv) बाट is the postposition for the expression of mode of transportation and communication.

म मोटरबाट आएँ : I came in a car.

यो खबर तारबाट आयो : This message came by telegram.

म यो कुरो चिठीबाट पठाउँछु : I send this in a letter.

लाई—(i) लाई is the normal postposition to denote animate

(usually human) object. Inanimate objects normally do not require any postposition.

मंले श्यामलाई हेरें : I looked at Shyam.

मंले घर हेरें : I looked at the house.

- (ii) लाई is used also to mark the beneficiary of an action (animate or inanimate). For this role, लाई is interchangeable with the postposition को लागि:

e.g. मंले श्यामलाई (or श्यामको लागि) : I bought a house
घर किनेँ for Shyam.

मंले फूललाई (or फूलको लागि) : I bought a flower-
गमला किनेँ pot for the flower.

- (iii) लाई is always used to mark the indirect object or the receiver whether animate or inanimate.

मंले श्यामलाई पानी दिएँ : I gave water to Shyam.

मंले फूललाई पानी दिएँ : I watered the flower.

- (iv) Certain kinds of expressions in Nepali use what may be called an 'indirect subject construction' using लाई to denote a state or condition. For example :

- (a) sickness

मलाई { जरो } छ : I have fever
{ खोकी } cough
{ भ्रौलो } malaria

- (b) mental states of happiness, sorrow, remembrance, knowledge, etc. ;

मलाई खुशी छ	: I am glad.
आराम	: I am well.
दुःख	: I am sad.
थाहा	: I know.
याद	: I remember.

(c) conditions of delay, haste, etc. :

मलाई हतार छ	: I am in hurry.
मलाई ढिलो छ	: I will be late.

(d) psychological states of love, hate, envy, anger, etc. :

मलाई माया लाग्छ	: I love.
छ	
मलाई घृणा छ	: I hate.
मलाई ईर्ष्य छ	: I am envious.
मलाई रीस उठ्छ	: I feel angry.

(e) hunger, thirst, etc. :

मलाई भोक छ	: I have hunger.
मलाई तीर्खा छ	: I have thirst.
मलाई चाख छ	: I have an interest.
तिर्सना	a desire
चाहना	a desire.
मलाई इच्छा छ	: I have a wish.

(f) In constructions of perception with लाग्नु, भान हुनु, etc. :

मलाई राम्रो लाग्छ	: I feel it is good.
-------------------	----------------------

मलाई मन लाग्छ : I like to do it.

मलाई यस्तो भान हुन्छ : I feel like this.

(g) certain verbs that require लाई ; e.g. आउनु, पनु, etc. :

मलाई पढ्न आउँछ : I know how to read.

मलाई आपत पर्यो : Misfortune fell on me.

को लागि—(i) को लागि (and, alternatively, को निम्ति and को निमित्त) is the postposition used for the designation of a beneficiary noun to mean ‘for (the sake of)’.

मैले रामको लागि यो किताप किनेँ : I bought this book for Ram.

(ii) When को लागि occurs with a verbal noun in the infinitive (or event nouns), it has the related meaning ‘for the purpose of’.

For example :

ऊ खानाको लागि घर गयो : He went home for eating.

ऊ घुम्नाको लागि काठमाडौं जान्छ : He goes to Kathmandu for travelling.

(iii) In general, को लागि (and its variants) can alternate with लाई in just those uses of लाई which signify ‘for the sake of’ or ‘for the purpose of’,

को—(i) को (and its other forms) is the genitive postposition which signifies possession and will thus be used in constructions involving two nouns. This, of course, is the most obvious use.

रामको किताप	: Ram's book
मेरो छोरो	: My son
उसकी पत्नी	: His wife
रामका गाईहरू	: Ram's cows
मेरा बा	: My dad

(ii) को is also used in certain indirect possessive constructions, usually denoting existence of a situation.

मेरा दुई छोरा छन्	: There are two sons of mine. (I have two sons)
नेपालको कसैसित लडाईं छैन	: Nepal has no quarrel with anyone (any country).
मेरो धेरै जग्गाजमीन छैन	: I don't have much landed property.
मेरो धेरै काम छ	: I have a lot of work (to do).

(iii) When a noun is modified by another noun, Nepali, in general, requires the postposition को to be used with the modifying noun.

बाँसको फाटक	: a bamboo gate
ढुंगाको घर	: a stone house

In such noun phrases, generally no other postposition is allowed.

काठमाडौंका मान्छे	: The men from Kathmandu
नयाँ सडकको पसल	: The store on the New Road
आल्मारीको कमेज	: The shirt in the almirah

- (iv) In the description of inalienable body parts, **को** is obligatory.

उसका तीन स्वास्नी थिए	: He had three wives.
मेरो नाक छ	: I have a nose.
मेरा आँखाहरू छन्	: I have eyes.
गाईको सिङ्ग छ	: The cow has a horn.
कुखुराका पखेटा छैनन्	: The hen has no wings.

PATTERN DRILLS

सित— (i) म	दालसित	भात	खान्छु
	तर्कारीसित	रोटी	
	घिउसित		
	नूनसित		
	मासुसित		
	खोर्सानीसित		
	दूधसित		
	दहीसित		
	अचारसित		
	चिनीसित		
(ii) म	मजासित	भात	खान्छु
	स्वादसित	रोटी	
	आनन्दसित	मासु	
	बेमज्जासित	दूध	
	रमाइलोसित	चिया	
	राम्रोसित	कफी	
	दुःखसित	चुरोट	
	सुखसित	रक्सी	

	म	खुसीसित मीठोसित	माछा फुल	खान्छु
ले— (i)	राम श्याम उस मान्छे खराया गोरु गाई	ले	भात घाँस मासु दूध	खायो खाएको छ थियो

(ii)	म	कलमले चम्चाले खुट्टाले कानले मुखले दाँतले	लेख्छु खान्छु हिँड्छु सुन्छु खान्छु टोकछु
------	---	--	--

देखि—	आइतवार सोमवार शुक्रवार हिजो अस्ति पोहोर एक हप्ता एक महिना चार बजे बिहान	देखि	पानी	पर्दै	छ
-------	--	------	------	-------	---

लाई—	रामले उसले मान्छेले	श्यामलाई सीतालाई बहिनीलाई	कुट्यो माया गर्‍यो भेट्यो
------	---------------------------	---------------------------------	---------------------------------

उसले

भाइलाई

भात खुवायो

पुस्तक दियो

माया मार्यो

हेर्यो

EXERCISES

Postpositions

A. Tick the correct phrase :

(1) राम.....भात खान्छ ।

(a) दालसित

(b) चम्चासित

(c) हातसित

(2) म.....चिठी लेख्छु ।

(a) कलमबाट

(b) कलमसित

(c) कलमले

(3) श्यामले.....चिया खायो ।

(a) कपदेखि

(b) कुकीसित

(c) चिनीले

(4)दुई कितापहरू किनें ।

(a) मसँग

(b) मबाट

(c) मैले

(5) राम.....झ्याल भत्काउँछ

(a) ले

(b) मार्तोलसित

(c) मार्तोलले

B. Use बाट and देखि appropriately :

(1) मीठा गीतहरू गायक.....मात्र गाइन्छन् ।

(2) म शिकागो.....म्याडिसनसम्म गाडी.....आएँ ।

(3) दुई वर्ष.....मेरो भाइ मसित बसेको छ ।

(4) रामले एउटा बाकस रेल.....पठायो ।

(5) हिजो.....श्याम तार.....खबर पठाउँदै छ ।

C. Choose one of the two postpositions in each of the sentences given below :

- (1) हरिले यो कलम श्याम.....लियो । (बाट, देखि)
- (2) म सबै साथीहरू.....सल्लाह गर्छु । (सित, लाई)
- (3) म मेरो भाइ.....कथा सुनाउनेछु । (लाई, सित)
- (4) राम सिंह.....डराउँछ । (बाट, सित)
- (5) शुक्रवार.....लामो विदा छ । (बाट, देखि)
- (6) नेपाल.....एउटा पनि चिठी आएन । (सित, बाट)

D. Which of these postpositions would be suitable in the following sentences— लाई, सित, को लागि, बाट, ले, and देखि?

- (1) मासु.....भात मीठो हुन्छ ।
- (2) पुस्तकालयमा ठूलो आवाज.....बोल्नु हुँदैन ।
- (3) राम म.....बजार गएन ।
- (4) म श्याम.....रिसाएको छु ।
- (5) म क्रेडिट यूनियन.....पैसा लिन्नँ ।
- (6) रामले म.....कलम दियो ।
- (7) श्याम त्यस केटी.....प्रेम गर्दो रहेछ ।

E. Select the proper postpositions from among ले, लाई, सित, बाट, को लागि, को and देखि and fill in the blank spaces in the passage given below. Rough English equivalents are given as helpful hints :

राम.....(of) बहिनी.....(subject marker) खसी.....(of)
 मासु.....(with) भात खाई । खाइसकेपछि ऊ भर्याङ.....(by) तल्लो
 तलामा आई र उस.....(subject marker) हात.....(by) मूल ढोका
 खोली । शनिवार.....(since) जाडो बढेको थियो । उस.....(to)

बाहिर राम्रो लागेन । उस.....(subject marker) दाजु.....(for) ऊनी.....(of) दुई जोर मोजा किनी र आमा.....(for) पनि न्यानो सुइटर लिई । त्यसपछि आफ्नी साथी रमा.....(with) ऊ बस.....(by) घर फर्की । घरमा उस.....(subject marker) दाजु.....(to) मोजा र आमा.....(to) सुइटर दिई । दुबै.....(subject marker) खुशी(with) उस.....(to) धन्यवाद दिए । अनि आमा चाहिँ कुचा(with) कसिँगर बढार्न थाली । बहिनी भने दाजु.....(with) बमेर स्कूल.....(of) पाठ पढ्न थाली । यत्तिकैमा दाजु.....(of) तीन जना साथीहरू काठमाडौं.....(from) आइपुगे । ऊ दाजु.....(of) ती साथीहरू.....(for) खाजा बनाउन.....(in order to) भान्साभिन्न पसी । तिन.....(for) उस.....(subject marker) कुखुरा.....(of) मासु(with) भात मुटेर तयार पारी । अनि सबै.....(subject marker) मजा.....(with) चम्चा.....(with) खाए ।

Lesson 4

Postpositions with Verbals

In addition to occurring with nominals, postpositions occur also with verbals in certain forms.

I. Postpositions with Infinitival Verbals

In general, any postposition can occur with infinitival verbals (which refer to the general action of the verb).

e.g. खानाले : by eating (because of eating).
नखानाले : by not eating.

(a) Before the postposition ले, the infinitival verbal has the form -ना.

e.g. म जानाले ऊ खुशी भयो : He was glad because of my going.

मासु खानाले ऊ बलियो भयो : He became strong by eating meat.

(b) Before all other postpositions, the infinitival verbal has the form -न.

e.g. ऊ भात खानलाई/को लागि घर जान्छ : He goes home to eat rice.

राम पढ्नमा अझ छ राम पढ्नमा अझ छ : Ram is good in studying.

मेरी बहिनी पढ़न देखि अघाई : My sister is tired of
बाट studying.

खान तिर ध्यान देऊ : Pay attention to/to-
तर्फ ward eating.

II. A. Postpositions with Participial Verbal Forms

(a) The postposition **पछि** always occurs with perfect participles in -ए.

e.g. खाएपछि : after eating

गएपछि : after leaving

गरेपछि : after doing

भात खाएपछि राम स्कूल गयो : Ram went to school
after eating rice.

राम गएपछि म आफ्नो काम गर्नेछु : I will do my job after
Ram's going.

आफ्नो काम गरेपछि तिमि जाऊ : Go away after doing
your job.

(b) The postpositions **मा** and **देखि**, in addition to their occurrence with infinitival verbals, also occur with perfect participial verbals. This construction has a special meaning though, namely, expression of a condition.

e.g.. खाए मा : if eaten
देखि

In many contexts, it expresses a probable (not certain) situation and states it as a condition.

e.g. तिमिले रामलाई भेटेमा उसलाई यो किताप देऊ
भेटेदेखि

In case you saw (happen to see) Ram, give him this book.

In all of the above constructions, the use of the postpositions (मा and देखि) is optional.

- (c) The postposition देखि also occurs with perfect participials in its usual sense simply to mean 'since' or 'ever since'.

e.g. औषधि खाएदेखि ऊ सुतेको छ : He has been sleeping ever since taking medicine.

- B. Another form of the verb that can occur before the postposition is -एको.

e.g. ऊ गएकाले (as usual, in this -एको the participial form will appear in the oblique form -एका with postpositions).

Basically there is no difference in meaning from the above -नाले construction except that this form in the participial implies perfective aspect. In most situations the English translation will be the same.

PATTERN DRILLS

v-ना + ले — धेरै

पढनाले
नखानाले
सुत्नाले
हिंडनाले
दुगुनलि

राम

दुब्लायो
थाक्यो

घेरं		हुनाले लेख्नाले काम गर्नाले चुरोट खानाले रक्सी खानाले	राम	दुब्लायो थाक्यो
------	--	---	-----	--------------------

लाई—	राम	पास हुनलाई राम्रो काम पाउनलाई इज्जत कमाउनलाई ठूलो हुनलाई इनाम पाउनलाई		पढ्दै छ लेख्दै छ प्रयत्न गर्दै छ
------	-----	---	--	--

पछि—	राम	भात खाएपछि किताप पढेपछि सीता आएपछि श्याम गएपछि साथी रोएपछि पानी परेपछि घाम लागेपछि बतास थामिएपछि रेडियो किनेपछि घन्टी लागेपछि	स्कूल	गयो
------	-----	--	-------	-----

EXERCISES

A. Make a suitable selection from among the three phrases given below to complete each of the sentences :

-उसलाई रोग लाग्यो । (a) घेरं मासु खानाले
(b) घेरं पढ्नबाट
(c) घेरं खानतिर

2.स्कूल बन्द थियो ।
 (a) हिजो म पढ्नको लागि
 (b) हिजो मेरी छोरी पढ्नबाट
 (c) हिजो आइतवार हुनाले
3.पास हुने थियो ।
 (a) तिमिले नेपाली राम्ररी पढेपछि
 (b) तिमिले नेपाली राम्ररी पढ्नदेखि
 (c) तिमिले नेपाली राम्ररी पढेदेखि
4.उसलाई सबैले मन
 पराउँछन् ।
 (a) राम्ररी पढ्नतर्फ
 (b) राम्ररी पढ्नलाई
 (c) राम्ररी पढेकाले
5.निको हुन्छ ।
 (a) औषधि खाएमा
 (b) औषधि खाएकामा
 (c) औषधि खानबाट
6.राम कविता पढ्नेछ ।
 (a) भात खानमा
 (b) भात खाएपछि
 (c) भात खानदेखि
7.म राम्ररी पढ्दै छु ।
 (a) पास हुनलाई
 (b) पास हुनतिर
 (c) पास हुनदेखि
8.ऊ मोटो हुने थियो ।
 (a) मासु प्रशस्त खानका लागि
 (b) मासु प्रशस्त खानाले
 (c) मासु प्रशस्त खाएदेखि
9.उसलाई यो खबर सुनाऊ ।
 (a) तिमिले रामलाई देखाए
 (b) तिमिले रामलाई देख्नदेखि
 (c) तिमिले रामलाई देखेदेखि
10.श्याम घर गयो ।
 (a) मैले भेटेपछि
 (b) मैले भेटेदेखि
 (c) मैले भेट्नदेखि

B. Match these sets :

- (a) राम्ररी पढेकाले/राम्ररी पढेको हुनाले
- (b) आज आइतवार हुनाले
- (c) पानी परेकाले/पानी परेको हुनाले
- (d) ओखती राम्ररी खाएमा
- (e) ऊ पुस्तक लिनलाई/ऊ पुस्तक लिनको लागि
- (f) उसकी बहिनी गीत गाउनबाट
- (g) तिमी दुब्ला भएका हुनाले
- (h) नेपाली पढेदेखि
- (i) सीतालाई भेटेदेखि
- (j) धेरै हिउँ परेकाले/धेरै हिउँ परेको हुनाले

- (a) छाता लिएर मात्र बाहिर जानू
- (b) गाडी चलेन
- (c) यो खबर सुनाइदेऊ
- (d) श्याम पास भयो
- (e) नेपालमा कुरा गर्न सजिलो हुन्छ
- (f) खानतिर ध्यान देऊ
- (g) सबै जना चर्चतिर गएका छन्
- (h) ऊ चाँडै निको हुन्छे
- (i) पुस्तकालय जान्छे
- (j) वाक्क भई

C. Select one out of the postpositions given for each of the sentences below :

1. मासुसित भात खाए.....रमा स्कूल गई । (देखि, बाट, पछि, मा)
2. मासुसित भात खाए.....उसको पेट दुखेको छ । (मा, देखि, लाई)

3. मासुसित भात खाए.....ऊ बलियो हुन्थ्यो । (को लागि, बाट, मा, पछि)
4. मासुसित भात खाए.....ओखती खानुपर्दैन । (ले, लाई, बाट, को, देखि)
5. मासुसित भात खाए.....ऊ मस्त सुतेकी छे । (मा, देखि, तिर, बाट)

D. Select the appropriate postpositions and insert them in the blank spaces provided. Make changes, if necessary, in the forms of the verbals that occur before them :

रामको विज्ञान पढ्नु.....(देखि, बाट, तिर) ठूलो इच्छा थियो । नेपालमा विज्ञान पढाउने स्कूल नहुनु.....(बाट, पछि, ले) ऊ अमेरिका आएको थियो । ऊ कट्टर बाहुन हुनु.....(सित, मा, ले) मासु खाँदैनथ्यो । तर चामल र पीठो जति पनि पाइएको.....(बाट, ले, तिर, मा) उसलाई सजिलो भयो । एक दिन धेरै आलु र भात खाए.....(मा, पछि, तर्फ) उसलाई पेट दुखेछ । रोग जँचाउनु.....(मा, देखि, बाट, तर्फ, को लागि) अस्पताल गए.....(देखि, बाट, मा, पछि) डाक्टरले जाँचेछ र ओखती लेखिदिएछ । दाम धेरै भएको हुनु.....(मा, ले, बाट, लाई) उसले ओखती किनेर खाएनछ । ओखती खाए.....(मा, बाट, पट्टि) ऊ निको हुनेथियो तर वास्ता नगरेको.....(तिर, ले, मा) उसको रोग ज्ञान बढेछ । माछा खाए.....(बाट, पट्टि, देखि, सम्म) निको होला भनी उसले सोचेछ । तर माछा खाए.....(सम्म, मा, देखि, बाट) ऊ त भन्त ओछ्यान पो परेछ । डाक्टरको कुरो मान्नु.....(तर्फ, ले, लाई, सित) नलागेको.....(तिर, मा, ले) ऊ मरेछ ।

E. Translate the completed sentences above into English.

Lesson 5

Review of Tense Forms-I

A. The most common tense forms of Nepali with their distinctive meanings are given below. What is highlighted is the basic structure of the forms, cited in the third person singular, and their uses. Only the masculine forms that go with **म, हामी, तै, तिमी, त्यो, तिनी** and **तपाईँ** are given in the table for overall grasp. The details of number, gender and person agreement can be looked up in the appropriate appendix.

I. **Present Tense** : This tense is formed by adding the auxiliary in **छ** to the verb stem. A verb stem ending in a vowel adds **न्** after it.

v-stem + न् + छ

e.g. खान्छ : eats

खानुहुन्छ

खान्छु

खान्छस्

खान्छ

खान्छौं

खान्छी

खान्छन्

The present tense is used essentially for two functions.

(i) **Habitual Action** :

म दिनहुँ तीन सुन्तला खान्छु : I eat three oranges every day.

नेपाली क्लास दस बजे हुन्छ : The Nepali class meets at 10 o'clock.

(ii) Simple Future :

म भोलि शिकागो जान्छु : I will go to Chicago tomorrow.

The time adverbs used play a significant role in determining whether the tense is to be used in the habitual or future sense.

Note : There is an alternative older form for the present tense that is not in much use today. This is made essentially by adding -द to the verb stem; गर्नु : गर्द, e.g. म गर्दछु which means the same as म गर्छु.

The present tense forms of हो and हुन्छ :

हुन्छ is the present tense habitual form of हो/छ and is thus used for the expression of phenomena that habitually and usually happen. e.g.

आइतबार पसलमा धेरै भीड हुन्छ : There is usually a big rush in
तर आज पनि पसलमा धेरै भीड छ the store on Sundays, but it
is crowded today, too.

नेपाली शहरहरू साना हुन्छन् : Nepali towns are usually
तर काठमाडौं ठूलो शहर हो small, but Kathmandu is a
big city.

The negative of हुन्छ is हुँदैन 'is not usually', whereas the negative of हो is होइन.

II. Past Tense :

v-stem + यो

e.g. खायो : (he) ate	खाएँ	खायोँ
	खाइस्	खायो
	खायो	खाए
	खानुभयो	

This form is used to express a single action event in the past (as opposed to habitual action in the past).

मंले गएको आइतवार धेरै रक्सी खाएँ : I drank a lot last Sunday.
म अस्ति सोमवार स्कूलमा ढीलो आएँ : I was late to school last Monday.

III. Past Habitual :

v-stem + थ्यो

e.g. खान्थ्यो : (he) ate, i.e. he used to eat

खान्थेँ	खान्थ्योँ
खान्थिस्	खान्थ्यो
खान्थ्यो	खान्थे
खानुहुन्थ्यो	

म पोहोरसम्म चुरोट खान्थेँ : I used to smoke till last year.

PATTERN DRILLS

Present-future—

(i) ऊ	दिनहुँ	सुन्तला खान्छ
	सधैं	किताप पढ्छ
	दिनैपिच्छे	स्कूल जान्छ
	हरेकदिन	रक्सी/चुरोट खान्छ
	सधैंजसो	काम गर्छ

ऊ	धेरजसो अचेल आजभोलि हिजोआज	छिटो/ढिलो उठ्छ/सुत्छ कोट/टोप लगाउँछ
(ii) ऊ	भोलि एक छिन पछि अब पर्सि एक हप्ता/महिना/वर्ष पछि	स्कूल जानेछ/जान्छ रुनेछ/रुन्छ पढ्नेछ/पढ्छ घरमा बस्नेछ/बस्छ हलल्ल हाँस्नेछ/हाँस्छ लेख लेख्नेछ/लेख्छ गीत गाउनेछ/गाउँछ

Past Habitual/Simple—

(i) उनीहरू	पोहोरसम्म अस्तिसम्म एक हप्ता अघिसम्म	तरुल खसीको मासु आलु माछा भटमास भुटेको मकै दहीभात पीरो अचार जाँडरक्सी चियाकफी	खान्थे, अब खाँदैनन्
------------	--	---	---------------------

Repeat the sentences above with different subjects.

(ii) अघि मैले दुइटा किताप लिएँ,	तर यस अघि म एउटा मात्र लिनथेँ
हिजो मैले माछा र मासु दुवै खाएँ,	तर यस अघि म माछा मात्र खान्थेँ
रक्सी	दूध
चुरोट	सुपारी

यस पाला म मिल्वाकी गएँ, तर यस अघि म म्याडिसन मात्र जान्थे
 फ्रान्स र इटाली प्यारिस
 आज मैले दुइटा सुन्तला किनेँ, तर यस अघि म एउटा मात्र किन्थेँ

EXERCISES

A. Make an appropriate selection of हो or हुन्छ to fill out the blank spaces in the following sentences :

नेपाल भारत र चीनको छिमेकी राज्य.....। त्यहाँ मकै र धानको खेती
। तराईमा गर्मी.....तर पहाडमा भने जाडो.....। नेपालको राजधानी
 काठमाडौं.....। काठमाडौं हावापानी ठिक्क भएको ठाउँ.....तर त्यहाँ पनि
 हिउँदमा त जाडो.....। नेपालीहरूको मुख्य खानेकुरो भात.....। भातसित
 मासु पनि.....तर नेपालीहरू भातसित दाल, सागसब्जी र अचार खान्छन्।
 नेपालमा आलु पनि.....। दसैँमा हरेक घरमा मासु.....। दसैँ नेपालीहरूको
 सबैभन्दा ठूलो चाड.....। दसैँ र तिहारमा नेपालभरि रमाइलो.....।

B. Change the main verbs of the following sentences to the simple present tense to show habitual action :

e. g. म जाँदै छु : म जान्छु
 रामले भात खायो : राम भात खान्छ

1. म रामलाई चिठी लेख्दै छु ।
2. ऊ घर गई र निकै बेर रोई ।
3. हरि आलमारीबाट किताप भिक्नेछ र रामहरूलाई पढाउने छ ।
4. महाभारतको कथा औघि राम्रो थियो भन्ने मेरो विचार थियो ।
5. तिमीले धेरै सुन्तला खायो ।
6. दिए सीता सुन्तला खान्थी ।
7. उनी सुन्तला खाँदै थिइन् भनी तिनी भन्थे ।
8. उनी सुन्तला खाँदै थिए भनी तिनी भन्थिन् ।

9. रामले बहिनीलाई किताप दियो र उसले दाजुलाई चिया दिई ।
 10. बादल गर्जदै थियो र ठूलो भरी दर्कदै थियो ।

C. Change the appropriate form of the verb :

e.g. म धेरै रक्सी खान्छु

गएको आइतवार—गएको आइतवार मैले धेरै रक्सी खाएँ
 पोहोरसम्म —पोहोरसम्म म धेरै रक्सी खान्थेँ
 भोलि—भोलि म धेरै रक्सी खान्छु

राम किताप पढ्छ

1. श्याम र राम	6. गएको सोमवार
2. हिजो	7. छोरो
3. हिजोसम्म	8. सधैं
4. भोलि	9. गएको वर्षसम्म
5. छोरी	10. हामी

D. English uses the same form of verb where Nepali employs two separate forms each for habitual and simple past actions. Translate the following pairs of sentences into Nepali using appropriate verbal forms :

- (a) I smoked a lot when I was a child.
(b) I smoked a lot yesterday.
- (a) John woke up at 6 when he was in Nepal.
(b) The last Friday morning, John woke up at 6.
- (a) Jane walked to office until she bought a car.
(b) Jane walked to office the last Wednesday,
- (a) Both of them went to buy vegetables until July last.
(b) Both of them went to buy vegetables on the tenth of July.
- (a) She wrote to her father regularly.
(b) She wrote to her father the day before yesterday.

Lesson 6

Review of Tense Form-2

IV Past Unreal :

v-stem +ने +थियो

e. g. खाने थियो : would have eaten
खाने थिएँ खाने थियोँ
खाने थिइस् खाने थियो
खाने थियो खाने थिए
खानुहुने थियो

This form is used to express what may be called unreal past, something might have been or might have happened but didn't, e.g.

म नेपाल जाने थिएँ : I would have gone to Nepal (but did-not).

उसले मलाई पैसा दिने थियो र म घर किन्ने थिएँ : He would have given me money, and I would have bought a house (but none of this happened).

पैसा भएको भए ऊ घर किन्ने थियो : If he had had money, he would have bought a house.

The past unreal has also an alternative form खान्थ्यो identi-

cal with the past habitual form given above.

V Future :

v-stem + ने + छ

e. g. खाने छ : (he) will eat

खाने छु	खाने छौं
खाने छस्	खाने छौ
खाने छ	खाने छन्
खानु हुने छ	

This form is clearly recognized as having future action meaning, but is interchangeable with the present tense form used for future meaning.

e. g. म खाने छु : I will eat
म खान्छु

VI Continuous :

The continuous aspect can occur both in the present and the past. A future form is possible but it is not very common.

The form is

v-stem + इ + रहेको + छ	(present)
थियो	(past)
हुने छ	(future)

e. g. खाइरहेको छ : is eating
खाइरहेको थियो : was eating
खाइरहेको हुने छ : will be eating

खाइरहेको छु	खाइरहेका छौं
थिएँ	थियोँ
हुने छु	हुने छौं
खाइरहेको छस्	खाइरहेका छौ
थिइस्	थियो
हुने छस्	हुने छौ
खाइरहेको छ	खाइरहेका छन्
थियो	थिए
हुने छ	हुने छन्
खाइरहनुभएको छ	
	थियो
	हुने छ

Note that the last element is simply the three tenses of the auxiliary छ.

Note : There are three other verbal forms that can be used for the expression of the continuous aspect :

- (i) v-stem + दे + छ; e.g. गर् + दे + छ = गर्दै छ
- (ii) v-stem + दो + छ; e.g. गर् + दो + छ = गर्दो छ (this form is not in much use)
- (iii) v-stem + इ + रहे + छ; e.g. गर् + इ + रहे + छ = गरिरहेछ

VII Perfective :

The perfective aspect parallels the continuous aspect construction and similarly has all the three tenses. The form is

- v-stem + एको + छ (present)
 थियो (past)
 हुनेछ (future)

- e. g. खाएको छ : has eaten
 खाएको थियो : had eaten
 खाएको हुने छ : will have eaten

खाएको छ	खाएका छौं	
थिएँ	थियोँ	
हुने छु	हुने छौं	
खाएको छस्	खाएका छौं	खानुभएको छ
थिइस्	थियोँ	थियो
हुने छस्	हुने छौं	हुने छ
खाएको छ	खाएका छन्	
थियो	थिए	
हुने छ	हुने छन्	

The perfective has a commonly used spoken form in the past in which the को of the participial ending -एको is dropped and the copula has a shortened form.

- e.g. ऊ गएको थियो : He had gone
 ऊ गएथ्यो

- मैले खाएको थिएँ : I had eaten
 मैले खाएथें

PATTERN DRILLS

PAST UNREAL—

- (i) राम्ररी पढेको भए ऊ पास हुने थियो/हुन्थ्यो
 उसले प्रथमश्रेणी ल्याउने थियो/ल्याउँथ्यो
 ऊ मासु खाएको भए मोटाउने थियो/मोटाउँथ्यो
 उसले मासु खाएको भए सीता खुशी हुने थिई/हुन्थी

ऊ हाँसेको भए	म पनि खाने थिएँ/खान्थेँ सबै हाँस्ने थिए/हाँस्थे म पनि हाँस्ने थिएँ/हाँस्थेँ सीता पनि हाँस्ने थिई/हाँस्थी
ऊ रोएको भए	काम बिग्रने थियो/बिग्रन्थ्यो म पनि रुने थिएँ/रुन्थेँ बहिनी पनि रुने थिई/रुन्थी

(ii) रामायणको कथा आउने भए	म सुनाउने थिएँ/सुनाउँथेँ ऊ सुनाउने थिई/सुनाउँथी ऊ सुनाउने थियो/सुनाउँथ्यो उनीहरू सुनाउने थिए/सुनाउँथे
घाममा भात पाक्ने भए	म पकाउने थिएँ/पकाउँथेँ तिनी पकाउने थिए/पकाउँथे तिनी पकाउने थिइन्/पकाउँथिन् तिनीहरू पकाउने थिए/पकाउँथे
हिन्दी फिलिम देखाउने भए	म पनि हेर्ने थिएँ/हेर्थेँ राम पनि हेर्ने थियो/हेर्थ्यो सीता पनि हेर्ने थिई/हेर्थी तिमी पनि हेर्ने थियो/हेर्थ्यौ

CONTINUOUS—

(i) हिजोदेखि	अहिलेसम्म	पानी	परिरहेको	छ
दस बजेदेखि		हिउँ		
बिहानदेखि		बतास	चलिरहेको	छ
दिउँसोदेखि		गर्मी	बढिरहेको	छ
साँझदेखि		जाडो		
		राम	काम गरिरहेको	छ
		तिमी	पढिरहेका	छौं
		हामी	खाइरहेको	छौ
		कपाल	दुखिरहेको	छ
		म	सुतिरहेको	छु

(ii) हिजोदेखि	अधिसम्म	पानी	परिरहेको	थियो
अस्तिदेखि	बिहानसम्म	हिउँ		
तीन दिनदेखि	साँझसम्म	बतास	चलिरहेको	थियो
एक हप्तादेखि	दिउँसोसम्म	बादल	लागिरहेको	थियो
	दस बजेसम्म			

PERFECTIVE—

(i) आज ऊ यहाँ आउँदैन,

घरमै बसेको छ

पसल गएको छ

बम्बई गएको छ

नुहाउन गएको छ

आरामले सुतेको छ

आज ऊ भात खाँदैन,

व्रत बसेको छ

रोटीले अघाएको छ

मासुले टन्न भएको छ

पूजामा लागेको छ

रिसाएको छ

(ii) मैले उसलाई घरमा भेटिनँ,

किनभने ऊ पाटन गएको थियो

म उसको घरमा गइनँ

स्कूलमै बसेको थियो

रामले उसलाई घरमा भेटेन

माछा मार्न गएको थियो

राम उसको घरमा गएन

राम हिंडेर आयो, किनभने

आज बस ढिलो भएको थियो

गाडी बिग्रेको थियो

दिन रमाइलो भएको थियो

घाम लागेको थियो

दिन उघ्रेको थियो

EXERCISES

A. Match the following sets :

- (a) म मन्दिर गएको भए
- (b) तिमी पास भएका भए
- (c) बाघले झम्टेको भए
- (d) रामले मासु खाएको भए
- (e) खसीको मासु पाकेकाले
- (f) रात बितिसकेको भए
- (g) पानी परेको भए
- (h) भोक लागेकाले
- (i) राम्ररी पढ्ने हुनाले
- (j) घाम चर्केकाले

- (a) बाछ्राहरू डरले कराउने थिए
- (b) राम हरेक चोटि पास भइरहेको थियो
- (c) भाले बास्ने थिए
- (d) ऊ दालभात खाइरहेकी थिई
- (e) देवताको प्रतिमामा फूल चढाउने थिएँ
- (f) ऊ पनि भात खान बसिरहेको छ
- (g) गर्मी भइरहेको छ
- (h) म पनि खाने थिएँ
- (i) राम्रो काम पाउने थियो
- (j) बाली सप्रने थियो

B. Change the main verbs of the sentences given below into the past perfective :

दस बज्छ । राम कुर्सीबाट उठ्छ र ऊ आङ तान्छ । उसलाई भोक लाग्छ । ऊ हतारहतार मुख धुन्छ, कपाल कोर्छ र लुगा फेरेर बाहिर

निस्कन्छ । ऊ सरासर भोजनालयतिर जान्छ । भोजनालय भित्र पसेर एउटा कुर्सीमा बस्ते ऊ अन्डा, पाउरोटी र चिया मगाउँछ अनि कुपु-कुपु खान्छ । खाइसकेपछि पैसा तिरेर ऊ सटासट पुस्तकालय जान्छ । त्यहाँ उसको भेट श्यामसित हुन्छ । श्याम र ऊ मिलेर अंग्रेजीका शिक्षकलाई भेट्छन् । शिक्षक तिनलाई पढाउन राजी हुन्छन् । ती दुवै साथी खुशी हुन्छन् ।

C. Rewrite the sentences given in B changing the main verbs to

- (i) the present perfective
- (ii) the present continuous
- (iii) the past continuous

D. Select the appropriate verbal forms to complete the sentences :

1. हिजो राम स्कूलमा	(a) पढेको छ
	(b) पढेको थियो
	(c) पढ्दै छ
	(d) पढ्दै थियो
2. आज रामले घरमा	(a) पढेको छ
	(b) पढ्दै छ
	(c) पढ्दै थियो
	(d) पढिरहेको थियो
3. हिजो मेरी बहिनीले भात	(a) पकाउँदै थिई
	(b) पकाएकी थिई
	(c) पकाएकी छे
	(d) पकाइरहेकी छे
4. आज म रामलाई स्कूलको काममा	(a) लगाएको छु
	(b) लगाएको थिएँ
	(c) लगाइरहेको थिएँ

5. अचेल धेरै पानी
- (d) लगाएको थिइनं
 (a) परिरहेको थिएन
 (b) परिरहेको छैन
 (c) परेको थिएन
 (d) पर्दै थिएन

E. Answer the following question in the past perfective verbal forms using the given words :

e.g. हिजो तिमिले किन भात खाएनौ ?

कपाल दुख्नु : मेरो कपाल दुखेको थियो

रोटी खानु : मैले रोटी खाएको थिएँ

सोमवार तिमि किन स्कूल गएनौ ?

घरमा पाहुना आउनु : घरमा पाहुना आएका थिए

घरको काम नगर्नु ; घरको काम गरेको थिइनं

राम हिजो दस बजे किन रोयो?

- (a) उसलाई श्यामले कुट्नु
 (b) ऊ कामबाट निकालिनु
 (c) उसको बाख्रो हराउनु
 (d) उसको साथी मर्नु
 (e) ऊ फेल हुनु
 (f) उसको पुस्तक च्यातिनु
 (g) उसलाई विरह चल्नु
 (h) उसको खुट्टो भाँचिनु
 (i) उसले चिताएको कुरो नपुग्नु
 (j) उसको घर भत्कनु

Lesson 7

Review of Tense Forms-3

VIII Injunctive :

v-stem + ओस्

e.g. खाओस् : he may eat

खाऊँ	खाओँ
खा	खाऊ
खाओस्	खाऊन्
खानु होस्	

The injunctive forms make up a paradigm together but the meanings usually highlight different aspects of injunction depending on the person.

In the second person it is perceived as an imperative,

e.g. तँ खा : (you) eat
तिमी खाऊ : (you) eat
तँ नजा : (you) don't go
तिमी यो काम नगर : (you) don't do this work

In the first person it is used primarily to seek permission. e.g. म भित्र आऊँ? : May I come in?

In the third person it expresses permission granted to someone. e.g.

ऊ जाओस् : Have him go.
उनीहरू जाऊन् : Have them go.

Apart from the above, for all persons the injunctive forms can also be used to express wish, hope, etc.

e.g.

म चाहन्छु कि म दिनहुँ
एउटा सुन्तला खाऊँ : I wish to eat an orange
every day

म चाहन्छु कि ऊ दिनहुँ एउटा
सुन्तला खाओस् : I wish him to eat an
orange every day.

In the second person, however, it has a special form ending in -एस् (plural -ए). e.g.

म चाहन्छु कि तँ दिनहुँ एउटा सुन्तला खाएस् : I wish you to
eat an orange
म चाहन्छु कि तिमी दिनहुँ एउटा सुन्तला खाए
तँ दिनहुँ एउटा सुन्तला खाएस् भनी म चाहन्छु every day

IX Future Presumptive :

v-stem + ला

e.g. खाला : will probably eat

खाउँला	खाओँला
खालास्	खाउला
खाला	खालान्
खानु होला	

This also is a future form but indicates uncertainty.

e.g. शनिवार ऊ आउला : He may come on Saturday
(He will probably come on Saturday).

X Narrative Tense :

v-stem + ए + छ

e.g. खाएछ : has eaten; ate

खाएछु खाएछौं
 खाइछस् खाएछौ
 खाएछ खाएछन्
 खानुभएछ

एक बाजि एउटा राजाले सुन्तला खाएछ : Once a king ate an orange.

This tense form is very commonly used in narratives. Sometimes an entire story can be told using this tense. This tense has the implication of revealing new information or discovering new information. The verb रहनु in the form रहेछ is quite commonly used to reveal new information. Other verbs as well as this verb are used to express the sense of surprised discovery.

e.g. मसित एउटा मात्र चुरोट रहेछ : I have only one cigarette left,
 I find

मेरो साथिले नयाँ गाडी किनेछ : My friend has bought a new car, I find

Note that the narrative tense is used only in the present tense of the Copula छ. In the past tense of the copula छ, this construction is semantically no different from the past perfective. The past tense of the copula in this construction has a contracted form.

e.g. मंले खाएथे : I had eaten
 मंले खाएको थिएँ

खाएथे खाएथ्यौं
 खाइथिस् खाएथ्यौ
 खाएथ्यो खाएथे
 खानुभएथ्यो

PATTERN DRILLS

INJUNCTIVE :

तँ ठूलो भएस् भनी उसलाई आमाले आशीष दिनुभयो
 राम्रो
 भाग्यमानी
 ज्ञानी
 विद्वान्
 धनी
 सुखी
 मन्त्री
 राजदूत
 भन्सारको हाकिम

FUTURE PRESUMPTIVE :

(i) ऊ भात खाला तर मासु नखाला
 सुन्तला ज्यामीर
 काँक्रो अचार
 गुलियो पीरो
 अमिलो तीतो
 मीठो भान्टा
 भोगटे लौका
 फलफूल काफल
 अन्डा आरूबखडा
 रामतोरियाँ गुन्द्रुक
 फर्सी सिन्की

(ii) म काठमाडौं जाउँला र पशुपतिको मन्दिर घुमुंला
 पुगुंला गुह्येश्वरीको मन्दिर हेरुंला

वनकाली

दक्षिणकाली

बूढा नीलकण्ठको मन्दिर

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

टुँडिखेल

नयाँ सडक

चक्रपथ

बालाजु

NARRATIVE :

काठमाडौं	पुगेर	उसले	मुन्तला खाएछ र	घोडे जात्रा हेरेछ
			मासुभात खाएछ र	मन्त्रीहरूलाई भेटेछ
			गाडी किनेछ र	चक्रपथमा चलाएछ
	ऊ	बस चढे छ र		गोदाबरी गएछ
		गाडी		पाटन
		टेम्पो		चिडियाखाना
		घोडा		विश्वविद्यालय
				पशुपतिनाथ
				गुह्येश्वरी
				वानेश्वर
				चाबेल
				भादगाउँ
				ठिमी

EXERCISES

A. Change the main verbs in the following sentences into narrative :

एउटा राजकुमार केही सिपाहीलाई साथमा लिन्छ र शिकार खेल्न जंगलतिर जान्छ । घनघोर जंगलमा ऊ पुग्छ । पानी पर्न थाल्छ । ओत लाग्ने ठाउँ हुँदैन । त्यसको खोजमा ऊ सिपाहीहरूलाई पठाउँछ । सबै सिपाहीहरू घोडा कुदाउँछन् र अलप हुन्छन् । पानी बढ्दै जान्छ । राजकुमार निथरूकै भिज्छ । सिपाहीहरू फर्कंदैनन्, हराउँछन् । बिचरो राजकुमार अन्धाधुन्ध घोडा दुगुराउँछ । घोडालाई ढिस्कामा ठेस लाग्छ र दुवै पछारिन्छन् । राजकुमार पुरै हिलाले ढाकिन्छ । तर पानी परिरहन्छ र कतै बाटो देखिँदैन । राजकुमार फेरि घोडा चढ्छ । उसलाई भोक लाग्छ, थकाइ लाग्छ र डर लाग्छ । एक छिन पछि पानी थामिन्छ । साँभ पछि । धमिलो साँभमा ऊ एउटा किसानको झुप्रामा पुग्छ ।

B. Give the appropriate forms of the given verbs in their injunctive forms :

e. g. ऊ भात—(खानु) भन्ने मेरो विचार छ

ऊ भात खाओस् भन्ने मेरो विचार छ

1. ऊ रमाइलो मेला—(जानु) भनी मैले भनौं ।
2. सीता रमाइलो मेला—(जानु) भनी उसकी आमाले भनिन् ।
3. आमाले तिम्री भाग्यमानी—(हुनु) भन्ने आशीष दिनुभयो ।
4. तँ सबै पाठ—(पढ्नु) भनी तिनले मलाई अहाए ।
5. हामी अब आफ्ना आफ्ना कामतिर—(लाग्नु) भनी जुरूक उठ्यौं ।
6. केटाकेटीहरू—(सप्रनु) भन्ने उद्देश्यले पुस्तकालय खोलियो ।
7. विद्यार्थीहरू माथिल्लो श्रेणी—(चढ्नु) भनी गुरुले भन्नुभयो ।
8. म अब—(सुत्नु) भनी सीता घरतिर लागी ।
9. नेपाल उँभो—(उठ्नु) भनी मित्रराष्ट्रहरू सहयोग गर्दै छन् ।
10. छिमेकीहरूको सम्बन्ध राम्रो—(हुनु) भन्ने को चाहँदैन र ?

C. Rewrite the following sentences changing the verbal forms into the future presumptive :

e. g. हिजो म शिकागो गएँ
भोलि : भोलि म शिकागो जाउँला

1. अस्ति राम र श्यामले आगो तापे
भरे :
2. पोहोर सीता खूब पढ्थी
आगौं :
3. हिजो रामले खसी काट्यो
आज :
4. गएको आइतवार हामी निकै रोयौं
आउँदो आइतवार :
5. अघि तँ हाँसिस्
अब :
6. गएको साल तिमि दुब्लायौ
आउँदो साल :
7. अचेल तिमि आसाध्य हाँस्छ्यौ
अब :
8. हिजो त्यो बिछट्टै रोई
पर्सि :
9. अस्ति राति तिनीहरू मिल्बकी पुगे
भरे बेलुका :
10. अघि बिहान उनले भात खाइन्
अब सात बजेतिर :

D. Frame imperative sentences as directed :

e. g. खाजा खान मन लागेको भए

(a) तँलाई——तँलाई खाजा खान मन लागेको भए खा ।

(b) तिमीलाई—तिमीलाई खाजा खान मन लागेको भए खाऊ ।

(c) तपाईंलाई—तपाईंलाई खाजा खान मन लागेको भए
खानुहोस् ।

1. सुत्न मन लागेको भए
2. पढ्न मन लागेको भए
3. काठमाडौं जान मन लागेको भए
4. रुन मन लागेको भए
5. रुवाउन मन लागेको भए
6. लुगा धुन मन लागेको भए
7. नाच्न मन लागेको भए
8. मारुनी नचाउन मन लागेको भए
9. तारो हान्न मन लागेको भए
10. छोरो पाउन मन लागेको भए
11. कथा सुन्न मन लागेको भए
12. हाँस्न मन लागेको भए
13. दुनियाँलाई हँसाउन मन लागेको भए
14. खाजा खुवाउन मन लागेको भए
15. मौरी पाल्न मन लागेको भए

Lesson 8

Review of Tense Forms-4

B. Compound Stems

Nepali uses various modal elements to modify the meaning of the main verb, such as, the modals **सक्नु** (to be able to), **दिनु** (to allow to), **पाउनु** (to get to), **गर्नु** (to do habitually), etc. There are two important things to remember in this connection : (i) the main verb occurs in a special form depending on the modal selected, and (ii) the main verb and the modal together form a compound stem, which then can enter into all the ten tense constructions listed above.

e.g. खान्छ	: eats
खान सक्छ	: is able to eat
खायो	: ate
खान सक्यो	: was able to eat
खान्थ्यो	: used to eat
खान सक्थ्यो	: used to be able to eat
खाने थियो	: would have eaten
खान सक्ने थियो	: would have been able to eat
खाने छ	: will eat
खान सक्ने छ	: will be able to eat
etc.	

The shape of the main verb in compound stems is of two types : (i) infinitival in -न, -नु and -ने; and (ii) gerundive in -इ.

(i) With most modals, the form of the main verb is v -न :

v-न	सक्नु	'to be able to'
	दिनु	'to allow to'
	जान्नु	'to know how to'
	पाउनु	'to get to'
	थाल्नु/लाग्नु	'to begin to'

(ii) (a) The form v-नु occurs only with two modals पनु 'to be necessary to', and हुनु 'to be appropriate to'.

e.g.	खानु पर्छ	: it is necessary to eat, must eat, should eat
	खानु पर्यो	: it was necessary to eat
	खानु पर्ने छ	: it will be necessary to eat
	खानु हुन्छ	: it is appropriate to eat
	खानु भयो	: it was appropriate to eat
	खानु हुने छ	: it will be appropriate to eat

Note : This construction uses the subject in the oblique case with ले/लाई. There is no number, person, gender agreement in the verb.

(b) v-stem + नु + छ
थियो

e.g. खानु छ : has to eat (is intended or planned to eat)
खानु थियो : had to eat (was intended or planned to eat)

The infinitival in -नु also occurs with the present and the past of the auxiliary (छ and थियो) to express an action planned or intended. In this case, too, the subject is in the oblique case with ले or लाई and there is no number, person, gender agreement in the verb.

e.g. मैले/मलाई नेपाल जानु छ : I have (a plan or intention)
to go to Nepal

थियो had

(iii) With the modal गर्नु 'to do something habitually', the main verb occurs in the form v-ने. e.g.

ऊ दिनहुँ एउटा सुन्तला खाने गर्छ : He eats an orange (habitually) every day.

म दिनहुँ दूध खाने गर्थे : I used to drink milk every day.

ऊ दिन भरि केवल सुत्ने गर्छ : He just sleeps all day.

The main verb in -इ

(iv) (a) The modals सक्नु, दिनु, and हाल्नु require the main verb in the form v-stem+इ. These modals add a completive sense (among other things) to the main verb. दिनु is used primarily with active (rather than passive) verbs.

e.g. उसले भात खाइसक्यो : He completed to eat rice.

उसले खबर सुनाइदियो : He gave the message.

मैले चिठी लेखिहालेँ : I wrote the letter immediately.

म स्कूल गइहाल्छु : I go to school immediately.

(b) The modal रहनु also occurs with the main verb in the form v-stem+इ. It can most conveniently be

translated by the English modal 'keep'. e.g.

ऊ खाइरहन्छ : He keeps eating.

उसले त्यस दिन बढम खाइरह्यो : He kept eating peanuts that day.

C. Verbal Constructions with होला :

होला at the end of verbal constructions expresses presumption.

- (a) It can occur with all finite verbal constructions described above except the future presumptive ending in -ला (no. 9 above). होला is an invariant form and does not show agreement for person, number and gender.

e.g. ऊ खान्छ होला : He would probably eat

उसले खायो होला : He probably ate

ऊ खाइरहेको छ होला : He would probably be eating

- (b) होला can also occur with the non-finite participial forms of the verb (imperfective -दै, perfective -एको, and continuous रहेको). In this case, however, होला will agree for person, number and gender.

e.g. म खाँदै हुँला : I may be eating.

ऊ खाँदै होला : He may be eating.

मैले खाएको हुँला : I might have eaten.

उसले खाएको होला : He might have eaten.

उनले खाएका होलान् : He might have eaten.

म खाइरहेको हुँला : I may be eating.

तिमी खाइरहेका होला : You may be eating.

ऊ खाइरहेको होला : He may be eating.

हुँला हौंला
होलास् हौला
होला होलान्
हुनु होला

PATTERN DRILLS

—नु छ: भोलि मलाई काठमाडौं पुगेर कमेज किन्नु छ र पढ्न
मैले थाल्नु छ

डेरा खोज्नु छ र पशुपतिको
मन्दिर हेर्नु छ

रामलाई भेट्नु छ र विश्व-
विद्यालय घुम्नु छ

टुँडिखेल जानु छ र फूटबल
खेल हेर्नु छ

कमलपोखरी जानु छ र
पाउरोटी किन्नु छ

नयाँ सडक जानु छ र घडी
बनाउन दिनु छ

गाडी लिनु छ र मन्त्रीलाई
भेट्नु छ

घर किन्नु छ र बेपार गर्नु
छ

जहानलाई
मगाउनु छ

छोरालाई स्कूल
हाल्नु छ

—नु थियो :

हिजो मलाई काठमाडौं पुगेर कमेज किन्नु थियो र पढ्न थाल्नु थियो
मंले

डेरा खोज्नु थियो र पशुपतिको मन्दिर हेर्नु थियो
रामलाई भेट्नु थियो र विश्वविद्यालय घुम्नु थियो
टुंडिखेल जानु थियो र फूटबल खेल हेर्नु थियो
कमलपोखरी जन्मि थियो र पाउरोटी किन्नु थियो
नयाँ सडक जानु थियो र मन्त्रीलाई भेट्नु थियो
घर किन्नु थियो र बेपार गर्नु थियो

जहानलाई मंगाउनु थियो

छोरालाई स्कूल हाल्नु थियो

—नु + पछि—

विद्यार्थीले राम्ररी पढ्नु पछि र पास गर्नु पछि
बिरामीले ओखती खानुपछि र डाक्टरलाई भेट्नुपछि
छोराले बाबुको अर्ती मान्नुपछि र नम्र हुनुपछि
छोरीले भ्रामाको सिको गर्नु पछि र शिष्ट हुनुपछि
सरकारले जनताको पीरमर्का बुझ्नुपछि र उन्नतितिर लाग्नु पछि
सबै जनताले मीठो खान पाउनुपछि र राम्रो लाउन पाउनुपछि
पसलेले राम्रा कुरा बेच्नुपछि र मनगो पैसा कमाउनुपछि

—न + सकछ—

राम हलो जोल्न सकछ

लेख लेख्न सकछ

पुराण लगाउन सकछ

अंग्रेजी बोल्न सकछ

दिल्ली जान सकछ

पौरी खेल्न सकछ

गाडी हाँक्न सकछ

भने सीता

कोदालो चलाउन सकछे

पढ्न सकछे

व्रत बस्न सकछे

बंगाली बोल्न सकछे

ढाका जान सकछे

नाच्न सकछे

गफ हाँक्न सकछे

राम मासु पकाउन सक्छ	भने सीता	ढकने पकाउन सक्छे
घर किन्न सक्छ		मोटर किन्न सक्छे
पसल खोल्न सक्छ		मालहरू बेच्न सक्छे

EXERCISES

A. Use the appropriate form of होला :

e. g. हामी गयौँ	:	हामी गयौँ होला
राम जान्छ	:	राम जान्छ होला
हामी जाँदै	:	हामी जाँदै होला
तिमी गइरहेका	:	तिमी गइरहेका होला

1. म शिकागो जान्छु
2. सीता पढ्न लागी
3. मेरो पुस्तक हराएको छ
4. तिमी बाठा छौ
5. तिमी पढिरहेका
6. तिमी बाठा
7. तिमी बाठा थियौ
8. स्कूल खुल्यो
9. श्याम पढ्दै छ
10. पानी रहेको
11. हामी फूटबल हेदै
12. म सुतिरहेको
13. तँ खाँदै
14. तँ खाँदै छस
15. पानी चिसो

16. हामीले पढेका थियौं
17. हामीले पढेका
18. म खाँदै
19. बहिनी घर गएकी
20. बहिनी घर गएकी थिई

B. Insert the appropriate form of the main verb in the blank space in each of the following sentences :

- e. g. म भात—सक्छु (खानु) : (a) म भात खाइसक्छु
(b) म भात खान सक्छु

राम स्कूल—गछं (जानु) राम स्कूल जाने गछं

1. भाइ—गध्यौं (पढ्नु)
2. मैले पुस्तक—परेको छ (पढ्नु)
3. रामले श्यामलाई सुन्तला—सक्यो (दिनु)
4. उनीहरू मासु—गछंन् (खानु)
5. म उसलाई मासु—दिन्छु (खानु)
6. उसले किताप—सक्यो (पढ्नु)
7. उसले पछि गएर—पर्ला (स्नु)
8. ऊ भरे सम्म—रहला (सुत्नु)
9. रामको बिहेमा मीठा मीठा खानेकुरा—पाइनेछ (चाल्नु)
10. अचेल पानी—थालेको छ (पनु)
11. काम भनेको तुरुन्तै—हाल्नुपर्छ (गर्नु)
12. काम भनेको तुरुन्तै—हाल्नुपर्छ (सक्नु)
13. मलाई रामसित सिनेमा—थियो (जानु)
14. ऊ स्कूलमा—लागेकी छे (पढाउनु)
15. ऊ स्कूलमा—गछे (पढाउनु)

C. Answer the following questions with the appropriate form of the main verb with **सक्नु** :

- e. g. (a) रामले भात खायो ? खाइसक्यो
 (b) राम भात खान सक्छ ? खान सक्तैन

Notice that the first answer in the example above has the completive sense and the second answer shows ability only.

1. के गोही आँसु भार्न सक्छ ?
2. के राम भात खान सक्थ्यो ?
3. के रामले भात खान सक्यो ?
4. के गोहीले आँसु भार्यो ?
5. के मान्छे चन्द्रमामा पुग्यो ?
6. के सीता काठमाडौं जान सक्थी ?
7. मान्छे चन्द्रमामा पुग्न सक्छ ?
8. सीता काठमाडौं गई ?
9. के राम सबै पाठ पढ्न सक्छ ?
10. रामले सबै पाठ पढ्यो ?

D. Fill in the blank spaces with the correct forms of (a) पढ्नु, (b) सुन्नु, (c) पढाउनु, and (d) सुनाउनु :

1. उसले रामायण—गरेको छ
2. उसले रामायण—परेको छ
3. उसले रामायण—सकेको छ (completive)
4. उसले रामायण—सकेको छ (ability)
5. उसले रामायण—थालेको छ
6. उसले रामायण—जानेको छ

7. उसले रामायण—छ
8. उसले रामायण—पाएको छ
9. उसले रामायण—हालेको छ
10. ऊ रामायण—लागेको छ
11. ऊ रामायण—रहेको छ
12. उसले श्यामलाई रामायण—दिएको छ

Lesson 9

Structure of the Negative Verbal Forms

The negative particle न is incorporated into the verbal form in basically three different ways—(i) after the verb, (ii) before the verb, and (iii) in a limited way between the main verb and the auxiliary.

1. After the verb :

- (a) The negative occurs after the auxiliary and carries the number person markers, if any.

e.g. छैन	:	(he or she) is not
होइन	:	(he or she) is not
थिएन	:	(he) was not
छैनन्	:	(they) are not
होइनन्	:	(they) are not
थिएनन्	:	(they) were not

- (b) In verbal constructions involving only main verbs without auxiliaries also the negative occurs after the verb and carries the number and person markers. This would apply to simple present and simple past.

e.g. जाँदैन	:	(he) does not go
जाँदैनस्	:	(you) don't go
गएन	:	(he) did not go
खाइन	:	(I) did not eat

पढेन	:	(he) did not read
जांदेनन्	:	(they) do not go
जांदेनौ	:	(you) don't go
गएनन्	:	(they) did not go
खाएनौ	:	(we) did not eat
पढेनन्	:	(they) did not read

(c) It is to be noted that all verbal constructions that involve an auxiliary have their negative counterparts by negating only the auxiliary.

e.g. खाएको छु	:	(I) have eaten
खाएको छैन	:	(I) have not eaten
खाने छु	:	(I) will eat
खाने छैन	:	(I) will not eat
खाने थिएँ	:	(I) would eat
खाने थिइनँ	:	(I) would not eat
खाँदै छु	:	(I) am eating
खाँदै छैन	:	(I) am not eating
खाँदै थिएँ	:	(I) was eating
खाँदै थिइनँ	:	(I) was not eating

2. Before the verb :

The injunctive, the imperative, the future in -ला and all the non-finite verbal forms including the infinitival have their negative counterparts by prefixing न-. e.g.

Injunctive : नखाऊँ नखाओँ

	नखाएस्	नखाए	
	नखाओस्	नखाऊन्	
Imperative :	नखा	:	don't eat
	नखाऊ	:	don't eat
	नजा	:	don't go
	नजाऊ	:	don't go
	नखानुहोस्	:	(please) don't eat
	नजानुहोस्	:	(please) don't go
Future in -ला :	नहोला		नहोलान्
	नखाला		नखालान्
	नजाउँला		नजाओँला
Nonfinite :	नखाएको	नखाएकी	नखाएका
	नगएको	नगएकी	नगएका
	नखाने		
	नजाने		
	नगर्ने		
	नखानु	नखान	
	नजानु	नजान	
	नगर्नु		नगर्ने

3. In only two constructions, namely the narrative tense and the past habitual is it the case that the negative is inserted between the main verb and the auxiliary.

e.g.	म खसेँछु	:	I fell down, I find.
	म खसिनछु	:	I didn't fall down, I find.
	त्यो गएछ	:	He went, I find.

त्यो गएनछ	: He did'nt go, I find.
म खान्थे	: I used to eat.
म खान्थे	: I was not in the habit of eating.
त्यो काम गर्थ्यो	: He used to work.
त्यो काम गर्दैनथ्यो	: He was not in the habit of working.

PATTERN DRILLS

(i) मैले भात खाएँछु/खाइनेँछु

साग

मासु

आलु

तमाखु

कुखुरो

रक्सी

दूध

पानी

चुरोट

घिउ

गम

(ii) त्यो उता गएछ/गएनछ

राम त्यता जान्थ्यो/जाँदैनथ्यो

श्याम घर

मान्छे बारीतिर

केटो सडकतिर

गाई
बाख्रो
भेडो
राँगो
यो

(iii) म	भात	खान्थे/खान्नेथे
	साग	
	मासु	
	धालु	
	रक्सी	
	दूध	
	चुरोट	
	गम	
	घर	जान्थे/जान्नेथे
	घरमा	रुन्थे/रुन्नेथे
	स्कूलमा	पढ्थे/पढ्दिनेथे
	चिठी	लेख्थे/लेख्दिनेथे
	काम	गर्थे/गर्दिनेथे
	काम	गराउँथे/गराउँदिनेथे
	धारामा	नुहाउँथे/नुहाउँदिनेथे

EXERCISES

A. (a) Answer the following questions in negative form (in full sentence) :

e.g. राम अमेरिकामा छ ?
अहँ, राम अमेरिकामा छैन ।

1. यो साँचो खबर हो ?
2. तपाईं घोडाको मासु खानुहुन्छ ?
3. उसका बा ठूलो काम गर्नु हुन्छ ?
4. तपाईंले मेरो मिल्ने साथी देख्नुभयो ?
5. हिमालमा यती छ ?
6. दमाईले लुगा सिएको छ ?
7. तपाईं भोलि तराईमा जाने ?
8. मैले गुरुलाई यो कुरो भन्ने ?
9. आज पुराण सुन्ने ?
10. यो खोर्सानी पीरो रहेछ ?
11. उसले भरियालाई देखेछ ?
12. उसको काम मिलेछ ?
13. ऊ पोहोर-परार खेतमा काम गर्थ्यो ?
14. तपाईं सानो छँदा माछा मार्नु हुन्थ्यो ?
15. तपाईं गाउँमा पीरो तरकारी खानुहुन्थ्यो ?

(b) Change all verbals into negative :

e.g. चाहिने काम गर
नचाहिने काम नगर

1. पाकेको आँप खाऊ
2. किनेको कुरो लेऊ
3. साथी आउँदा हाँस
4. भोक लागे खानुहोस्
5. राम राम्रो नम्बर पाएर खुशी भयो

6. देखेको काम सबै सकियो
7. हाँसे काम बिग्रन्छ
8. लाग्ने चक्कुले मासु काट्नुपर्छ
9. चिन्ने मान्छेसँग बोल्नु हुन्छ
10. जान्ने मान्छेसित बुझ्नु राम्रो हो

B. Change the following main verbs into negative :

e.g. सीताले भात खाई : सीताले भात खाइन

1. सीता भात खान्छे, हाट भर्न जान्छे र लखतरान भएर घर फर्कन्छे ।
2. नेपालमा उन्नति भयो भनी सबै भन्छन् ।
3. अचेल राम मासु र दूध खान्छ र प्रशस्त कसरत गर्छ ।
4. ऊ जाने गाउँको बाटो सोध्छ र नजाने गाउँतिर जान्छ ।
5. मेरा बगैँचामा लटरम्म आँप र सुन्तला लाग्छन्, पाक्छन्; खानेले खान्छन् र नखाइसकेका जति जम्मै कुहुन्छन् र भन्छन् ।

C. Change all the negative verbals into affirmative and the affirmative into negative :

e.g. मासु नखानेले मासु खाने कुरा गरेको सुनिँदैन ।
मासु खानेले मासु नखाने कुरा नगरेको सुनिन्छ ।

1. बाबुआमालाई माया नगर्नेलाई फटाहा रहेछ भन्छन् ।
2. ध्यान दिएर नपढ्नेलाई अल्छे भने हुन्छ ।
3. राता लुगा लगाउने मान्छेलाई नदेखे उसलाई केही हुँदैन ।
4. भन्नु जति सजिलो गर्नु भए सबै मान्छे लखपति हुन्थे ।
5. छेउ न टुप्पाको कुरो गरेर समय काट्नु भन्दा चूप लागेर बस्नु नै जाती हो ।

D. Match the sets and turn the appropriate verb into its negative form :

(a) तँ खुरुक्क बजार गएर	(a) यसकारण उसलाई तीर्खा लाग्यो
(b) हामीहरूले घेरै कोसिस गर्‍यो	(b) तापनि उसको लोग्ने खुशी छ
(c) उसले मासु खाई	(c) त्यसैले उसलाई अपच भयो
(d) सीताले छोरी पाई	(d) कमेज किन्न थाल्
(e) ऊ गर्मीमा एकै छिन हिंड्यो	(e) तर पुस्तक छिचोल्न गाह्लो भयो

E. (a) Make a suitable choice from the three alternatives, and

(b) turn the main verb of the clause you select into its negative counterpart.

1. तँ घर गएर	(a) भात खाएको थिइस्
	(b) भात खाइस्
	(c) भात खा
2. हिजो राम र श्याम	(a) प्रशस्त फूटबल खेले
	(b) प्रशस्त फूटबल खेल्दै थिए
	(c) प्रशस्त फूटबल खेलेका थिए
3. बिचरा भोकाहरू	(a) प्रशस्त मासु र भात खाए
	(b) प्रशस्त मासु र भात खाएका छन्
	(c) प्रशस्त मासु र भात खाऊन्
4. केटाहरूले मच्ची मच्ची	(a) गीत गाए
	(b) गीत गाउँछन्
	(c) गीत गाउँथे

5. म सडकमा हिँड्दा (a) कति पल्ट हँसाएको छु
(b) कति पल्ट हाँसिरहेको छु
(c) कति पल्ट हाँसेको छु
6. रामका बा (a) खूब चुरोट खान्थे
(b) खूब चुरोट खाए
(c) खूब चुरोट खाएका थिए
7. उनीहरू अचेल (a) पौरी खेलिरहेका छन्
(b) पौरी खेलेका छन्
(c) पौरी खेलथे
8. नाचमा जाँदा (a) रक्सी खानुपर्छ
(b) रक्सी खान सक्छ
(c) रक्सी खाइसक्छ
9. हामी घर पुग्दा तँ (a) काम गरेको छस्
(b) काम गरी सक्
(c) काम गरिरहेको छस्
10. हामी घर छँदा तँले (a) काम गरिरहेको छस्
(b) काम गरेको छस्
(c) काम गरिसकिस्

Lesson 10

Verb Types

In this section we shall discuss the system of verb stems in Nepali that form a series. Unlike English and many other languages, verb stems in Nepali have related forms for transitive, intransitive, causative, and passive. The most convenient account for these relationships is as follows.

Nepali verbs can be classified and understood best in terms of a basic stem and the corresponding derivative stems. Each basic stem has a corresponding causative stem. And, furthermore, for each of these stems (namely, basic and causative), there is a corresponding passive stem, thus providing a series of *four* verbal stems.

The following chart provides an overall picture.

	<i>Basic</i>	<i>Causative</i>
	खानु	खुवाउनु
	↓	↓
Passive	खाइनु	खुवाइनु

It is useful to classify the basic stems into two types, (i) transitive-basic, and (ii) intransitive-basic. The following provides a sample list.

TRANSITIVE

Passive	Basic	Causative	Causative Passive
खाइनु	खानु	खुवाउनु	खुवाइनु 'to eat'

ओढेनु	ओढ्नु	ओढाउनु	ओढाइनु	'to cover'
पढिनु	पढ्नु	पढाउनु	पढाइनु	'to read'
दिइनु	दिनु	दियाउनु	दियाइनु	'to give'
पिइनु	पिउनु	पियाउनु	पियाइनु	'to drink'
भाँचिनु	भाँच्नु	भाँचाउनु	भाँचाइनु	'to break'
गरिनु	गर्नु	गराउनु	गराइनु	'to do'

INTRANSITIVE

Passive	Basic	Causative	Causative	Passive
रोइनु	रुनु	रुवाउनु	रुवाईनु	'to cry'
हाँसिनु	हाँस्नु	हाँसाउनु	हाँसाइनु	'to laugh'
दौडिनु	दौडनु	दौडाउनु	दौडाइनु	'to run'
बनिनु	बन्नु	बनाउनु	बनाइनु	'to be made'
खसिनु	खस्नु	खसाउनु	खसाइनु	'to fall'
भत्किनु	भत्कनु	भत्काउनु	भत्काइनु	'to get broken'

The passive forms of intransitives do occur but are not extensively used.

Examples of Use and Meaning Distinction.

Basic मैले भात खाएँ : I ate rice.

Passive (मबाट) भात खाइयो : Rice was eaten (by me)

Causative मैले श्यामलाई भात खुवाएँ : I had Shyam eat rice.
(I caused Shyam to eat rice)

Causative Passive (मबाट) श्यामलाई भात खुवाइयो : Rice was caused (by me)
to be eaten by Shyam.

As can be noted, in each of the passive sentences, the original object becomes the subject and the verb agrees with

it. The original subject then takes the instrumental post-position बाट.

Basic	राम रोयो	: Ram cried.
Passive	(रामबाट) श्यामको मृत्यु रोइयो	: Shyam's death was mourned (by Ram).
Causative	रामले श्यामलाई रुवायो	: Ram made Shyam cry.
Causative Passive	रामबाट श्याम (लाई) रुवाइयो	: Shyam was caused (by Ram) to cry.

There is one more causative construction that needs to be mentioned. A periphrastic causative is formed by using the verb लाउनु (or लगाउनु) in construction with the infinitival form of the basic transitives and some of the basic intransitives (those that are active) as well as their causative counterparts.

Thus :	खान लाउनु	: to have someone eat
	खुवाउन लाउनु	: to cause to have someone eat
	रुन लाउनु	: to make someone cry
	रुवाउन लाउनु	: to cause to make someone cry
मैले रामलाई खान लाएँ		: I had Ram eat.
मैले (श्याम बाट) सित	रामलाई खुवाउन लाएँ	: I caused (Shyam) to have Ram eat.
मैले रामलाई रुन लाएँ		: I made Ram cry.
मैले (श्याम बाट) सित	रामलाई रुवाउन लाएँ	: I caused (Shyam) to make Ram cry.

PATTERN DRILLS

भात	खाइयो
रक्सी	ल्याइयो
अम्बा	किनियो
आँप	बेचियो

पानी	फालियो
चुरोट	थन्क्याइयो
खाजा	भिकियो
भुटेका मकै	देखाइयो
हरिया मकै	हेरियो
घिउ	बाँडियो

तेल

तर्कारी

मासु

माछा

अचार

राम

लाई

भात

खुवाइयो

सीता

रक्सी

हेराइयो

घोडा

अम्बा

देखाइयो

गाई

ग्राँप

सुँघाइयो

कुकुर

चुरोट

बिरालो

अचार

साँढे

तर्कारी

मान्छे

मासु

पाहुना

खाजा

ज्वाइँ

भुजा

रोटी

काँक्रो

राम	मान्छे	लाई	भात	खुवाउँछ
	श्याम		रक्सी	खान लगाउँछ
	छोरी		दूध	
	छोरा		चुरोट	
	भाइ		पानी	
	बहिनी		मुन्तला	
	सबै		माछा	
	साथीहरू		मासु	
	हामी		अचार	
	तिमीहरू		तर्कारी	
राम आफू	जाँच दिन्छ	र	भाइलाई पनि	दियाउँछ/दिन लगाउँछ
	भात खान्छ			खुवाउँछ/खान लगाउँछ
	चाँडै सुत्छ			सुताउँछ/सुत्न लगाउँछ
	घेरै पढ्छ			पढाउँछ/पढ्न लगाउँछ
	पुस्तक किन्छ			किनाउँछ/किन्न लगाउँछ
	हाँस्छ			हँसाउँछ/हाँस्न लगाउँछ
	रुन्छ			रुवाउँछ/रुन लगाउँछ

EXERCISES

A. Supply the causative form to complete the second clause :

e.g. सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि...।

सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि खुवाउँछे ।

1. गीता आफू जाँच दिन्छे र सीतालाई पनि...।

2. तेन्जिङ शेर्पा आफू हिमाल चढ्छन् र अरूलाई पनि.....।
३. अल्छे आफू पछि पर्छ र साथीलाई पनि पछि.....।
4. वैज्ञानिकहरू आफू प्रयोग गर्छन् र आफ्ना महयोगीहरूलाई पनि.....।
5. आमा आफू ढिलो सुत्नुहुन्छ, तर छोराछोरीलाई भने चाँडै.....।
6. मैयाँ दिदी आफू हाँस्छिन् र बहिनीहरूलाई पनि.....।
7. गीताले मासु खाइन् र श्यामलाई पनि.....।
8. मैले चिठी लेखें र रामलाई पनि.....।
9. सीता कमेज र चोलो किन्छे र दिदीलाई पनि.....।
10. दसैँमा धनीहरू आफू धेरै लुगाफाटा हाल्छन् र गरीबहरूलाई पनि.....।

B. Change the forms of the causative in your answers of B as shown :

e.g. सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि.....।
सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि खान लगाउँछे ।

C. Insert the appropriate forms of the verb in the Past Habitual in the blank spaces provided :

e.g. नेपालीलाई खस भाषा..... (भनिनु) ।
नेपालीलाई खस भाषा भनिन्थ्यो ।

1. नेपालमा राम्रा राम्रा काठका मूर्तिहरू..... (बनिनु) ।
2. पशुपतिनाथको मन्दिर हिन्दूहरूको पवित्र देवस्थल..... (मानिनु) ।
3. केही वर्षअघि सम्म तराईका जङ्गलमा प्रशस्त शिकार..... (खेलिनु) ।
4. पन्ध्र बीस वर्षअघि सम्म नेपालमा जति पनि गैँडाहरू..... (भेटिनु) ।
5. उहिले नेपाल सभ्यताको उच्च स्थानमा थियो भन्ने निकै प्रमाणहरू..... (पाइनु) ।
6. पहाडका मान्छेलाई रोग लाग्दा धामीभाँकीहरू..... (लगाइनु) ।

7. माथिल्लो जातका मान्छेहरू खाने र बस्ने ठाउँबाट कामीदमाईहरूलाई (हटाइनु) ।
8. नूनको खाँचो भोटबाट.....(पुर्याइनु) ।
9. मान्छेहरूलाई मोरङबाट सप्तरी जानुपर्दा डुंगाबाट कोशी..... (तारिनु) ।
10. काठमाडौंमा बेचिने दूधमा निकै पानी..... (मिसाइनु) ।

D. Change the forms of verbs you have used in C into their negative counterparts as in the following :

- e.g. नेपालीलाई खस भाषा भनिन्थ्यो ।
नेपालीलाई खस भाषा भनिँदैनथ्यो ।

E. Select the appropriate one from the given alternatives to complete the sentence :

1. घमासान लडाईं पर्यो भने (a) आफू पनि मार्छु र अरूलाई पनि मार्छु
(b) आफू मार्छन् र अरू पनि मर्छन्
(c) आफू पनि मरिन्छ र अरूलाई पनि मरिन्छ
(d) आफू पनि मरिन्छु र अरूलाई पनि मार्छु
2. धेरै हिउँ पर्दा (a) विश्वविद्यालय गइनु हुँदैन
(b) विश्वविद्यालय गँइँदैनन्
(c) विश्वविद्यालय नजानु होइँदैन
(d) विश्वविद्यालय गइँदैन
3. तपाईंबाटै भात (a) खानु परिन्छ
(b) खाइन्छ
(c) खाइसक्छ
(d) खाइन सकिन्छ

4. राम र सीता लंका (a) पठाइयो
(b) पठाइए
(c) पठाइन लगाइए
(d) पठाउन लगाइयो
5. तिनले आफ्नी छोरीलाई (a) रुवाइन्
(b) रुवाई
(c) रुन लागिन्
(d) रुन लगाई

Lesson 11

The Infinitival Forms

1. Forms in v -नु :

- (a) The infinitival form of the verb in -नु is a nominal. It occurs in the usual nominal function such as subject. e.g.

घुम्नु असल व्यायाम हो : Walking is a good exercise.

दिनहुँ घुम्नु आवश्यक छ : Walking every day is necessary.
(It is necessary to walk every day).

- (b) It also occurs as a grammatical subject in indirect constructions. e.g.

मलाई शिकागो जानु पर्छ : I need to go to Chicago. (It is necessary for me to go to Chicago).

मलाई शिकागो जानु छ : I have to go to Chicago.

मलाई शिकागो जानु हुन्छ : It is right for me to go to Chicago.

2. Forms in v- न :

- (a) This form of the infinitive is used in the object function. e.g.

म घुम्न मन पराउँछु : I like to walk.

म घुम्न बेकार ठान्छु : I consider it a waste to walk.

- (b) v- न form is also used in compound constructions involving modals such as दिनु, सक्नु, लाग्नु/थाल्नु e.g.

जान + दिनु : to allow to go

जान + सक्नु : to be able to go

जान + लाग्नु/थाल्नु : to begin to go

रामले छोरोलाई बजार जान दियो

Ram allowed his son to go to the market.

बिरामी मान्छे फुटबल खेल्न सक्दैन

The sick man is not able to play soccer.

घर पुगे पछि ऊ गीत गाउन थाल्छे

After she reaches home, she will begin to sing songs.

- (c) v- न form is also used when contained in a verbal construction, particularly to express the idea 'in order to' or 'for the purpose of'. In this construction it can optionally occur with the postposition को लागि/लाई.

त्यो खान बस्यो : He sat down to eat.

खानको लागि

खानलाई

म कमेज किन्न बजार गएँ : I went to the stores to

किन्नको लागि buy a shirt.

किन्नलाई

Other similar constructions without the obvious meaning of 'purpose' can be with main verbs such as चाहनु, लगाउनु, etc. e.g.

म खान चाहन्छु : I want to eat.

म झगडा गर्न लगाउँछु : I cause a fighting.

म खान शुरु गर्छु : I begin to eat.

PATTERN DRILLS

-नु—

(i) बिहानं उठेर	पढ्नु	राम्रो	हो
	खेल्नु	नराम्रो	
	खानु	असल	
	नुहाउनु	खराब	
	उफनु	उत्तम	
	दुगुनु		
	पौरनु		
	हिड्नु		
	गीत गाउनु		
	रुनु		
	हाँस्नु		
	व्यायाम गर्नु		

(ii) बिहान	सधे	पढ्नु	पछ
दिउँसो		खानु	हुन्छ
राति		कसरत गर्नु	पथ्यो
साँझ		हिड्नु	हुन्थ्यो
हामीले		उफनु	
मान्छेले		रुनु	
		हाँस्नु	
		पौरनु	
		खेल्नु	
		लेख्नु	

-न—

(i) म	पढ्न	जाच्छु
	सुत्न	जान्थे

म	लेख्न	खान्छु	
	बस्न	खान्थे	
	हिंड्न	दिन्छु	
	पढाउन	दिन्थे	
	लेखाउन		
	जाँच्न		
	जाँचाउन		
	हेर्न		
	हेराउन		
(ii) ऊ	सुत्न	मन	पराउँछे
	पढ्न		पराउँथी
	पकाउन		पराउली
	सिउन		गर्थी
	उफ्न		गछे
	हाँस्न		गर्ली
	रुन		लगाउँछे
	लेख्न		लगाउली
	बस्न		लगाउँथी
	हिंड्न		
	घुम्न		

EXERCISES

A. Tick mark one of the five alternatives that does not match with the left side :

1. मैले विराटनगर जानु (a) पछे
(b) सके बेस हुन्थ्यो

- (c) थियो
(d) हुन्छ
(e) छ
2. राम र श्याम खेलन् (a) जाँदै छन्
(b) गए बेस हुन्थ्यो
(c) थियो
(d) मन पराउँदैन्
(e) हुस्क्क हुन्छन्
3. सीता र गीता पढ्नु (a) पछि भनी बराबर भन्छन्
(b) परेको छ भन्थे
(c) हुँदैन् भन्ने विचारका छैनन्
(d) थियो
(e) छ भन्दै छन्
4. जीवनमा आँसु र हाँसो मिल्न (a) सक्नुपछि
(b) हुन्छ
(c) दिए असल हुन्थ्यो
(d) सक्तैनन्
(e) थाले
5. उनीहरू काम गर्न (a) पछिन्
(b) अघि सछिन्
(c) मन पराउँदैन्
(d) थाल्दै छन्
(e) सक्तैनन्

B. Translate the following sentences into Nepali :

1. I wanted to walk.

2. To walk is good.
3. I have to study Nepali.
4. To study Nepali is a great fun.
5. To study Nepali is to speak it and to speak it is to use it to do research in Nepali.

C. Make simple Nepali sentences of your own employing the infinitives you used in C.

D. Select the appropriate form of the infinitive :

1. …… (भन्नु, भन्न) भन्दा …… (गर्नु, गर्न) गाह्रो हुन्छ ।
2. मलाई रामले …… (खानु, खान) बोलाएका छन् ।
3. हामी काठमाडौं …… (घुम्नु, घुम्न) जाँदै छौं ।
4. …… (रुनु, रुन) भन्दा …… (हाँस्नु, हाँस्न) बेस हो ।
5. मलाई रामायण …… (पढ्नु, पढ्न) थियो ।
6. उसले शिकागोमा रेडियो …… (किन्नु, किन्न) परेको थियो ।
7. म गीत …… (गाउनु, गाउन) मन पराउँछु ।
8. त्यो …… (नाच्नु, नाचन) कम्मर कस्तै छ ।
9. हामीहरू अब तास …… (खेल्नु, खेल्न) शुरु गरौं वा …… (गाउनु गाउन) थालौं ।
10. दिनैपिच्छे एउटा स्याउ …… (खानु, खान) स्वास्थ्यका लागि लाभदायक हुन्छ ।

Lesson 12

Review of the Different Forms of भन्नु

Certain forms of the verb भन्नु are invariably used in definable grammatical functions. These fixed forms should be memorized simply as separate lexical items.

भने—(i) It is used in conditional constructions.

e.g

त्यसो हो भने : If that is the case . . .

त्यो जान्छे भने : If she goes . . .

मंले पाएँ भने : If I got (that) . . .

(ii) **भने** is also used to mean 'speaking of'. In this use **भने** behaves like another particle **चाहिँ**.

e.g. चिया भने छैन : Speaking of tea, we don't have any.

राम भने आयो : Speaking of Ram, he did come.

रामायण भने मंले पढेको छु : Speaking of the Ramayana, I have read it.

भन्ने—(i) It is used in naming constructions to mean 'named', 'called', etc.

e.g. बनारस भन्ने ठाउँ : the place named Banaras

राम भन्ने केटो : the boy called Ram

आलु भन्ने कुरो : the thing called potato

- (ii) It is also used as a complementizer to embed sentences. e.g.

कसरी सपार्नुपछं भन्ने (कुरो) जान्नेनन्
सपार्ने

They don't know how it is to be improved.
to improve it.

हामी मासु खान्छौं भन्ने (कुरो) रामलाई थाहा छैन
Ram does not know that we eat meat.

हामी रामायण सुन्दै छौं भन्ने (खबर) चारैतिर फिजियो
The news that we are listening to the Ramayana
stories spread all around.

भन्दा—भन्दा is used in comparative constructions.

e.g. राम भन्दा श्याम बाढो छ
Shyam is more intelligent than Ram.

राम भन्दा श्याम लाढो छ
Shyam is less intelligent than Ram.

पढ्नु भन्दा लेख्नु गाह्रो हुन्छ
Writing is more difficult than reading.

सगरमाथा भन्दा अग्लो चुचुरो पृथ्वीमा कहीं छैन
There is nowhere a peak higher than the Mount
Everest.

भनी—(i) भनी is used to imply 'in order to', 'for'. In this construction it occurs only with the non-finite verbal in the infinitive ending in -न.

e.g. चिया किन्न भनी म बजार गएँ
I went to the bazar in order to buy tea.

राम पढ्न भनी स्कूल गयो
Ram went to school to study.

माछा मानं भनी श्याम नदीमा बसेको छ
Shyam is in the river to catch fish.

(ii) It is also used in reported speech.

e.g. उसले घर जान्छु भनी भन्यो
He told that he would go home.

उसले घर जान्छु भनी लेख्यो
He wrote that he would go home.

म भात खाँदै छु भनी उसले सुनायो
He made (them) hear that he was eating rice.

In this construction भन्ने can replace भनी. But भन्ने is an adjectival and it can be followed by a noun like कुरो or विषय or खबर optionally.

No noun is used after भनी.

भनी can optionally be deleted if the main verb is one of the forms of भन्नु. e.g.

रामले भात खान्छु (भनी) भन्यो
Ram said that he would eat rice.

भनेर—It has exactly the same two uses of भनी as above.

e.g. मासु खान भनी म तयार भएँ : I became ready to eat meat.
भनेर

रामले पढ्छु भनी बत्ती बाल्यो : Ram lighted the lamp in
भनेर order to read.

उसले माछा मार्दै छु भनी भन्यो : He told that he was catch-
भनेर ing fish.

PATTERN DRILLS

भने—(i) म अरू थोक खान्नँ, तर चिया भने खान्छु
 स्याउ
 चुरोट
 दूध
 पानी
 मासु
 माछा
 प्याज
 अन्डा
 दही

(ii) म अरू थोक खान्छु, तर ,, भने खान्नँ

(iii) म विराटनगर जान्नँ, तर धरान भने जान्छु
 इलाम
 तनहुँ
 धनकुटा
 पोखरा
 जनकपुर
 काठमाडौँ
 ओखलढुंगा
 सुनसरी
 सोलुखुम्बु

(iv) म विराटनगर जान्छु, तर ,, भने जान्नँ

	(v) दार्जीलिङमा जाडो छ, तर	गान्तोक	मा भने	न्यानो छ
		कालिम्पोङ		
		इलाम		जाडो छैन
		काठमाडौं		
		पाटन		
		वीरगंज		
		पाल्पा		
		दिल्ली		
		कलकत्ता		
		बनारस		
भनी—राम	भात खान		भनी	घर गयो
	पढ्न		भनेर	
	सुत्न			
	आमालाई भेट्न			
	बाबुलाई भेट्न			
	खाजा खान			
	चिठी लेख्न			
	पुस्तक लिन			
	लुगा फेर्न			
	कोट फुकाल्न			
राम भात खान्छ		भनी	सबैलाई थाहा छ	
म पढ्छु		भन्ने		
श्याम राम्रो छ				
म्याडिसनमा हिउँ पछि				

सीता रामकी पत्नी हुन्
 प्यारिस राम्रो छ
 पोखरा राम्रो छ
 पढ्नु असल हो
 साँचो बोल्नु पछं
 सबैसित प्रेम गर्नु पछं

भन्ने— राम मर्‍यो
 श्याम पास भयो
 सीताको बिहे भयो
 शिकागोमा हिउँ पर्‍यो
 जाडो बढ्दै छ
 महँगी बढ्यो
 खडेरी पर्नेछ
 दिदी टोकियो पुणित्
 रुमानियामा भूइँ चालो गयो
 गंगामा बाढी आयो

भन्ने खबर आइपुगयो

EXERCISES

A. In the blank spaces provided below, use one of the following forms of भन्नु :

भनेर/भनी, भन्ने, and भने

राम चिया खान.....साथीसित पारस.....भोजनालयमा गयो ।
 के ल्याउं.....त्यहाँको केटाले सोध्यो । म चिया र अन्डा खान्छु.....

रामले भन्यो अनि उसले तिमी के खान्छौ नि.....प्रश्न साथीलाई सोध्यो ।
म.....काफी र खसीको मासु खान्छु.....साथीले भन्यो । खसीको मासु
.....आज छैन.....केटाले भन्यो । त्यसो हो.....कुखुराको मासु ल्याऊ
न त.....साथीले मगायो । आज पानी पर्यो.....के गर्ने.....समस्या
रामले उठायो । पनी परेछ.....यहीं रक्सी खाँदै बसौला.....साथीले
भन्यो । रामले.....रक्सी छाडिसकेको थियो.....कुरो उसको साथीलाई
थाहा रहेनछ । होइन, पानी परेछ नै.....अमेरिकाली पुस्तकालयमा गएर
राम्रा राम्रा पत्रिका पढौंला.....रामले खानेकुराको पैसा तिर्यो ।

B. Use भन्ने to join the following pairs of sentences :

e.g. बनारस एउटा ठाउँ हो । म बनारस गएँ ।

बनारस भन्ने ठाउँमा म गएँ ।

1. राम एउटा विद्यार्थी हो । रामले भात खायो ।
2. श्याम एउटा शिक्षक हो । तिमी श्यामलाई भेट ।
3. नेपाल एउटा देश हो । नेपालमा राम्रा दृश्यहरू हेर्न पाइन्छ ।
4. कालिदास एउटा कवि हुन् । कालिदासले 'मेघदूत' लेखेका थिए ।
5. बहिनी काठमाडौंमा पढ्छे । काठमाडौंमा एउटा कन्या मन्दिर विद्यालय छ ।

C. Join the following pairs of sentences with भने. The given sentences may not be in the order they will appear in your answers.

e.g. म न्याना लुगा किन्छु । म्याडिसनमा जाडो भयो ।

म्याडिसनमा जाडो भयो भने म न्याना लुगा किन्छु ।

1. म भात खान्छु । रामले भात खायो ।
2. राम नुहाउन गयो । सीता पर्खिन्छे ।
3. छाता किन्नुपर्छ । पानी पर्यो ।
4. पानी पर्छ । म छाता किन्छु ।

5. श्याम अमेरिका गयो । श्यामले न्यूयोर्क हेर्‍यो ।
6. सागपात जम्मै नाश हुन्छ । काठमाडौंमा असिना पर्‍यो ।
7. श्याम न्यूयोर्क हेर्छ । श्याम अमेरिका गयो ।
8. म भात खान्छु । राम भात खान्छ ।
9. मैले भात खाएँ । राम भात खान्छ ।
10. राम परीक्षामा पास भयो । उसका बा घडी किनिदिन्छन् ।

D. Make a suitable selection from among the alternatives given to complete the sentences :

1. म चिया खान्छु (a) भन्ने सीताले रामलाई भनी
(b) भन्दा सीताले रामलाई भनी
(c) भनी सीताले रामलाई भनी
2. राम चिया खान्छ (a) भन्दा म खान्छु
(b) भनेर सबैलाई थाहा थिएन
(c) भन्ने सबै खान्छन्
3. राम चिया खाँदै छ (a) भनी पानी पर्‍यो
(b) भनेर भोक लाग्यो
(c) भन्ने डाक्टरले सुने
4. मासु खानु हुँदैन (a) भन्ने मलाई भोक लाग्यो
(b) भन्दा म विश्वास गर्थेँ
(c) भनी म विश्वास गर्थेँ
5. म यो कुरो भन्छु (a) भन्ने त्यसले खाजा खाई
(b) भनेर त्यसले भनी
(c) भनी घाम अस्तायो
6. कोशी नदीमा बाढी आयो (a) भन्ने खबर चारैतिर फैलियो
(b) भनी खबर चारैतिर फैलियो
(c) भनेर खबर चारैतिर फैलियो

Lesson 13

Adverbials

(1) Nepali uses many of the adjectives also as adverbs; for example

घेरै मान्छे	: many people
ऊ धेरै खान्छ	: He eats a lot
राम्रो कुरो	: a nice thing
ऊ राम्रो बोल्छ	: He speaks well
थोरै पानी	: a little water
ऊ थोरै बोल्छ	: He says very little

(2) Nepali derives numerous adverbs of manner by adding the postposition **ले** or **सित /सँग** to an abstract noun. e.g.

आरामसित/आरामले	: comfortably
खुशीसित/खुशीले	: gladly
सुखसित/सुखले	: happily
मजासित/मजाले	: pleasantly
रमाइलोसित/रमाइलोले	: pleasantly

(3) Time adverbials using the participial form of the verb ending in **-दा** is used in the following sentences :

म स्कूल पुग्दा घण्टी लाग्यो

The bell rang when I got to school.

बस चढ्दा मलाई डर लाग्छ

I am afraid when I ride the bus.

पढ्दा बात मानु हुँदैन

It is not proper to talk when studying.

These participials in their duplicated forms have an implication of reason modifying the main verb.

e.g. बोल्दा बोल्दा म थकें : I am tired of speaking continuously.

खेल्दा खेल्दा समय बित्यो : The time passed playing continuously.

The emphatic form of the above will indicate a point in time. e.g.

मैले बोल्दा बोल्दै ऊ आई पुग्यो

He arrived when I was speaking.

म जाँदा जाँदै रात परिहाल्यो

The night fell when I was going.

(4) Participials in -दै can also be used as adverbials of manner.

e. g. रूँदै बोल्थो : (he) spoke crying

खाँदै हिँड्यो : (he) walked eating

दुगुँदै गयो : (he) went running

Duplicative version of this gives a distributive sense.

e.g. रूँदै रूँदै बोल्थो : (he) continued crying as he spoke

दुगुँदै दुगुँदै आयो : (he) continued running as he came

उसले बोल्दै बोल्दै खायो : He continued speaking as he ate

(5) The conjunctive participle of certain verbs in -एर can also be used adverbially. e.g.

हाँसेर भग्यो : (he) spoke laughingly

पढेर सक्यो : (he) completed reading

म	घर	पुग्दा	घाम लाग्यो
सीता	बजार	छँदा	रात पर्यो
बहिनी	काठमाडौं		साँझ पर्यो
बा			घाम भुल्क्यो
आमा			घाम अस्तायो
गुरु			असिना पर्यो
गुरुआमा			हिउँ पर्यो
मेरो साथी			दस बज्यो

-दै—

(1) म	खाँदै	बोल्छु
	सुत्तै	पढ्छु
	लेख्छु	खेल्छु
	रुँदै	हेर्छु
	हाँस्तै	
	हिँड्दै	
	कराउँदै	
	साउती मार्दै	
	मात्तै	
	बाभ्दै	

(ii) म	खाँदै	खाँदै	स्कूल	जान्छु
	रुँदै	रुँदै	घर	गएँ
	खेल्दै	खेल्दै	बजार	जाउँला
	हाँस्तै	हाँस्तै	पुस्तकालय	जान्थेँ
	पढ्दै	पढ्दै	काठमाडौं	आउँछु
	गाउँदै	गाउँदै	पसल	आएँ
	चिच्याउँदै	चिच्याउँदै	मामाघर/मावल	आउँला
	दुगुर्दै	दुगुर्दै	ससुराल/माइत	आउँथेँ

म	सुस्ताउँदै सुस्ताउँदै सुमेल्दै सुसेल्दै	उकालो ओह्यालो	पुग्छु पुगे पुगुंला पुग्थे
---	--	------------------	-------------------------------------

v-एर/v-ई—

उसले	हाँसेर/हाँसी हाँसी	कथा	भन्यो
	रोएर/रोई रोई	कविता	सुनायो
	सुतेर/सुती सुती	पाठ	पढ्यो
	मुस्काएर/मुस्काई मुस्काई	गीत	सुन्यो
	उठेर/उठी उठी	जबाफ	
	बसेर/बसी बसी		
	भोक्राएर/भोक्राई भोक्राई		

EXERCISES

A. Join the following pairs of sentences turning one of the main verbs into time adverbial in -दा each time :

e.g. राम घर पुग्यो ।

साँझ पर्यो ।

: (a) राम घर पुग्दा साँझ पर्यो

(b) साँझ पर्दा राम घर पुग्यो

1. सीता घर पुगी । पानी पर्यो ।
2. तिनी रोए । उनी हाँसिन् ।
3. रामले मासु खायो । बाह्र बज्यो ।
4. जनताले असाध्य दुःख पाए । मुलुकले उन्नति गरेन ।
5. डरलाग्दो बतास चल्यो । भयङ्कर आगो लाग्यो ।

B. Combine the following pairs of sentences changing the main verb of the first clause into duplicated absolutive participle :

e.g. सीता हाँसिन् । सीताले कथा भनिन् ।
सीताले हाँसी हाँसी कथा भनिन् ।

1. मैले गीत गाएँ । मैले रामायण पढें ।
2. म रोएँ । मैले कविता पढें ।
3. उनले मासु खाइन् । उनी मोटाइन् ।
4. तँले प्रयत्न गरिस् । तँले पैसा कमाइस् ।
5. तिमिले सिक्यौ । तिमिले गाडी हाँक्यौ ।
6. नेपालको सम्पूर्ण पहाडी इलाकामा पैराहरू गए । धेरै धन र जनको नोक्सानी भयो ।
7. उनले नेपाली पढाए । उनी बूढा भए ।
8. तिनले सारी लाइन् । तिनी ठूली भइन् ।
9. उनीहरूले घरघरमा चन्दा मागे । उनीहरूले स्कूल बनाए ।
10. नेता ठिङ्ग उभिए । नेताले भाषण गरे ।

C. (a) Rewrite your sentences in B replacing the duplicated absolutive participles by conjunctives.

e.g. सीताले हाँसी हाँसी कथा भनिन् ।
सीताले हाँसेर कथा भनिन् ।

(b) Change the absolutive participles of your sentences in B into duplicated emphatics.

e.g. सीताले हाँसी हाँसी कथा भनिन् ।
सीताले हाँस्तै हाँस्तै कथा भनिन् ।

D. Tick mark the phrase that does not agree with the preceding part of the sentence:

1. राम कुर्सीमा
 - (a) आरामले बसेका छन्
 - (b) आरामसित खाएका छन्
 - (c) बस्ता म मजाले आइपुगें
 - (d) रमाइलोसित गाउँदै छन्
2. गुरुजी हाँस्तै हाँस्तै
 - (a) रमाइलोसित पढाउनुहुन्छ
 - (b) खुशीले भात खानुभयो
 - (c) गीत गाउनुहुन्थ्यो
 - (d) मजाले बोल्नुहोला
3. सीता र गीता नाच्ता
 - (a) रमाइलोसित साँझ बिताइयो
 - (b) रमाइलोले थाकेका छन्
 - (c) मजाले हेरियो
 - (d) सुखसित हाँसिन्
4. ठूलो बसमा चढ्दा
 - (a) मजाले हाँस्थिन्
 - (b) रमाइलोसित स्कूल पुगिन्छ
 - (c) सुखले समय काटिन्छ
 - (d) पीरले ऊ थोरै बोल्छ
5. बात मार्दा मार्दै
 - (a) आनन्दसित हामी त बजार पो पुगिसकेछौं
 - (b) मजाले घर पो आइपुगेछ
 - (c) मजाले खसी खान्छ
 - (d) स्वात्तै बाटो नै सिद्धियो

Lesson 14

Conditional Constructions

There are two basic devices for conditional constructions in Nepali, one using **भने** (or its variants) and the other using **भए** (or its variants). There is also a third variety that uses neither.

I. भने —conditionals

A. (i) This construction simply adds the word **भने** to a complete (finite) clause in any aspect or tense except the future. This clause then states the condition. e.g.

a. त्यो जान्छ भने म पनि जान्छु

If he goes, I go, too.

त्यसले खाएको छ भने कर नगर

If he has (already) eaten, don't force him (to eat again).

त्यो बिरामी छ भने यहाँ आउँदैन

If he is sick, he will not come here.

All of the above sentences identify a condition under which an action will take place. The first clause is in a present tense form; the second clause can be in the present, future, or imperative form.

(ii) When the first clause occurs in the (simple)

past, it simply introduces an element of 'less probability'. e.g.

म नेपाल गएँ भने पशुपतिनाथको दर्शन गर्नेछु

If I went to Nepal, I would visit Pashupatinath for 'darshan'.

- B. Another conditional construction involving **भने** has the structure **v-ने हो भने**. It uses a frozen infinitival form that does not agree for number and gender.

e.g. म जाने हो भने गाडी बन्दोबस्त गर्नुपर्ला
तिमी
तपाइँ

If I am to go, transportation has to be arranged.

You are

मैले खाने हो भने असल रक्सी ल्याउनुपर्ला
तिमीले
तपाइँले

If I am to drink, good drink has to be brought.

You are

Notice that the construction here is the same as the sentence connective **त्यसो हो भने** 'in that case', 'if the case be'.

- C. **भने** has alternative free-variant forms **भनेदेखि** and its collapsed version **भन्देखि** with no difference in meaning, whatsoever.

II. भए—conditionals

The first clause in this construction occurs in the non-finite form **v-ने** or **v-एको** (to indicate proximate and perfective aspects, respectively).

- e.g. ऊ जाने भए उसको भाइ पनि जान्छ
If he is to go, his brother will go, too.
- ऊ जाने भए उसको भाइ पनि जाने थियो
If he were to go, his brother would go too.
- ऊ गएको भए उसको भाइ पनि जान्छ
If he has gone, his brother will go, too.

When the second clause is in the past unreal, the entire conditional sentence refers to a hypothetical situation in the past. e.g.

- राम गएको भए उसको भाइ पनि जाने थियो
If Ram had gone, his brother would have gone, too.
(But Ram did not go).

- श्रीषधि खाएको भए म निको हुने थिएँ
If I had taken the medicine, I would be well. (But I did not take it.)

भएमा and भएदेखि, the free variants of भए, can optionally occur in this construction without any change in meaning.

III. The third variety of conditional construction simply uses the non-finite participial form of the verb in -ए to state the condition, e.g

- राम गए उसको भाइ पनि जान्छ : If Ram goes, his brother goes. too.
- जानेछ If Ram is going, his brother will go, too.
- जाने थियो If Ram were to go, his brother would go, too.

गयो	If Ram went, his brother went, too.
जाओस्	If Ram is going, let his brother go, too.
जाता	If Ram is going, his brother might go, too.

मंले गरे केही पनि हुँदैन	: If I do, nothing will happen.
मंले खाए राम पनि खानेछ	: If I eat, Ram will eat, too.
खाला	If I eat, Ram will probably eat, too.

खान्छ If I eat, Ram will eat, too.

रामले राम्रो उत्तर दिए श्यामले पनि दियो

If Ram answered well, Shyam answered well, too.

मंले लेखे उसले पनि लेख्यो : If I wrote, he wrote, too.

मंले लेखे ऊ पनि लेख्नेछ : If I am writing, he will write, too.

लेख्ला If I am writing, he will probably write, too.

लेख्छ If I write, he writes, too.

The participial -ए in this construction has alternative forms -एमा and -एदेखि with no difference in meaning.

Notice that -ए can replace -ने भए, -एको भए and, भने conditionals.

PATTERN DRILLS

भने—

(i) राम	भात	खान्छ	भने	म	पनि	खान्छु
		खान्थ्यो				खान्थे

राम	किताप	पढ्छ	भने म पनि	पढ्छु
		पढ्थ्यो		पढ्थें
	फूटबल	खेल्छ		खेल्छु
	जुवा	खेल्थ्यो		खेल्थें
	तास			
	त्यहाँ	जान्छ		जान्छु
	बनारस			
	पढ्न			
	रक्सी खान			

(ii) म	नेपाल	गएँ (छु)	भने	जाउला खेलमा बस्नेछु
	काठमाडौँ			रामलाई भेट्नेछु
				विश्वविद्यालय घुम्नेछु
				दक्षिणकाली जानेछु
				गोदावरी पुग्नेछु
				राजदरवार हेर्नेछु
				टुँडिखेलमा साइकल सिक्नेछु
				नयाँ सडकमा उभिनेछु
				पोखराको फेवातालमा पौरनेछु
				नाम्चेमा हिंडेर पुग्नेछु
				हिमाल चढ्नेछु
				शेर्पाहरूको अध्ययन गर्नेछु

(iii) मैले	मासु	खाएँ	भने	राम	पनि	खानेछ
	आँसु	चुहाएँ				चुहाउनेछ
	ऐन	पढें				पढ्नेछ
	रक्सी	तन्काएँ				तन्काउनेछ
	माछा	मारेँ				मान्नेछ

(iv) म	रोएँ	भने	ऊ	हाँस्नेछ
--------	------	-----	---	----------

म	हाँसें	भने	ऊ	रूनेछ
म	पोखरा गएँ	भने	ऊ	विराटनगर जानेछ
मैले	चिठी लेखें	भने	ऊ	लेख्ने छैन
			ऊ	तार पठाउनेछ
मैले	मामु खाएँ	भने	ऊ	खानेछैन
			ऊ	माछा खानेछ
म	मरें	भने	ऊ	बाँच्नेछ
म	सुतें	भने	ऊ	उठ्नेछ

-ए—

(i)	तिमी	भात	खाने	भए	बसिहाल
	तपाईं				बसिहालनुहोस्
	ऊ				बसिहालोस्
	तिमी	पाटन	जाने	भए	म पनि जान्छु
	उनी				
	राम				
	त्यो केटी				
	त्यो केटी				
	तपाईं				
	सबै जना				

(ii)	तिमीले	भात	खाएको	भए	म	पनि	खान्थेँ
	तपाईंले						
	रामले						
	उनले						
	सीताले						
	बज्यैले						
	बुवाले						

मुमाले
हजुरबुवाले
दिदीले

(iii)	तिमी	गए	काम हुनेछ म पनि जान्छु यो कुरो भनिदेऊ
	तिमीले	पढे	म पनि पढ्छु पास हुनेछौ राम्रो हुन्थ्यो
	तिमीले	गरे	राम्रो हुन्थ्यो म पनि गर्थेँ राम पनि गर्थ्यो
	तिमी	रोए	रोऊ मलाई वास्ता छैन म पनि रुन्छु संसारै हाँस्ला
	तिमीले	पढाए	पाठ बुझिन्थ्यो सबै खुसी हुन्थे म पनि पढ्थेँ/पढाउथेँ
	तिमीले	खाए	म पनि खान्थेँ राम पनि खान्थ्यो सबै जना खान्थे कोही पनि खाने थिएन
	दिदीले दाजुले ती मान्छेहरूले	खाए	म मोटाउथेँ सबै खुसी हुन्थे भान्सा उठाउनु हुन्थ्यो

EXERCISES

A. Select the appropriate conditional clause in the following :

1. (a) म भारत गएँ भने

(b) म भारत जाने हो भने

(c) म भारत गएको भए

... .. ताजमहल हेर्नेछु

2. (a) मैले रक्सी खाएको भए

(b) मैले रक्सी खाएको थिएँ भने

(c) म रक्सी खाने भएँ भने

... .. तिमिलाई भन्नुंला

3. (a) तिमि गएका भए

(b) तिमि जाने भए

(c) तिमि गएका छौ भने

... .. खाजा खाएर जाऊ

4. (a) रामले मन लगाएर काम गरेको भए

(b) राम मन लगाएर काम गर्छ भने

(c) रामले मन लगाएर काम गर्‍यो भने

... .. इनाम लाउने थियो

5. (a) पर्खेका थियौ भने

(b) पर्खेको भए

(c) पर्खे

... .. उससित भेट हुन सक्छ

B. Change the conditionals with **भने** into **-ए** :

e.g. मैले मासु खाएँ भने बहिनी पनि खान्छे

मैले मासु खाए बहिनी पनि खान्छे

1. हामीले बाटो बनायौं भने सबैलाई सुविधा होला
2. रामले खसी काट्यो भने म पनि मासु खान्छु
3. हिउँ पर्यो भने ऊतीका लुगा लगाउनुपर्छ
4. सात बज्यो भने ढिलो हुन्छ
5. रात पर्यो भने घर हिँड्
6. चिठी लेख्न मन लाग्यो भने लेखिहाल्नुहोस्
7. तपाईंलाई भोक लाग्यो भने स्याउ भिकेर खानुहोला
8. प्रधानमन्त्री हुनुभयो भने मलाई पनि सम्झनुहोला
9. रातो लुगा लगाइस् भने सबैले हेर्छन्
10. धेरै पढी भने त्यो थाक्छे

C. Rewrite the following sentences replacing **-ए** conditionals by **भने** :

e.g. म रोए एकलो पहाँला

म रोएँ भने एकलो पहाँला

1. मैले हँसाए सबै हाँस्नेछन्
2. रामले हँसाए सबै हाँस्ने छैनन्
3. सीता रोए मूर्छा पर्लिन
4. सीता रोए चोलो भिजाउली
5. तिनीहरू नाचे रमाइलो हुन्छ
6. सीता नाचे रमाइलो हुन्छ
7. तिनी नाचे रमाइलो गर्छन्

8. हामीले पढे श्याम पनि पढ्छ
9. तिमि आए म खुशी हुन्छु
10. तँ हाँसे म पनि हाँसुंला

D. Construct the conditional clauses to complete the sentences with the words given :

e.g. बाढी आउने थियो

पानी पर्नु : पानी परेको भए बाढी आउने थियो

बहिनीले कमेज सिध्याइसक्ने थिई

सिउन थाल्नु : सिउन थालेकी भए बहिनीले कमेज सिध्याइसक्ने थिई

तिनले माछा माने थिए

जाल थाप्नु : जाल थापेका भए तिनले माछा माने थिए

1. उनी पास हुने थिइन्
राम्ररी पढ्नु :
2. उसको घर उज्यालो हुने थियो
राम आइपुग्नु :
3. सबै भेद खुल्ने थियो
आँसु झर्नु :
4. सबै नाश हुने थियो
हाँसुनु :
5. चार घण्टा पढ्ने थिएँ
पुस्तकालय जानु :
6. बाघले हाम्रा चोक्टा चोक्टा पाने थिए
देख्नु :
7. सीताले मेरा मोजा पनि धोइदिने थिई
लुगा धुनु :
8. राम र श्यामले नाउँ कमाउने थिए

खेलनु :

9. फूलहरू जम्मै झर्ने थिए
बतास चलनु :
10. यो सहर ध्वस्त हुने थिएन
भूइँचालो नजानु :

Lesson 15

Sentence Connectives

The important sentence connectives in Nepali are the following:

A. यसो हुनाले 'therefore', 'for this reason' e.g.

पहाडमा धेरै जाडो हुन्छ, यसो हुनाले मान्छेहरू हिउँदमा तराईतिर काम गर्न जान्छन्

It is very cold in the mountains, therefore in winter people go to the Terai to earn a living.

Other fairly common expressions are also used to express the idea 'therefore'. 'as a result', etc.

(i) त्यसो हुनाले 'for that reason'

(ii) Forms involving the word कारण

यसकारण

त्यसकारण

(iii) Expanded version of the above

यस कारणले त्यस कारणले

(iv) A further expanded version of the above

यस कारणले गर्दा त्यस कारणले गर्दा

(v) The emphatic versions of all the above to mean 'for this very reason'

that

यसै कारण (ले) (गर्दा)

त्यसै कारण (ले) (गर्दा)

(vi) Another emphatic expression commonly used is

यसैले/त्यसैले

B. (i) किनभने 'because'

This is the direct counterpart of किन 'why'.

किन 'why' (what reason)

किनभने 'because' (the reason being. . .)

e.g. ऊ किन बजार गयो ? किनभने उसलाई कमेज किन्नु थियो

Why did he go to the market? Because he had to buy a shirt.

In a complex sentence, unlike English, the किनभने clause cannot begin the sentence.

e.g.

Because he was sick, John couldn't come to class.
or, John couldn't come to class because he was sick.

जोन क्लास आउन सकेन, किनभने ऊ बिरामी थियो

(ii) Because of the fact that the expression हुनाले identifies a reason (a cause), it is possible to use it to mean 'because' (that is, 'the reason being') with non-finite constructions.

e.g. बिरामी हुनाले जोन क्लास आउन सकेन

Because of being sick, John couldn't come to class.

Similarly,
 धेरै खानाले
 खाएको हुनाले
 खाएका ले
 उ लूब मोटायो
 Because of overeating, he has put on a lot of weight.

C. To express the meaning 'in that case', Nepali uses

(i) यसो भए 'this being the case', 'if that be the case'

e.g. यसो भए म काठमाडौं जान सकिन्न

In that case

I can't go to Kathmandu

This being the case

As can be seen from the above constructions, other similar forms would be available, too.

त्यसो भए 'that being the case', 'in that case'
 उसो

e.g. त्यसो भए राम पनि घर गयो

In that case Ram went home, too.

If that be the case

उसो भए राम काठमाडौं जाला

In that case

Ram would probably go to

If that be the case

Kathmandu.

(ii) Another form to express 'in that case' is

यसो हो भने 'in this case'

and its counterpart

त्यसो हो भने

'in that case'

D. Though.....yet

हुनत.....तापनि (common forms) or,
यद्यपि.....तथापि (literary forms)

e.g.

हुनत काठमाडौँबाट सधैं बीरगंजसम्म बस जान्छ, तापनि राम हिंडेरं त्यहाँ पुग्यो

Though there is a regular bus service from Kathmandu to Birganj, yet Ram reached there on foot.

यद्यपि मासु खायो भने स्वास्थ्य राम्रो हुन्छ, तथापि ऊ मासु खाँदैन

Though one's health would improve if meat was eaten, yet he doesn't eat it.

E. But तर

e.g. जोन आज स्कूल आयो, तर लिन्डा आइन

John came to school today, but Linda didn't.

म माछा खान्छु, तर मासु खान्छु

I eat fish, but I don't eat meat.

उसले बहिनीलाई चिठी लेख्यो, तर भाइलाई लेखेन

He wrote a letter to his sister, but didn't write to his brother.

म पाटन गइनँ, तर धुलिखेल गएँ

I didn't go to Patan, but went to Dhulikhel.

बनारसमा जाडो हुँदैन, तर काठमाडौँमा हुन्छ

There is no cold in Banaras, but it is cold in Kathmandu.

F. And र, अनि, औ are the common ones.
तथा, एवम् are literary.

e.g. श्याम, राम र म मासु खान्छौं
अनि
औ

Shyam, Ram and I eat meat.

कागत, कलम अनि (र, औ) किताप विद्यार्थीका साथी हुन्

Paper, pen and book are friends of students.

सीताले भात, मासु, अचार, आँप औ (र, अनि) दूध खाई

Sita ate rice, meat, pickle, mango and (drank) milk.

सिक्किम र (अनि, औ) भोटाङमा हिउँ पर्छ

It snows in Sikkim and Bhutan.

कष्ट तथा वेदनामा उसको जीवन बित्यो
एवम्

His life passed in pain and agony.

साहित्य तथा (एवम्) संस्कृति सभ्यताका प्रतीक हुन्

Literature and culture are the emblems of civilization.

राम भात खान्छ औ (र, अनि) स्कूल जान्छ

Ram eats rice and goes to school.

उसले गाडी किन्यो औ (र, अनि) त्यसमा चढेर सम्पूर्ण देशको यात्रा गर्‍यो

He bought a car and traveled the whole country by it.

G. Or वा, अथवा, या, कि

e.g. म जान्छु अथवा श्याम जान्छु
कि
वा
या

I go or Shyam goes.

	अथवा	
किताप, कलम	या	मसी चाहियो
	वा	
	कि	

A book, a pen, or ink is needed.

ऊ मछं या (वा, अथवा, कि) बाँच्छ थाहा छैन

We don't know whether he lives or dies.

यो ओहाती खाने हो कि (वा, अथवा, या) लाउने ?

Is this medicine for taking or applying ?

PATTERN DRILLS

किनभने—

(i)	ऊ	भ्याल	थुन्छे	किनभने	रात परिसक्यो
		भात	पस्कन्छे		साँझ
			बसाल्छे		अवेला भइसक्यो
		घर	फर्कन्छे		अबेर
			आउंछे		अँध्यारो
			जान्छे		पानी पर्न थाल्यो
		घुम्न	छोड्छे		बतास चलन थाल्यो
		खेलन			हुरी
		पौरन			
		नाचन			
		गाउन			

- (ii) राम पढ्दै छ किनभने उसको परीक्षा आइसक्यो
 उसलाई पास गर्नु छ
 ठूलो हुनु छ
 कामको खाँचो छ
 जागीर खोज्नु छ
 पैसा कमाउनु छ
 जहानपाल्नु छ
 प्रथम हुनु छ
 नाउँ कमाउनु छ
 देखाउनु छ

हुनाले—

(i)	आज विदा
छुट्टी
शनिवार
आइतवार
दसैं
तिहार
राम्रो दिन
रमाइलो
चाड	हुनाले	श्याम
घरमा
बजारमा
रमाइलो मेलामा	छ
(ii)	भात खाएको
रात परेको
घन्टी लागेको
दस बजेको
पानी परेको
खेलमा हारेको
फेल भएको	हुनाले	ऊ अघायो
ऊ घर फर्क्यो
ऊ स्कूल भित्र पस्यो
ऊ अड्डातिर लम्क्यो
ऊ रूखमुनि उभियो
ऊ डेरातिर गयो
उसले पढाइ छाड्यो	

v-ना + ले—

धेरै बेर रुनाले	ऊ थाक्यो थाक्छ
मासु धेर खानाले	ऊ मोटाई मोटाउँछे
पाठ राम्ररी पढ्नाले	ऊ पास भई हुन्छे
चिठी लेख्नाले	काम भयो हुन्छ
मिठो बोल्नाले	भलो भयो हुन्छ
ओखती खानाले	रोग निको भयो हुन्छ
रक्सी खानाले	रोग लाग्यो लाग्छ
चुरोट खानाले	क्यान्सर भयो हुन्छ

v-एका ले—

धेरै बेर रोएकाले	ऊ थाक्यो
मासु धेर खाएकीले	ऊ मोटाई
पाठ राम्ररी पढेकीले	ऊ पास भई
चिठी लेखेकाले	काम भयो
मिठो बोलेकाले	भलो भयो
ओखती खाएकाले	रोग निको भयो
रक्सी खाएकाले	रोग लाग्यो
चुरोट खाएकाले	क्यान्सर भयो
अमेरिका ठूलो भएकाले	उन्नति भयो
मान्छेहरू जाँगरिला भएकाले	देश उँभो उठ्यो

EXERCISES

A. Select one of the three alternatives to match with the main clause :

1. राम विद्यार्थी हो, (a) त्यसो भए ऊ पढ्छ
(b) त्यसो हो भने ऊ पढ्छ
(c) त्यसो हुनाले ऊ पढ्छ
2. तराईमा गर्मी हुन्छ, (a) किनभने मानिसहरू पातला लुगा लगाउँछन्
(b) त्यसो भएकाले मानिसहरू पातला लुगा लगाउँछन्
(c) त्यसो हो भने मानिसहरू पातला लुगा लगाउँछन्
3. (a) हुनत बाढी आइरहन्छ
(b) किनभने बाढी आइरहन्छ
(c) त्यसो भए बाढी आइरहन्छ, तापनि मानिसहरू खेती गरिनै रहन्छन्
4. राम ध्यान दिएर पढ्दै छ, (a) किनभने उसलाई राम्रो श्रेणीमा पास हुनु छ
(b) त्यसो भएकाले उसलाई राम्रो श्रेणीमा पास हुनु छ
(c) त्यसो हुनाले उसलाई राम्रो श्रेणीमा पास हुनु छ
5. बाहिर चारैतिर अँध्यारो फैलियो, (a) किनभने बत्ती बाल्नुपर्छ
(b) यस कारण बत्ती बाल्नु-पर्छ
(c) यसो भए बत्ती बाल्नुपर्छ
6. (a) हुनत म घर बसें

- (b) किनभने म घर बसें
 (c) म घर बसें, तर ऊ मासु किन्न बजार गयो
7. हुनत म अघाएको थिएँ (a) त्यसो हुनाले म खान बसें
 (b) तर म खान बसें
 (c) तापनि म खान बसें
8. (a) किनभने पानी धेरै परेकाले
 (b) यसकारण पानी धेरै परेकाले
 (c) पानी धेरै परेकाले, घरको भित्तो भत्क्यो
9. सीताले निकै राम्रा लुगा लगाई, (a) किनभने उसलाई भोजमा जानुपर्छ
 (b) तापनि उसलाई भोजमा जानुपर्छ
 (c) त्यसो भए उसलाई भोजमा जानुपर्छ
10. बेलुकाको सात बजिसक्यो, (a) त्यस कारणले गर्दा भात खाइहालौं
 (b) किनभने भात खाइहालौं
 (c) त्यसो भए भात खाइहालौं

B. Join the following pairs of sentences as directed :

e.g. हिउँ पर्यो । रमाइलो भयो । : हिउँ परेकाले रमाइलो भयो
 बुबाले पैसा दिनुभयो । मिठाई किनेर खाएँ । ; बुबाले पैसा दिए-
 काले मिठाई किनेर खाएँ

1. पानी पर्यो । रमाइलो हुँदै भएन ।
2. गुरुजीले राम्ररी पढाउनुभयो । पाठ छर्लङ्ग बुझियो ।
3. लडाईं भयङ्कर चम्क्यो । धेरै सिपाही मरे ।
4. परीक्षा नजिकै आयो । सबै विद्यार्थी जोडतोडले पढ्न थाले ।

5. मुमा रिसाउनुभयो । म डराएँ ।
6. कुकुर भुक्तयो । कुखुरा तर्सो ।
7. पाखा भरि स्याल कराए । बाब्राहरू थुर्थुर कामे ।
8. पानी दर्कन लाग्यो । म हिँड्न सक्तिनँ ।
9. आज भोज थियो । राम स्कूल आएन ।
10. उसले खेलमा सबैलाई जित्यो । उसले ठूलो इनाम पायो ।

C. Join the following sentences with हुनाले as in the following :

राम विद्यार्थी हो । राम पढ्छ । : राम विद्यार्थी हुनाले पढ्छ ।

1. सीता भोकी छे । सीता खाजा खान्छे ।
2. गीता अग्ली छिन् । गीता सिलिङ छुन सक्छिन् ।
3. नेपाल राम्रो छ । म नेपाल हेर्न जान्छु ।
4. श्याम शिक्षक हुन् । श्याम केटाकेटीलाई पढाउँछन् ।
5. आज आइतवार हो । आज स्कूलको छुट्टी छ ।
6. धरान सानो सहर हो । धरान चिटिक्क परेको छ ।
7. पोखरामा फेवा ताल छ । पोखरामा रमाइलो हुन्छ ।
8. वीरगन्ज तराईको सहर हो । वीरगन्ज फँलिएको छ ।
9. जनकपुर सीताको जन्मस्थल हो । जनकपुर प्रसिद्ध मानिन्छ ।
10. अचेल नराम्रो समय हो । अचेल जे पनि महँगो हुन्छ ।

D. Reverse the order of the sentences in A and combine them with किनभने in the following manner :

राम विद्यार्थी हो । राम पढ्छ ।

राम पढ्छ किनभने ऊ विद्यार्थी हो ।

Lesson 16

Comparative Constructions

1. COMPARISON OF INEQUALITY

- (a) Comparative constructions in Nepali use the postposition भन्दा, just as English uses *than*. (But the order of elements is just the opposite of what it is in English).

e.g. better than Shyam : श्याम भन्दा राम्रो

श्याम भन्दा राम राम्रो छ : Ram is better than Shyam

The comparison can be between extended nominal phrases :

तराईका मान्छे भन्दा पहाडका मान्छे गरीब छन्

The people of the hills are poorer than the people in the plains.

Since any nominal can be compared, verbal nominals in the infinitival form also can participate in this construction.

e.g. भन्नु भन्दा गर्नु गाह्रो छ : It is more difficult to do than to say.

- (b) Words like भन् and अझ can *optionally* be used before the adjective to indicate a greater degree in comparison.

e.g. श्याम भन्दा भन् बाठो : more intelligent than
अझ Shyam

Other intensifiers with different shades of meaning also can be used; such as **अध, अति, अत्यन्त** 'exceedingly', etc.

(c) To indicate a lesser degree of equality, words such as **कम, कस्ती, थोर, थोरै**, etc. will be *obligatorily* used.

e.g. **राम श्याम भन्दा कम बाठो छ** : Ram is less intelligent than Shyam.

(d) The expression of the superlative degree is accomplished by prefixing **सब** and **सबै** (all, absolutely all).

e.g. **राम सब भन्दा राम्रो छ** : Ram is best (of all).
सबै भन्दा

2. COMPARISON OF EQUALITY

Generally, two constructions are employed for this purpose.

(a) Use of words like

जति

जतिको

जस्तो

: as much as

राम श्याम जति बाठो छ : Ram is as intelligent as Shyam.

जतिको

जस्तो

(i) **जतिको** and **जस्तो** as marked modifiers will agree for number and gender :

राम पहाडीहरू जस्तो मिहिनेती छ : Ram is as laborious as the hill people.

पहाडीहरू अर्जुन जस्ता साहसी हुन्छन् : The hill people are as courageous as Arjun.

सीता बहिनी जस्ती बाठी छे
जतिकी : Sita is as intelligent as sister.

(ii) The words जति, जतिको, जतिकै have each a variant form with double consonants : जत्ति, जत्तिको, and जत्तिकै.

(b) Comparison of equality is expressed also by using correlatives :

त्यति/उति	जति/जतिको
त्यतिको/उतिको				
त्यस्तो/उस्तो	जस्तो
Shyam is as intelligent as				: श्याम त्यति (को) बाठो छ
Ram is				जति (को) राम छ

Note that these constructions combine two simple sentences. Moreover, the ज- words are used with the person or thing identified as the standard (or reference) of comparison and the त्य- or उ- words go with the person or thing compared.

The comparisons can be emphasized, too :

(i) By using a particle नै :

राम श्याम जति नै बाठो छ
जतिको
जस्तो

Ram is *just* as intelligent as Shyam.

This applies to the correlatives, too. But in this case, only one of them—usually the one that refers to the person or thing compared—is emphasized (i.e. the त्य-

or उ- words take the emphatic form).

e.g. त्यति/उति नं जति/जतिको
 त्यतिको/उतिको
 त्यस्तो/उस्तो नं जस्तो
 श्याम त्यति नं बाठो छ जति राम छ

Alternatively,

त्यतिकं/उतिकं जति/जतिको
 त्यस्तं/उस्तं जस्तो

श्याम त्यस्तं बाठो छ जस्तो राम छ

PATTERN DRILLS

भन्दा—

श्याम	भन्दा	राम	बाठो	छ
रमेश		गणेश	लाटो	थियो
जेठो		कान्छो	चलाक	होला
			असल	भयो
			नराम्रो	हुन्छ
			राम्रो	हृन्थ्यो
			दयालु	
			कठोर	
			दुष्ट	
			मायालु	

मिहिनेती

अल्छे

जस्तो/जतिको—

(i)	राम	श्याम	जति	(नै)	बाठो	छ
			जतिको		लाटो	थियो
			जतिकै		चलाक	होला
			जत्ति		असल	भयो
			जत्तिकै		राम्रो	हुन्छ
			जस्तो		नराम्रो	हुन्थ्यो
			जस्तै		दयालु	
					मायालु	
					अल्छे	
					मिहिनेती	
					परिश्रमी	
					उद्योगी	
					पढन्ते	
					दुष्ट	
(ii)	कान्छी	जेठी	जति	(नै)	बाठी	छे
			जतिकी		लाटी	थिई
			जतिकै		राम्री	होली
			जत्ति		नराम्री	भई
			जत्तिकै		चलाक	हुन्छे

जस्ती	असल	हुन्धी
जस्तं	दयालु	
	मायालु	
	अल्छी/अल्छे	
	मिहिनेती	
	परिश्रमी	
	दुष्ट/दुष्टा	
	पढन्ते/पढन्ती	
	उद्योगी	

यस्ताउस्तो/उतिको—

(i)

राम	त्यति/उति (नै)	बाठो	छ	जति	श्याम	छ
	त्यतिको/उतिको	लाटो	थियो	जतिको		थियो
	त्यत्ति/उत्ति	असल	होला	जत्ति		होला
	त्यत्तिको/उत्तिको	अल्छे	भयो	जत्तिको		हुन्छ
	त्यत्तिकै/उत्तिकै	दयालु	हुन्छ	जत्तिकै		भयो
	उस्तो/त्यस्तो	परोपकारी	हुन्थ्यो	जस्तो		हुन्थ्यो
	उस्तै/त्यस्तै	उद्योगी		जस्तं		
		दुष्ट				

(ii)

श्याम	जति	बाठो	छ	त्यति/उति	(नै) राम (पनि)	छ
	जत्ति	लोभी	थियो	त्यत्ति/उत्ति		भयो

जत्तिको	धूर्त	होला	त्यतिको/उतिको	थियो
जत्तिको	फटाहा	भयो	त्यत्तिको/उत्तिको	हुन्थ्यो
जस्तो	असल	हुन्छ	त्यस्तो/उस्तो	होला
	रोगी	हुन्थ्यो	त्यस्तै/उस्तै	हुन्छ
	बलियो			
	कम्सल			
	छुल्याहा			
	घुस्याहा			
	घुस्घुसे			
	उदार			

EXERCISES

A. Join the following sentences as shown :

e.g. राम बाठो छ । श्याम झन बाठो छ ।

राम भन्दा श्याम धेर बाठो छ ।

1. जापानमा बढी मान्छे छन् । चीनमा झन बढी मान्छे छन् ।
2. राम मीठो भात खान्छ । रामको भाइ झन मीठो भात खान्छ ।
3. सीता राम्ररी नाचन सक्थी । गीता झन राम्ररी नाचन सक्थी ।
4. हामी पढ्छौं । तिनीहरू झन पढ्छन् ।
5. हामी पकाएका खानेकुरा खान्छौं । रामहरू झन पकाएका खानेकुरा खान्छन् ।
6. बाघ चाँडो कुद्छ । चितुवा झन चाँडो कुद्छ ।
7. शिकागोमा जाडो छ । मास्कोमा झन जाडो छ ।
8. बेलाइतको पढाइ राम्रो थियो । अमेरिकाको पढाइ झन राम्रो थियो ।

9. स्याल दुष्ट जन्तु हो । ब्वाँसो झन दुष्ट जन्तु हो ।

10. नेपाल सानो देश हो । भोटाङ् झन सानो देश हो ।

B. Rewrite the following comparative sentences in the way shown below :

e.g. राम भन्दा श्याम बाठो छ ।

राम त्यति बाठो छैन जति श्याम छ ।

1. गीता भन्दा सीता बाठी थिइन् ।

2. भन्नु भन्दा गर्नु गाह्रो हुन्छ ।

3. लेख्नु भन्दा पढ्नु सजिलो होला ।

4. नेपाल भन्दा बर्मा ठूलो छ ।

5. शिकागो भन्दा म्याडिसन सानो छ ।

6. राम भन्दा श्याम पढ्छ ।

7. काठमाडौंमा भन्दा पोखरामा गर्मी थियो ।

8. म रामलाई भन्दा श्यामलाई मन पराउँछु ।

9. फेवा ताल भन्दा रारा दह ठूलो र रमाइलो रहेछ ।

10. दया गरेर भन्दा माया गरेर मान्छेको हृदय जित्न सकिन्छ ।

C. Reframe your sentences in B as the following and translate into English your new sentences:

e.g. राम त्यति बाठो छैन जति श्याम छ ।

श्याम त्यति बाठो छ जति राम छैन ।

D. Rewrite the following sentences as directed :

e.g. आइमाईहरूमा सीता जस्ती दयालु र बाठी अरु कोही छैन ।
सीता सबै भन्दा दयालु र बाठी आइमाई हो ।

1. विद्यार्थीहरूमा राम जस्तो मिहिनेती र राम्रो अरु कोही थिएन ।
2. सागहरूमा पालुङ्गो जस्तो राम्रो र स्वादिलो अरु कुनै हुँदैन ।
3. सहरहरूमा न्यूयोर्क जस्तो ठूलो र रमाइलो अरु कुनै छैन ।
4. चुचुराहरूमा सगरमाथा जस्तो अग्लो र चढ्न कठिन अरु कुनै छैन ।
5. जनतान्त्रिक मुलुकहरूमा अमेरिका जस्तो उन्ततिशील र अघि बढेको अरु कुनै छैन ।
6. पिउने कुराहरूमा दूध जस्तो मीठो र पोषिलो अरु कुनै हुँदैन ।
7. मेरा बहिनीहरूमा सीता जस्तो मीठो गाउने र राम्रो नाच्ने अरु कोही थिएन ।
8. फूलहरूमा गुलाब जस्तो बास्ना आउने र सुन्दर अरु कुनै छैन ।
9. माछाहरूमा ह्वेल जस्तो ठूलो र बलियो अरु कुनै हुँदैन ।
10. यात्राहरूमा चन्द्रमाको जस्तो लामो र डरलाग्दो अरु कुनै भएन ।

Lesson 17

Derivational Devices

Nepali uses certain devices quite productively to change a word from one part of speech to another part of speech.

1. ADJECTIVES FROM PLACE NOUNS

- (a) If a place noun ends in-**ग्रा**, a corresponding adjective is formed by adding-**ली** e.g.

गोर्खा	गोर्खाली
अमेरिका	अमेरिकाली
पाल्पा	पाल्पाली
रस्सिया	रस्सियाली
पोखारा	पोखाराली
कोरिया	कोरियाली
भापा	भापाली
कुन्छा	कुन्छाली

Usually, in general practice, the postposition **को/का/की** is added after the noun ending in-**ग्रा**, instead of-**ली**. e.g. **अमेरिकाको**, **कुन्छाको**, etc.

(b) If the place name ends in -ला, the ला is changed to ली.

e.g.	जुम्ला	जुम्ली
	हुम्ला	हुम्ली

(c) Place names ending in consonant simply add -ई.

e.g.	नेपाल	नेपाली
	बनारस	बनारसी
	हिन्दुस्थान	हिन्दुस्थानी
	भारत	भारती
	सिक्किम	सिक्किमी

The above adjectival forms can also be used to refer to people from those places.

(d) Adjectivals from place names are also obtained by adding -ए if the word ends in consonant, or by changing the final vowel to -ए. e.g.

धनकुटा	धनकुटे	धनकुटे सुन्तला	:	oranges from Dhankuta
पहाड	पहाडे	पहाडे गाई	:	hill cow
मधेश	मधेशे	मधेशे बाख्रो	:	goat from the plains
इलाम	इलामे	इलामे चिया	:	tea from Ilam
पाटन	पाटने	पाटने भाँडा	:	pots made in Patan

In general, adjectival forms in -ए are used only to modify objects and only somewhat non-politely, people.

2. An agent noun can be derived from a 'thing' noun by adding **वाल** or **वाला** to it. e.g.

दही	दहीवाला/दहीवाल	: yogurt seller
दूध	दूधवाला/दूधवाल	: milkman
रिक्सा	रिक्सावाला/रिक्सावाल	: rickshaw puller
पसल	पसलवाला/पसलवाल	: store keeper
दारी	दारीवाला/दारीवाल	: bearded man
फेटा	फेटावाला/फेटावाल	: a man with a turban
घर	घरवाला/घरवाल	: master of the house

The feminine form of **वाला** or **वाल** is **वाल्मी**. e.g.

दूधवाल्मी

पसलवाल्मी

3. An adjectival form is obtained from the verb in the infinitive by charging **-नु** to **-ने**. e.g.

खानु	खाने	भात खाने मान्छे	: people who eat rice
		खाने सुन्तला	: eating oranges (as opposed to cooking)
जानु	जाने	काठमाडौं जाने मान्छे	: people who go to Kathmandu
काठमाडौं जाने बस			: the bus that goes to Kathmandu
		काठमाडौं जाने बाटो	: road to Kathmandu
पढ्नु	पढ्ने	पढ्ने विद्यार्थी	: students who read

पढ्ने पुस्तक : reading book

पढ्ने ठाउँ : reading place

4. Abstract nouns are quite productively derived from action nouns in the infinitive by dropping -नु and adding -आइ.

भन्नु	भनाइ	खानु	खावाइ
कुद्नु	कुदाइ	छुनु	छुवाइ
कुट्नु	कुटाइ	जानु	जवाइ
पढ्नु	पढाइ	धुनु	धुवाइ
गर्नु	गराइ	पिउनु	पियाइ
हिड्नु	हिडाइ	सिउनु	सियाइ
सुत्नु	सुताइ	दिनु	दियाइ
बस्नु	बसाइ		
सुन्नु	सुनाइ		
मर्नु	मराइ		
मानु	माराइ		
बन्नु	बनाइ		

5. Duplication of a lexical item is used for various related meanings.

(a) *Emphasis*

गर्यो गर्यो : He certainly did

जान्छ जान्छ : He certainly will go

- (b) In the case of adjectives duplication de-emphasizes the

attribute indicated by that word. Most often this can be rendered by the -ish ending of English.

e.g.

सेतो सेतो	:	whitish
रातो रातो	:	reddish
नुनिलो नुनिलो	:	kind of salty

- (c) A very important use of duplication in Nepali is for a kind of distributive meaning. e.g.

मैले सबैलाई पाँचपाँच रुपियाँ दिएँ

I gave all of them five rupees each.

ठूलाठूला मान्छेहरूले भनेका छन्

Various great (at different times, from different places, etc.) have said

राम्राराम्रा सुन्तला देऊ

(Pick out and) give me good oranges.

केटीकेटी नाच्न थाले र केटाकेटा फूटबल खेल्न थाले

Girls began dancing and boys began to play soccer.

- (d) Participial verbal forms in -दा, when duplicated, indicate a repetitive action distributed over a period of time. e.g.

बोल्दा बोल्दा म थकें : I got tired of speaking (for some time).

हाँदा हाँदा ऊ मोटायो : He became fat eating (over a period of time).

पर्सियाली

पर्साली

बाराली

-बाल—

दहीवाल

लाई पंसा देऊ

रिक्सावाल

दूधवाल

पसलवाल

फेटावाल

घरवाल

दारीवाल

टोपीवाल

कोटवाल

गोरुवाल

-इ—

म उसको बनाइ

मन पराउ छु

कुदाइ

कुटाइ

पढाइ

हिंडाइ

लेखाइ

हेराइ

काम गराइ

सोघाइ
उफाइ
रुवाइ
हँसाइ
बसाइ
उठाइ

—ने—

मसित	खाने	सुन्तलाहरू	छन्
	बेच्ने	ज्यामिरहरू	
	टिप्ने	अम्बकहरू	
	फाल्ने	कागतीहरू	
	दिने	काँक्राहरू	
	लाने		
	राख्ने		
	थन्क्याउने		
	निचोर्ने		
	ताछ्ने		

EXERCISES

A. Give the corresponding adjectival forms of the nouns in the following sentences :

1. राजनैतिक कारणले गर्दा.....(कोरिया) जनता दुई भागमा बाँडिएका छन् ।

2.(अमेरिका) विश्वविद्यालयहरू विश्वप्रसिद्ध छन् ।
3. संसारभरि.....(दार्जीलिङ) चियाको चल्ती छ ।
4. हामीलाई.....(बंगाल) गुरुजी अगधोरै माया गर्नुहुन्छ ।
5.(नेपाल) जनतासित.....(बिहार) जनताको घनिष्ठ सम्बन्ध छ ।
6.(स्व्यान्डिनेभिया) जनता र.....(बेलाइत) जनता गोरा र अग्ला हुन्छन् ।
7.(दुम्जा) जुनार,.....(स्याङ्जा) अम्बा र.....(पोखरा) सुन्तला औधि रसिला र मीठा हुन्छन् ।
8.(शुम्ला) राढी र.....(भोजपुर) खुकुरी खाँटी हुँदा रहेछन् ।
9.(इलाम) आलु र.....(कालिम्पोङ) अलेंची.....(पटना) र.....(कलकत्ता) बजारमा बिक्रछन् ।
10.(ओखलढुंगा) राई र.....(पाँचथर) लिम्बू किराँती भनिन्छन् ।

B. Change the infinitivals into abstract nouns in the following sentences :

e.g. मेरो.....(भन्नु) उसलाई मन परेन ।

मेरो भनाइ उसलाई मन परेन ।

- 1 रामको.....(कुट्नु) ले केटाहरू तर्सो ।
2. सीताको.....(पढ्नु) राम्रो भए पनि.....(लेख्नु) चाहिँ उस्तै छ ।
3. उनीहरू राम्रो.....(काम गर्नु) ले प्रसन्न हुन्छन् ।
4. ढिलो खाले.....(हिड्नु) ले टुंगामा पुग्न सकिँदैन ।
5. आजको.....(बस्नु) रमाइलो थियो ।
6. गर्मीमा पालको.....(सुत्नु), तालको.....(नुहाउनु) र जङ्गलको

-(घुम्नु) निकै रमाइला हुन्छन् ।
7. रेडियो.....(सुन्नु), बात.....(मान्नु), चिया.....(खानु) र घर.....
(बनाउनु) मा समय बित्यो ।
8. जेठा दमाईको.....(दौरासुरुवाल सिउनु), डाँडाघरे सुनारको..... (गहना
कमाउनु), जयनारायण महाजनको.....(लुगा बेच्नु) र माहिला कार्कीको
.....(गोरु जोत्नु) त्यस सानो गाउँका मुख्य कुरा थिए ।
9.(भन्नु) जति सजिलो.....(गर्नु) भए सबै धन कमाउने थिए ।
10. उकालो.....(चढ्नु) ले खलखलती पसिना काढ्छ ।

C. Match the sets :

1. सेता सेता आलु बोरामा हाल,
 2. केटा केटा नुहाउन गए,
 3. हाँसले दूध दूध खायो,
 4. बलिया बलिया झगडा गर्न थाले
 5. राम्रा राम्रा सुन्तला खान्छु,
 6. रुँदा रुँदा थाकिन्छ,
 7. नुनिलो नुनिलो मासु मीठो हुन्छ,
 8. हाँस हाँस उडेर गए,
 9. दिदी बहिनी गोरा भए,
 10. राम दिन भरि दिन भरि तास खेल्छ,
1. दाजु भाइ चाहिँ काला भए ।
 2. कुखुरा कुखुरा जित्ल परे ।
 3. नुन नहालेको दही मीठो हुन्छ ।
 4. केटी केटी घरमै बसे ।

5. राता राता चाहि छाडिदेऊ ।
6. रात भरि रात भरि रुन्छ ।
7. पानी पानी छाडिदियो ।
8. दुब्ला दुब्ला मुइत्त भागेर गए ।
9. कुहिएका जति मिल्काइदिन्छु ।
10. हाँस्ता हाँस्ता पीर पछे ।

D. Tick mark the suitable words :

1. (a).....(b)भात पाक्ते छ ।
 (a) (i) मैले (b) (i) खाएको
 (ii) म (ii) खाने
 (iii) मलाई (iii) खाइने
2. (a).....(b).....बाटो आयो ।
 (a) (i) उसलाई (b) (i) जाने
 (ii) उसको (ii) गइने
 (iii) उसबाट (iii) गएको
3. (a).....(b).....सारी लत्रयो ।
 (a) (i) तिनले (b) (i) लगाएकी
 (ii) तिनी (ii) लगाएको
 (iii) तिनमा (iii) लगाइने
4. (a).....शिकागो (b).....बाटो कुन हो ?
 (a) (i) बसले (b) (i) जाने
 (ii) बसबाट (ii) गएको
 (iii) बसलाई (iii) जाँदै

5. (a)(b).....ठाउँमा कसैले पनि हल्ला गर्नु हुँदैन ।

(a) (i) विद्यार्थीले	(b) (i) पढ्ने
(ii) विद्यार्थीलाई	(ii) पढाएको
(iii) विद्यार्थीबाट	(iii) पढिएको

Lesson 18

Pronominal Series

Nepali has a series of largely predictable pronominal forms; e.g.

1	2	3	4
यहाँ	वहाँ/त्यहाँ	कहाँ	यहाँ
यस्तो	उस्तो/त्यस्तो	कस्तो	जस्तो

The series is in terms of

1. य-words—this, here, this manner, etc. (demonstrative—proximity)
2. व (उ)-words—that, there, that manner, etc.
त्य (demonstrative—non-proximity)
3. क-words—what, where, what manner, etc.
(interrogative)
4. ज-words—which, that, which manner, etc. (relative)
(त्य and व/उ forms are interchangeable)

This is a pervasive phenomenon forming a system of related series. A significant point to note is that unlike English., Nepali has very clearly distinguished forms for the interrogative and the relative.

- (1) This book : यो किताप
That book : त्यो किताप

Which book : कुन किताप

The book which I got : जुन किताप मैले पाएँ

(2) Here (this place) : यहाँ (यो ठाउँ)

There (that place) : त्यहाँ (त्यो ठाउँ)

Where (which place) : कहाँ (कुन ठाउँ)

(The place) where I went : जहाँ म गएँ (जुन ठाउँ म गएँ)

(3) This kind : यस्तो (यो किसिम)

That kind : त्यस्तो (त्यो किसिम)

What kind ? : कस्तो (कुन किसिम)

The kind which : जस्तो (जुन किसिम)

The following is an adequate list of such series for most practical purposes.

1	2	3	4
Demonstrative (proximity)	Demonstrative (non-proximity)	Interrogative	Relative
(thing as a pronoun)	यो	त्यो	के 'what'
(person as a pronoun)	यो	त्यो/ऊ	को 'who'
(as a deter- miner before a noun)	यो	त्यो	कुन 'which'
(place)	यहाँ	त्यहाँ/वहाँ	कहाँ 'where'
(kind)	यस्तो	त्यस्तो/उस्तो	कस्तो
(manner)	यसरी	त्यसरी/उसरी	कसरी

(manner)	यस्तरी	त्यस्तरी/उस्तरी	कस्तरी	जस्तरी
(manner)	यसो	त्यसो/उसो	कसो	जसो
(time)	अब (now तब onward)	—	—	जब
(time)	अहिले (right now)	उहिले/तहिले	कहिले 'when'	जहिले
(direction)	यता	त्यता/उता	कता	जता
(size)	यत्रो	त्यत्रो/उत्रो	कत्रो	जत्रो
(amount)	यति	त्यति/उति	कति	जति

All of the above forms, if phonologically marked (i.e. ending in-ओ or उ) will have an oblique form before postpositions.
e.g.

यो—यस : यसले, यसलाई, यसमा

त्यो—त्यस : त्यसले, त्यसलाई, त्यसमा

को—कस : कसले, कसलाई, कसमा

जो—जस : जसले, जसलाई, जसमा

ऊ—उस : उसले, उसलाई, उसमा

Some of the frequently used postpositions after the above oblique forms are मुनि, तल, तर्फ, नेर, बाहेक, भन्दा, तिर, सित्त, लाई, ले, मा, माथि, बाट, देखि, etc.

The following alternative forms are quite common in speech—

यसले—यल्ले

त्यसले—त्यल्ले

कसले—कल्ले

जसले—जल्ले

उसले—उल्ले

यसलाई—यल्ललाई

त्यसलाई—त्यल्ललाई

कसलाई—कल्ललाई

जसलाई—जल्ललाई

उसलाई—उल्ललाई

PATTERN DRILLS

यहाँ—

तिमि	यहाँ	छौ ।	अब	तिमी	कहाँ	जान्छौ ?
...	यता	कता	...

त्यो	...	छ	...	त्यो	...	जान्छ
...	...	छे	जान्छे

तिनी	...	छन्	...	तिनी	...	जान्छन्
...	...	छिन्	जान्छिन्

म	वहाँ	जान्छु	जहाँ	पढ्न	पाइन्छ
	त्यहाँ			सुत्न	सकिन्छ
...	त्यता	...	जता	खान	
	उता			खेलन	

				रमाउन	
				हाँस	
				कुद्न	
				पढाउन	

त्यो	...	जान्छ	...	खुवाउन	
...	...	जान्छे	...	हाँसाउन	

तिनी	...	जान्छन्	...		
...	...	जान्छिन्	...		

यो—

(i)	यो	स्कूल	पढ्न	ग्रायो ।	को	ग्रायो?
	गयो	..	गयो
	आउँछ	..	आउँछ
	जान्छ	..	जान्छ
	आई	..	आई
	गई	..	गई
	आउँछे	..	आउँछे
	जान्छे	..	जान्छे

त्यो	आयो	जो	मेरो	सहपाठी	हो ।
..	गयो			भाइ	
...	आउँछ			साथी	
...	जान्छ			छिमेकी	
...				गाउँले	
...	आई	..	मेरी	सहपाठी	...
...	गई			बहिनी	
...	आउँछे			साथी	
...	जान्छे			छिमेकी	
...				गाउँले	

(ii)	यो	मान्छे	असल	छ ।	कुन	मान्छे	असल	छ ?
		विद्यार्थी				विद्यार्थी		हुन्छ
		छिमेकी				छिमेकी		
		साथी				साथी		
		गाउँले				गाउँले		
		भाइ				भाइ		
		भतिजो				भतिजो		

त्यो	मान्छे	असल	छ	जुन	सबैलाई माया गर्छ
	विद्यार्थी			हुन्छ जो	राम्ररी पढ्छ
	छिमेकी				भगडा गर्दैन
	साथी				आपनो काम गर्छ
	गाउँले				अरूलाई सघाउँछ
	भाइ				
	भतिजो				

(iii) यो किताप राम्रो छ । कुन किताप राम्रो छ ?
के
... कलम कुन कलम
के

त्यो किताप राम्रो छ जुन हिजो मैले किनें ।
जे पढें
तिमीलाई दिएँ
हराएँ
... कलम किनें
तिमीलाई दिएँ
हराएँ

यति—

त्यो	यति	काम गर्छ ।	त्यो	कति	काम गर्छ ?
यो			यो		
...	...	भात खान्छ	भात खान्छ
...	...	किताप पढ्छ	किताप पढ्छ
...	...	लेख्छ	लेख्छ
...	...	माल बेच्छ	माल बेच्छ
...	...	रुन्छ	रुन्छ
...	...	हाँस्छ	हाँस्छ

त्यो	त्यति	काम गच्छ	जति	गर्नुपच्छ ।
यो	उति			गर्न सकच्छ
...	...	भात खान्छ	...	खानुपच्छ खान सकच्छ
...	...	किताप पढ्छ	...	पढ्नुपच्छ पढ्न सकच्छ
...	...	लेख्छ	...	लेख्नुपच्छ लेख्न सकच्छ
...	...	माल बेच्छ	...	बेच्नुपच्छ बेच्न सकच्छ
...	...	रुन्छ	...	रुनुपच्छ रुन सकच्छ
...	...	हाँस्छ	...	हाँस्नुपच्छ हाँस्न सकच्छ

यत्रो—

(i)	राम	यत्रो	भयो ।	राम	कत्रो	भयो ?
	हुन्छ छ	हुन्छ छ
	हुँदैन छैन भएन	हुँदैन छैन भएन
	राम	त्यत्रो उत्रो	भयो	जत्रो	उसको	दाजु छ । साथी थियो छिमेकी
	हुन्छ छ	गुरु बाबु काका

...	...	हुँदैन छैन भएन	भिनाजु	
(ii) सीता	यत्री	भई ।	सीता	कत्री	भई ?	
...	...	छे हुन्छे	छे हुन्छे	
सीता	त्यत्री उत्री	भई	जत्री	उसकी	दिदी साथी छिमेकी	छे । थिई
...	...	छे हुन्छे	गुरुआमा आमा काकी भाउजू	
(iii) राम,	श्याम	र	सीता	यत्रा	भए ।	ती कत्रा भए ?
...	हुन्छन् छन् हुन्छन् छन्
ती	त्यत्रा उत्रा	भए	जत्रा	तिनका	साथीहरू छिमेकीहरू गुरुगुरुआमा	छन् । थिए
..	...	हुन्छन् छन्	काकाकाकी दाजुभाउजू	

अहिले—

राम	अहिले	आयो ।	राम	कहिले	आयो ?
	यति वेला			कति वेला	
...	...	आउँछ	आउँछ
राम	तहिले	आयो	जहिले	पानी पर्दै थियो	।

त्यति वेला	जति वेला	घाम लागेको थियो
		स्कूलको विदा भएको थियो
		हामीले खाइसकेका थियौं
		साँझ परिसकेको थियो
...	आउँछ	हामी खान्छौं
...	...	हामी जान्छौं
		सीता रुन्छे
		हामी बोलाउँछौं
		पानी पछ
		घाम लाग्छ
		स्कूलको विदा हुन्छ

श्रब—

म अब पढ्न थाल्छु । म कहिले पढ्न थाल्छु ?
 म तब पढ्न थाल्छु जब पुस्तकालय खुल्छ
 परीक्षा नजिक आउँछ
 कसैले किताप दिन्छ
 बा थाहा पाउनुहुन्छ
 आमा भन्नुहुन्छ

EXERCISES

- A. (a) Translate the following sentences into Nepali.
- (b) Make your own sentences in Nepali employing the relative pronouns in your translated sentences.
1. Who came to school ?
 2. The boy who was playing outside went to school.

3. When did it rain ?
4. When it rained I danced.
5. Where did the birds sing ?
6. The park where the birds sang was full of flowers.
7. What was that ?
8. The thing that you liked was expensive.
9. What kind of book is that ?
10. The kind of book you ask for is not here.

B. Select the appropriate relative pronouns to fill the blanks :

1. म—गएँ—राम गएका थिए । (त्यहाँ, जहाँ, कहाँ)
2. तिमी—गयो भनी रामले सोधे । (यता, जता, कता)
3. म—किताप किनूँ भनी सोद्धा—तिमीलाई मन पर्छ—किन भनी रामले भने । (त्यो, जुन, कुन)
4. सगरमाथा चढ्ने पहिलो मान्छे—हो र—ऊ त्यहाँ चढ्यो भन्ने बारेमा कुनै शंका छैन । (कहिले, जहिले, को, जो)
5. म—खान्छु र तँ—खान्छस् अथवा म—पढ्छु र तँ—पढ्छस् जस्ता—प्रश्न सोधे पनि हुन्छ । (के, जे, त्यो)

C. Match the sets :

1. म त्यति बेला मात्र डराउँछु
2. म जब स्कूल जान्छु
3. रामले सीतालाई त्यसो भन्यो
4. हाम्रो स्कूलमा त्यति जना पढ्छन्
5. रामले त्यसरी पौरी खेल्यो
6. तिमी जसरी काम गर्छौ

7. म तब मात्र त्यहाँ जानेछु
8. जहाँ मूर्खहरू हुन्छन्
9. म त्यहाँ खेल्छु
10. त्यो मान्छे मात्र असल हो

1. जति अटाउँछन्
2. जब मसित पंसा हुनेछ
3. जो अर्कालाई धोका दिँदैन
4. जति वेला हिउँ पर्छ
5. राम पनि उसरी नै गर्छ
6. जसरी जान्नेहरू खेल्छन्
7. तब घाम लाग्छ
8. जहाँ मेरा साथीहरू छन्
9. त्यहाँ सज्जनहरू जाँदैनन्
10. जसो भन्नु ठीक हुन्छ

D. Tick mark the suitable alternative :

1. म जति वेला भात खान जान्छु (a) त्यति वेला उसले भात खाएको छ
(b) त्यति ऊ खान्छ
(c) उति उसले खान्थ्यो
(d) त्यति वेला उसलाई भेट्छु
2. जसरी हामी सास फेर्छौं (a) त्यही नै माछाहरू फेर्दैनन्
(b) त्यसरी माछाहरू फेर्दैनन्
(c) त्यसो माछाहरू फेर्दैनन्
(d) त्यस्तो माछाहरू फेर्दैनन्

3. तिमि कसरी काम गर्छौ त भनेर सोच्दा

- (a) मैले यसरी गरेको थिएँ भनी रामले भन्यो
- (b) म यसरी गर्छु
- (c) म त्यसरी गर्छु जसरी गर्नु असल हो
- (d) म त्यसरी गर्छु जसरी गर्नु असल हो भनी रामले भन्यो

4. कता जाऊँ र के गर्छु भनी छट्-पटायो भने

- (a) उसलाई यता र यो भनी देखाइदिनेछु
- (b) उसलाई कता र के भनी देखाइदिनेछु
- (c) उसलाई जता र जे भनी देखाइदिनेछु
- (d) उसलाई उता र ऊ भनी देखाइदिनेछु

5. त्यो मेरो भाइ हो

- (a) के आयो
- (b) को आयो
- (c) जे आयो
- (d) जो आयो

E. Select the appropriate answers to the following questions :

1. रामले कुन किताप पढ्यो हुँ ?
 - (a) जुन दराजमा राखेको थियो
 - (b) त्यो दराजमा राखेको थियो
 - (c) जे दराजमा राखेको थियो
2. सीताले के खाई ?
 - (a) जो भेटी त्यो खाई
 - (b) जुन भेटी त्यो खाई
 - (c) जे भेटी त्यो खाई

3. कुन मान्छे आएछ हँ ?
- (a) त्यो आएछ जुन आउनुपर्थ्यो
 - (b) जुन आएछ त्यो आएछ
 - (c) जो आएछ त्यो आएछ
4. अहिले कति बज्यो ?
- (a) त्यति बज्यो जति बज्यो
 - (b) त्यति बज्यो जति बज्नुपर्थ्यो
 - (c) जति बज्यो त्यति बज्यो
5. हामी कहाँ जाँदै छौं ?
- (a) त्यहाँ जहाँ रमाइलो छ
 - (b) जहाँ त्यहाँ रमाइलो छ
 - (c) जहाँ जहाँ रमाइलो छ

Lesson 19

The Structure of Modification in the Noun Phrase

Apart from a noun being modified by an adjective, a noun can be modified also by non-finite verbals in adjectival function. The two most commonly used forms are verbals in past participle -एको and verbals in infinitival -ने.

1. Verbals in Past Participial -एको

e.g. एक लाखको जनसंख्या भएको देश

A country of/with a hundred thousand population.

जंगलै जंगल भएको तराई

The lowland full of jungles

टोपी लगाएको मान्छे

The man with a hat on

आलुको खेती गरेको

आलु रोपेको

ठाउँ

The place where potato was cultivated
planted

बुवाले लेखेको चिठी

The letter written by dad

मैले पढेको किताप

The book read by me

पाकेको भात

: cooked rice

पकाएको भात

: rice cooked (by someone)

पकाइएको भात	: rice made to be cooked (by someone)
पढेकी केटी	: educated girl
पढेका केटीहरू	: educated girls
पढेको केटो	: educated boy
थालिएका कामहरू	: jobs which are made to be started
थालेका कामहरू	: jobs started (by someone)

2. Verbals in Infinitival -ने

e.g. एक लाखको जनसंख्या हुने देश

A country of/with a hundred thousand population

जंगल हुने तराई

The lowland with jungles

टोपी लगाउने मान्छे

The man who wears a hat

आलुको खेती गर्ने

ठाउँ

आलु रोप्ने

The place where potato is/will be cultivated
planted

बुवाले लेख्ने चिठी

The letter to be written by dad
which will
be

मैले पढ्ने किताप

The book to be read by me
which I habitually read
which will be read by me

पाक्ने भात : rice which will be ready being cooked
can

पकाउने which someone will cook
is to

पकाइने which will be/is made to be cooked

पढ्ने केटी : girl who reads (habitually)

केटीहरू girls who read (habitually)

केटो boy who reads (habitually)

काठमाडौं जाने बाटो : the road that leads to Kathmandu

काठमाडौं जाइने बाटो : the road made to be taken to go to
Kathmandu

PATTERN DRILLS

भएको—

जंगल

भएको तराई नेपालको दक्षिणमा छ

बाघ

फलफूल

खेती

बाक्लो बस्ती

आलु

गहुँ

गाई भैंसी

मुजुर

शिक्षितहरू

हुने—

हिउँ

हुने पर्वत उत्तरमा छन्

जाडो

थौरं खेती

भेडा

आलु

डांफे

मुनाल

कस्तूरी

यती

पहरा

मलाई

तिमीले

पढको

पुस्तक

देऊ

पढ्ने

पत्रिका

पढाउने

कविता

पढाएको

लेख

लेखेको

कथा

लेख्ने

लेखाउने

लेखाएको

छापने

छपाउने

छापेको

छपाएको

हेर्ने

हेरेको

EXERCISES

A. Tick mark the noun phrase that does not match with the following verbal phrase :

1. (a) काठमाडौं जाने बाटो
 (b) काठमाडौं गएको बाटो
 (c) काठमाडौं जाँदै गरेको बाटो
 (d) काठमाडौं गइसक्ने बाटो
 हेटौंडा भएर जान्छ ।

2. (a) हामीले खाने मासु
 (b) हामीले खाएको मासु
 (c) हामी खाने मासु
 (d) हामीले खाने गरेको मासु
 भर्खर पाक्दै छ ।

3. (a) प्रधानमन्त्री हुनु भएका व्यक्ति
 (b) प्रधानमन्त्री भएका व्यक्ति
 (c) प्रधानमन्त्री हुने व्यक्ति
 (d) प्रधानमन्त्री हुन लागेका व्यक्ति
 अत्यन्त योग्य हुनुहुन्छ ।

4. (a) वनभोज खाएको ठाउँ
 (b) वनभोज खाने ठाउँ
 (c) वनभोजमा खाइने ठाउँ
 (d) वनभोज खाइने ठाउँ
 निकै रमाइलो रहेछ ।

5. (a) रातो माटो लिपेको घर
 (b) रातो माटो लिपिएको घर

(c) रातो माटो लिपिने घर

(d) रातो माटो लिप्ने घर

... .. राम भरे भोलि नै किन्दै छ ।

B. Match the following sets :

1. कहिल्यै टोपी नलाउने मान्छे
2. खाने पानी नपाइने गाउँ
3. भर्खर नुहाएको छेत्री
4. भोकाएका बाहुन
5. भोजले बिभ्रेका नेवार र भोजले टाट उल्टेका छेत्री

1. जाडाले काम्छ
2. काठमाडौंमा प्रशस्त छन्
3. रिसाहा हुन्छन्
4. आज भने लाएर आएछ
5. पहाडमा जति पनि पाइन्छन्

C. Select the appropriate verbal adjectival to frame the noun phrase with the following nouns :

VERBAL ADJECTIVES

1. डराएको
2. डराउने
3. डराएकी
4. डराएका
5. डराइने
6. डराइएको

NOUNS

1. गाई
2. केटी
3. छात्रा
4. छात्राहरू
5. घर
6. रक्सी

7. बनाएको	7. मान्छ
8. बनिएको	8. स्याल
9. बनेको	9. आँपहरू
10. बनिने	10. दूध
11. बनेका	
12. बन्ने	
13. बनेकी	
14. खाएका	
15. खाने	
16. खाएकी	
17. खाएको	
18. खाइने	
19. खुवाउने	
20. खुवाएको	

D. Make your own sentences in Nepali with the noun phrases you have made in C using the following verb phrases :

1. पीपलको पात जस्तो काम्छिन्
2. पटकै घाँस खाँदैन
3. थुथुर काम्छिन्
4. अलिकति पनि पढ्दैन
5. धुर्धुरु रुन्छे
6. दुई अक्षर पनि पढ्दैनन्

7. औधि मीठा हुन्छन्
8. पढ्दै पढ्दिनन्
9. निकै मीठो हुन्छ
10. असाध्यै महँगो हुन्छ

Lesson 20

Particles

Nepali has a number of particles that are very commonly used to add various semantic and grammatical dimensions to an expression. The following are the important ones.

पनि—This is an emphatic particle which has an *inclusive* sense like English ‘also’ or ‘too’. e.g.

म पनि जान्छु : I am going, too.

म पनि जान्दँ : I am not going, either.

This particle is added immediately after the element sought to be emphasized.

नै—This parallels **पनि** but is *exclusive* in sense. There is no simple item in English to parallel its function. e.g.

म नै जान्छु : I myself will go
(i.e. It is I who will go)

म खान्छु नै : I will certainly eat

This particle in combination with several grammatical elements has a compounded form. e.g.

सब + नै—सबै
धेर + नै—धेरै

गर्ने + नै—गर्ने
मान्छे + नै—मान्छ्यै

यस + नै—यसै

उस + नै—उसै

म + नै—मै

तँ + नै—तँ

खानु + नै—खानै

कुरो + नै—कुरै

ले + नै—लै

मा + नै—मै

सित + नै—सितै

छेउ + नै—छेवै

हात + नै—हातै

टाउको + नै—टाउकै

भान्से + नै—भान्सै

भान्सा + नै—भान्सै

कान्छो + नै—कान्छै

बाटो + नै—बाटै

कलम + नै—कलमै

अमेरिका + नै—अमेरिकै

बाट + नै—बाटै

तिर + नै—तिरै

सँग + नै—सँगै

भेउ + नै—भेवै

मुख + नै—मुखै

Quite often, Nepali speakers add a नै even to the emphatic forms, thus

सबै नै

यसै नै

सितै नै

टाउकैमै नै

छेवैमै नै

टाउकामै नै

Note that after उ and इ नै remains. i.e. खुकुरी नै, मासु नै, बाबु नै, दिदी नै

पो—It is a particle used in expressions involving 'contrary to expectations' statements. पो occurs immediately following the

lexical item that falls within its scope. Like **नै** it is also exclusive, but **नै** emphasizes only the element it follows, whereas **पो** emphasizes the elements that are contrary to the element it follows. e.g.

म नै बीफ खान्छु : I myself eat beef. (Whether other people like it or not, or eat it or not, the statement has no allusion whatsoever).

म पो बीफ खान्छु : (it is true that) I eat beef (but the others may not eat it). (implication—Do not conclude that because I eat beef others would do the same).

पो is commonly used in narrative constructions to emphasize the element of surprise with the connotation of 'instead'. e.g.,

राम पो आएछ : Ram came, it is found (i.e. someone else was expected, not Ram, but it was Ram who came contrary to expectations).

लडाईमा राजा पो मारिएछ : The king was killed in the battle-field instead, I find.

रे—It is a particle used as a reporting device after a statement implying 'it is said that', 'it has just come to the notice that', 'it is believed/supposed that', etc.

e.g.

ऊ मर्यो रे : It is said that he died

म्याडिसनमा हिउँ पर्यो रे : It is reported that there was a snow storm in Madison

ऊ काठमाडौं जान्छ रे : It is said that he is going to Kathmandu

र—र is a particle used with verbs only to qualify them. It is usually employed in questions. It questions and expresses surprise at the event at the same time. e.g.

तिमी घर गयो र ? : Did you really go home ?

ऊ मासु खान्छ र ? : Does he eat meat really ?

काठमाडौंमा हिउँ पर्छ र ? : Does it really snow in Kathmandu ?

त—It is a particle employed to mean 'speaking of', 'as far as... is concerned', etc. e.g.

राम त आएन : Speaking of Ram/
As far as Ram is concerned, he did not come

म त जान्छु : As far as I am concerned/, I will (certainly) go
Speaking of me

उसले खाएन त ; Speaking of eating/
As far as eating goes, he did not eat

The alternative form ता like त can be used in the middle of a sentence, but unlike त it is never employed at the end of a sentence.

e.g. राम ता आएन

म ता जान्छु

but not *उसले खाएन ता

खोइ/खँ—It is a particle to express 'where' rhetorically. It is used also to express despair or dissatisfaction. e.g.

- ऊ खोइ जाँदै छ ? : He is not going (i.e. I am sad/dissatisfied at his not going)
- खोइ उसले पढेको : He is not studying (i.e. I am sad/dissatisfied at his not studying)
- उसले खोइ पढेको
- उसले पढेको खोइ

खोइ to mean a straight-forward 'where' must be used only in the sense of enquiring the location of something. e.g.

- किताप खोइ ? : Where is the book ?
खोइ किताप
- राम खोइ ? : Where is Ram?
खोइ राम

नि—A. It is a particle used to imply reiterating reminder, insistence or order for future action. It is employed with the imperative. e.g.

- यो कुरो भन नि : Tell this thing for sure.
- नबिसँ नि : Don't forget (this)
or, Be sure not to forget (this).
- तँ जा नि : (you) go without fail.
- भात खाऊ नि : Eat rice for sure.
- राम जाओस् नि : Let Ram go for sure,
or, See to it that Ram will go for sure.

B. It is also used to indicate warning, when employed with the future presumptive. e.g.

बिसौला नि : Be careful, you might forget (i.e. don't forget).

बिसला नि : Be careful, he might forget (i.e. let him not forget)

खाला नि : Be careful, he might eat (i.e. let him not eat)

खाउँला नि : Be careful, I might eat (i.e. remind me not to eat)

C. It is used also in expressions to indicate lukewarm acceptance. e.g.

हुन्छ नि : O.K. (Don't you worry).

गहँला नि : I will do it. (Don't have any doubt).

म खाइ हाल्छु नि : I will eat (Don't you worry).

D. It is also used to express acute pain, disgust, or fear. e.g.

मरें नि आमा : I am almost dead with pain, oh mother

ऐय्या नि : Ouch ! The pain is unbearable

कस्तो डरलाग्दो रहेछ नि : What a terrible thing it is!

मार्यो नि मार्यो : He almost killed me (by inflicting severe pain).

कस्तो घिनमाग्दो रहेछ नि : Oh! How abominable it is !

PATTERN DRILLS

पनि—तिमी गए म पनि जान्छु
 ऊ पनि जान्छ
 ऊ पनि जान्छे
 श्याम पनि जान्छ
 केटीहरू पनि जान्छन्

तिमीले खाए म पनि खान्छु
 राम पनि खान्छ
 ऊ पनि खान्छे
 केटाहरू पनि खान्छन्
 अरू पनि खान्छन्
 *सबै पनि खान्छन्

तिमी रोए म पनि रुन्छु
 तिमी मरे म पनि मर्छु
 तिमी हटाइए म पनि हटाइन्छु

नै—(i) तिमी नै आए मात्र काम हुन्छ
 राम नै/रामै
 ऊ नै/उही
 सीता नै/सीतै
 सब नै/सबै
 म नै/मै

*Unacceptable

(ii)	मलाई	सब नै/सबै नै	चाहिन्छ
		किताप नै/कितापै	चाहियो
		रातो नै/रातै	चाहिण्को छ
		मसी नै	थियां
		केटी नै	
		केटो नै/केटै	
		बाटो नै/बाटै	
		पाठो नै/पाठै	
		गाई नै	
		घोडो नै/घोडै	
		भाषाविज्ञान नै/भाषाविज्ञानै	

पो—

म पो

मासु खान्छु र मोटो छु ऊ ता खाँदैन
 धेरै पढ्छु र बाटो छु ऊ ता पढ्दैन
 सानो छु र सजिलै छिर्छु ऊ ता सानो छैन
 अमेरिका जान्छु र कुरा बुझ्छु ऊ ता जाँदैन
 लाम्घारे छु र दुगुर्न सक्छु ऊ ता पुङ्को छ
 अंग्रेजी जान्दछु र बोल्न सक्छु ऊ ता जान्दैन
 बीस वर्षको भएँ र बिहे गर्छु ऊ ता सार्न छ

(ii)

पढ्	भनेको त	लेख्न	पो	थाले	छ
जा	भनेको त	बस्न	पो	थाले	छ
हाँस्		रुन			
लुगा धो		नुहाउन			
काठमाडौं	भनेको त	पाटन	पो	गएछ	
सुन्तला खा	भनेको त	आँप	पो	खाएछ	

कोट लगा	भनेको त	स्वेटर	पो	लगाएछ
अंग्रेजी ली	भनेको त	हिसाप	पो	लिएछ
नरो/रो	भनेको त	कुरो	पो	बुझेनछ
रक्सी नखा	भनेको त	दूध	पो	खाएनछ

EXERCISES

A. Make a suitable selection out of the given particles :

1. श्याम जान्छ भने म—जान्छु । (त, पनि, पो)
2. हामीले खाने ठाउँमा उनीहरू—बसेछन् । (त, नि, पो)
3. जानै पर्छ भने तिमि—जाऊ । (नै, पो, त)
4. उता—हिउँ पर्यो र चीसो भयो, यता—चीसो किन भएछ ?
(पनि, नै, पो)
5. छोराहरू—बलिया छन्, छोरीहरू—किन गएछन्? (पनि, नै, त)

B. Insert either पो or पनि in the following blank spaces :

1. राम श्याम जत्तिक असल छ । अचेल ऊ राम्रो काम—गर्दै छ ।
2. राम श्याम जत्तिकै दुष्ट थियो । अचेल—ऊ सप्रेको छ ।
3. यहाँ डरलाग्दा चितुवा र बाघहरू पाइन्थे । बिखालु सर्पहरू—उत्तिकै थिए ।
4. यहाँ डरलाग्दा चितुवा र बाघहरू—पाइन्थे । गैंडाहरू ता पाइँदैनथे ।
5. त्यस डरलाग्दो जंगलमा सिंह र गैंडाहरू—हुन्थे, तर शिकार खेल्नेहरू चाहिँ हुँदै नभएका वनघोडाहरू—खोजी हिँड्थे रे ।

C. Make an appropriate insertion of **पनि** and **नै** in the following sentences :

श्याम भात खान गएको छ । भातसित ऊ दाल र तर्कारी खान्छ । हिजो ——उसले त्यही खायो । उसको सधैंको आहारा त्यही—हो । म—भात खान्छु, तर मेरो सधैंको मुख्य आहारा भात—होइन, किनभने म रोटी, पाउ-रोटी, मासु, फलफूलहरू—खाने गर्छु । ऊ बलियो छ र राम्रो—देखिन्छ तर उसलाई खालि फूटबल र तास—मन पर्छ । म भने तास र फूटबल मात्र होइन, हक्की, क्रिकेट र बास्केट बल जस्ता बाहिरी खेल—मन पराउँछु । उसकी स्वास्नी—मोटी देखिन्छे । ऊ—मासु खान्छ । मासु खानु—पर्छ र मासु नखाने मान्छे मूर्ख हो भन्ने मेरो विचार छैन, तर मासु—कहिलेकाहीं खानु राम्रै हो । जे खाए—मान्छे भने श्याम एकदम असल छ । ऊ दयालु—छ । उसको काम—परोपकार हो भने हुन्छ ।

D. Choose between **पो** and **नै** to fill the gaps below :

1. म अचेल नेपालया—छु, तर अमेरिकामा त होइन ।
2. म नेपाल जान्छु । त्यहाँ नेपाली —नपढी भएको छैन ।
3. राम —पास भएछ, म ता श्याम पास भयो भन्थे ।
4. आफूले—पढे मात्र पास होइन्छ ।
5. बिरामी हुँदा डाक्टरलाई—देखाउनपर्छ । अरूलाई देखाए हुदैन । रामले त नर्मलाई—देखाएछ ।

(Affirmative)

I. PRESENT TENSE

		Singular				Plural (masculine and feminine)	
		non-honorific		honorific			
		masculine	feminine	masculine	feminine		
A.	1	म खान्छु				हामी (हर) खान्छौ	
	2	तँ खान्छस्	तँ खान्छेस्	तिमी खान्छौ	तिमी खान्छ्यौ	तिमीहर खान्छौ	
	3	ऊ/त्यो/यो खान्छ	ऊ/त्यो/यो खान्छे	उनी/तिनी/यिनी खान्छन्	उनी/तिनी/यिनी खान्छिन	उनी/तिनी/यिनी हर खान्छन्	
	2	तपाईं/यहाँ	(हर)				(formal honorific; masc., fem., sing. or plural)
	3	उहाँ	खानुहुन्छ				
B.	1	म खाँदछु				हामी (हर) खाँदछौ	
	2	तँ खाँदछस्	तँ खाँदछेस्	तिमी खाँदछौ	तिमी खाँदछ्यौ	तिमीहर खाँदछौ	
	3	ऊ/त्यो/यो/खाँदछ	ऊ/त्यो/यो/खाँदछे	उनी/तिनी/यिनी खाँदछन्	तिनी/उनी/यिनी खाँदछिन	उनी/तिनी/यिनी हर खाँदछन्	
	2	तपाईं/यहाँ	(हर) खानुहुँदछ				(formal)
	3	उहाँ					

(negative)	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
A	1	म खाँन			हामी (हरु) खान्ना/खाँदैनौं
	2	तँ खाँदैनस्	तँ खान्नास्	तिमी खाँदैनौ	तिमीहरु खाँदैनौ
	3	ऊ/स्यो/यो खाँदैन	ऊ/स्यो/यो खान्ना	उनी/तिनी/यिनी खाँदैनन्	उनी/तिनी/यिनी हुनु खाँदैनन्
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुन्न	(formal)
	3	उहाँ			
B.	1	म खाँदिनँ			हामी (हरु) खाँदैनौं
	2	तँ खाँदैनस्	तँ खाँदैनस्	तिमी खाँदैनौ	तिमीहरु खाँदैनौ
		ऊ/स्यो/यो खाँदैन	ऊ/स्यो/स्यो खाँदिन	उनी/तिनी/यिनी खाँदैनन्	उनी/तिनी/यिनी हुनु खाँदैनन्
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदैन	(formal)
	3	उहाँ			

II PAST TENSE
(Affirmative)

		Singular		Plural (Masculine and feminine)	
		non-honorific		honorific	
		masculine	feminine	masculine	feminine
		मैंने खाएँ			हामी (हर) ले खायाँ
2		तैंले खाइस		तिमीले खायाँ	तिमीहरूले खायाँ
3		उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खायो. यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाई यसले/यल्ले	उनले/तिनले/यिनले खाए	यिनी/उनी/तिनी हरूले खाए
2		तपाईं/यहाँ	(हर) ले	खानुभयो	(formal)
3		उहाँ		(Negative)	
1		मैंने खाइनँ			हौमी (हर) ले खाएनौं
2		तैंले खाइनस्		तिमीले खाएनी	तिमीहरूले खाएनौं
3		उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएन यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाइन यसले/यल्ले	उनले तिनले खाएनन् यिनले	उनी तिनी हरूले खाएनन् यिनी
2		तपाईं/यहाँ	(हर) ल	खानुभएन	(formal)
3		उहाँ			

III. PAST HABITUAL

(Affirmative)	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खान्थे				हामी (हरु) खान्थौं
2	तै खान्थिस्		तिमी खान्थौ		तिमीहरु खान्थौ
3	ऊ/त्यो/यो खान्थ्यो	ऊ/त्यो/यो खान्थी	उनी/तिनी/यिनी खान्थे	उनी/तिनी/यिनी खान्थिन्	उनी/तिनी/यिनी हेर खान्थे
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुन्थ्यो		(formal)
3	उहाँ				
1	म खाँदथेँ				हामी (हरु) खाँदथ्यौं
2	तै खाँदथिस्		तिमी खाँदथौ		तिमीहरु खाँदथ्यौ
3	ऊ/त्यो/यो खाँदथ्यो	ऊ/त्यो/यो खाँदथी	उनी/तिनी/यिनी खाँदथे	उनी/तिनी/यिनी खाँदथिन्	उनी/तिनी/यिनी हेर खाँदथे
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदथ्यो		(formal)
3	उहाँ				

(Negative)

Plural (masculine and feminine)	Singular			non-honorific			honorific					
	masculine			feminine			masculine			feminine		
	1	2	3	2	3	3	2	3	2	3		
(formal)	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या
	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या
(formal)	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या
	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या
(formal)	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या	म	न	उ/स्य/या
	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या	स	न	उ/स्य/या

A.

B.

IV. PAST UNREAL
(Affirmative)

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine.	masculine	feminine	
1	म खाने थिएँ					हामी (हरू) खाने थियौं
2	तँ खाने थिइस्			तिमी खाने थियो		तिमी हरू खाने थियो
3	ऊ/त्यो/यो खाने थियो	ऊ/त्यो/यो खाने थिई		उनी/तिनी/यिनी खाने थिए	उनी/तिनी/यिनी खाने थिइन	उनी/तिनी/यिनी हरू खाने थिए
		(हरू)				(formal)
3	तपाईं/यहाँ उहाँ	खानुहुने थियो (Negative)				
1	म खाने थिएँनै					हामी (हरू) खाने थिएँनौं
2	तँ खाने थिइसस			तिमी खाने थिएँनौ	तिमी खाने थिइनौ	तिमंहरू खाने थिएँनौ
3	ऊ/त्यो/यो खाने थिएन	ऊ/त्यो/यो खाने थिइन		उनी/तिनी/यिनी खाने थिएनन	उनी/तिनी/यिनी खाने थिइनन	उनी/तिनी/यिनी हरू खाने थिएनन
2	तपाईं/यहाँ,	(हरू)				(formal)
3	उहाँ					

V. FUTURE
(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाने छु				हामी (हर) खाने छौ
2	तँ खाने छस्	तँ खाने छेस्	तिमी खाने छौ.	तिमी खाने छ्यौं	तिमीहरु खाने छौ
3	ऊ/त्यो/यो खाने छ	ऊ/त्यो/यो खाने छे	उनी/तिनी/यिनी खाने छन्	उनी/तिनी/यिनी खाने छिन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाने छन्
2	तपाईं/यहाँ	(हर) खानुहुने छ			(formal)
3	उहाँ	(Negative)			
1	म खाने छैनँ				हामी (हर) खाने छैनौं
2	तँ खाने छैनस्		तिमी खाने छैनौ		तिमीहरु खाने छैनौ
3	ऊ/त्यो/यो खाने छैन		उनी/तिनी/यिनी खाने छैनन्		उनी/तिनी/यिनी हरु खाने छैनन्
2	तपाईं/यहाँ	(हर) खानुहुने छैन			(formal)
3	उहाँ				

VI. CONTINUOUS
(Affirmative)

Present

1	म खाँदो खाँदै खाइरहेको खाइरहे	छु	म खाँदी खाँदै खाइरहेकी खाइरहि	छु	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका खाइरहे	छौ	हामी (हरु) खाँदा खाँदै खाइरहेका खाइरहे	छौं
2	तै खाँदो खाँदै खाइरहेको खाइरहे	छस्	तै खाँदी खाँदै खाइरहेकी खाइरहि	छस्	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका खाइरहे	छौ	तिमीहरु खाँदा खाँदै खाइरहेका खाइरहे	छौ
3	ऊ त्यो यो खाँदो खाँदै खाइरहेको खाइरहे	छ	ऊ यो त्यो खाँदी खाँदै खाइरहेकी खाइरहि	छन्	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका खाइरहे	छन्	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका खाइरहे	छन्
2	तपाईं/यहाँ		(हरु)	छ	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको		(formal)	
3	उहाँ							

(Negative)

1	म खाँदो खाँदै खाइरहेको	म खाँदी खाँदै खाइरहेकी	छैन	छैन	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका	छैनो	तिमी खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हामी (हरु) खाँदा खाँदै खाइरहेका	छैनौं
2	तँ खाँदो खाँदै खाइरहेको	तँ खाँदी खाँदै खाइरहेकी	छैनस्	छैनो	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका	छैनो	तिमी खाँदी खाँदै खाइरहेकी	तिमीहरु खाँदा खाँदै खाइरहेका	छैनौं
3	ऊ ल्या यो खाँदो खाँदै खाइरहेको	ऊ ल्या यो खाँदी खाँदै खाइरहेकी	छैन	छैन	उनी तिनी गिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका	छैनन्	उनी तिनी गिनी खाँदी खाँदै खाइरहेकी	उनी तिनी गिनी हाँदा हाँदै हाइरहेका	छैनन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)							
3	उहाँ								

Past		(Affirmative)			
		म थिएँ	तिमी	खाँदा खाँदै खाइरहेका थियो	हाँदा खाँदै खाइरहेका थियो
1	म खाँदो खाँदै खाइरहेको थिएँ	त खाँदी खाँदै खाइरहेकी थिइस्	उनी खाँदा खाँदै खाइरहेका थिए	उनी खाँदा खाँदै खाइरहेका थिए	
2	तँ खाँदो खाँदै खाइरहेको थिइस्	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका थियो	उनी खाँदा खाँदै खाइरहेका थिए	उनी खाँदा खाँदै खाइरहेका थिए	
3	ऊ ल्यो यो खाँदो खाँदै खाइरहेको थियो	उनी खाँदी खाँदै खाइरहेकी थिई	उनी खाँदा खाँदै खाइरहेका थिए	उनी खाँदा खाँदै खाइरहेका थिए	
2	तपाईं / यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहुभएको	(formal)	
3	उहाँ				

1	म खाइरहेथें	म खाइरहिथें.			हामी (हर) खाइरहेथ्यौं
2	तं खाइरहिथिस्		तिमी खाइरहेथ्यौ	तिमी खाइरहिथ्यौ	तिमीहरु खाइरहेथ्यौ
3	ऊ ल्यो गो खाइरहेथ्यो	ऊ ल्यो गो खाइरहिथी	उनी तिनी यिनी खाइरहेथे	उनी तिनी यिनी खाइरहिथिन्	उनी तिनी यिनी हर खाइरहेथे
2	तपाईं / यहाँ	(हर)	खाइरहुनुभएथ्यो		(formal)
	उहाँ				

B.

Future (Affirmative)

1	म खाँदो खाँदै खाइरहेको	हुनेछु	म	खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हुनेछु	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका	हुनेछौ	हामी (हर) खाँदा खाँदै खाइरहेका	हुनेछौ
2	तै खाँदो खाँदै खाइरहेको	हुनेछस्	त	खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हुनेछौ	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका	हुनेछ्यौ	तिमीहरु खाँदा खाँदै खाइरहेका	हुनेछौ
3	ऊ. त्यो यो खाँदो खाँदै खाइरहेको	हुनेछ	ऊ त्यो यो	खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हुनेछन्	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेकी	हुनेछन्	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका	हुनेछन्
2	तपाईं/यहाँ	(हर)			खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	हुनेछ	(formal)		
3	उहाँ								

(Negative)

1	म खाँदो खाँदै खाइरहेको	हुनेछैन	म	खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हुनेछैन	हामी (हर) खाँदा खाँदै खाइरहेका हुनेछैनौं
2	तँ खाँदो खाँदै खाइरहेको	हुनेछैनस्	तँ	खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हुनेछैनो	तिमीहरू खाँदा खाँदै खाइरहेका हुनेछैनौ
3	ऊ त्यो यो	हुनेछैन	ऊ त्यो यो	खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हुनेछैनन्	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका हुनेछैनन्
2	तपाईं/यहाँ	(हर)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	हुनेछैन (formal)		
3	उहाँ					

(Affirmative)

Future Presumptive

1	म खाँदो खाँदै खाइरहेको	हुँला	म खाँदी खाँदै खाइरहेकी	हुँनी	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका	होला	हामी (हरु) खाँदा खाँदै खाइरहेका	होला
2	तँ खाँदो खाँदै खाइरहेको	होलास्	तँ खाँदी खाँदै खाइरहेकी	होलिस्	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका	होला	तिमीहरू खाँदा खाँदै खाइरहेका	होला
3	ऊ त्यो यो खाँदो खाँदै खाइरहेको	होला	ऊ त्यो यो खाँदी खाँदै खाइरहेकी	होली	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका	होलिन्	उनी तिनी यिनी हरु खाँदा खाँदै खाइरहेका	होलान्
2	तपाईं/ यहाँ		(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	होला (formal)			
3	उहाँ							

(Negative)

1	म खाँदा खाँदै खाइरहेको	म नहुँला	म खाँदी खाँदै खाइरहेकी	नहुँली	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी खाँदै खाइरहेकी	तिमीहरू खाँदा खाँदै खाइरहेका	हामी (हरू) खाँदा खाँदै खाइरहेका	नहौंला
2	तँ खाँदो खाँदै खाइरहेका	तँ नहोलास्	तँ खाँदी खाँदै खाइरहेकी	नहोलीस्	उनी खाँदा खाँदै खाइरहेका	उनी खाँदी खाँदै खाइरहेकी	उनीहरू खाँदा खाँदै खाइरहेका	उनी तिनी यिनी	नहोला
3	ऊ त्यो यो खाँदो खाँदै खाइरहेको	ऊ नहोला	ऊ त्यो यो खाँदी खाँदै खाइरहेकी	नहोली	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी	नहोलान्
2	तपाईं/यहाँ	(हरू)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	नहोला	(formal)				
3.	उहाँ								

A.

1	म खाँदो खाँद खाइरहेको	होओइनं	म खाँदी खाँद खाइरहेकी	होओइनं	तिमी खाँदा खाँद खाइरहेका	हामी (हरू) खाँदा खाँद खाइरहेका होओइनौ
2	त खाँदो खाँद खाइरहेको	होओइनम	त खाँदी खाँद खाइरहेकी	होओइनम्	तिमी खाँदा खाँद खाइरहेका	तिमीहरू खाँदा खाँद खाइरहेका होओइनौ
3	उ त्यो यो खाँदो खाँद खाइरहेको	होओइन	उ त्यो यो खाँदी खाँद खाइरहेकी	होओइनन्	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँद खाइरहेका	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँद खाइरहेका होओइनन्
2	तपाईं/यहाँ		(हरू)	खानुहुँदो खानुहुँद खाइरहनुभएको	होओइन	(formal)
3	उहाँ					

VII. PERFECTIVE
(Affirmative)

Present	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	मैले खाएको छु	मैले खाएकी छु	तिमीले खाएका छौ	तिमीले खाएकी छ्यौ	हामी (हरु) ले खाएका छौ
2	तैले खाएको छस्	तैले खाएकी छेस्	उनले खाएका छन्	उनले खाएकी छिन्	तिमीहरूले खाएका छौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उनले तिनले यिनले	उनले तिनले यिनले	उनी तिनी यिनी
	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको छ	(formal)	
	उहाँ		(Negative)		
1	मैले खाएको छैन	मैले खाएकी छैन	तिमीले खाएका छैनौ	तिमीले खाएकी छैनौ	हामी (हरु) ले खाएका छैनौ
2	तैले खाएको छैनस्	तैले खाएकी छैनस्	उनले खाएका छैनन्	उनले खाएकी छैनन्	तिमी हुरुले खाएका छैनौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उनले तिनले यिनले	उनले तिनले यिनले	उनी तिनी यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको छैन	(formal)	
33	उहाँ				

(Affirmative)

Past

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
A. 1	मंले खाएको थिएँ	मंले खाएकी थिएँ	तिमीले खाएका थियो	तिमीले खाएकी थियो	हामी (हरु) ले खाएका थियो
2	तैले खाएको थिएस्	तैले खाएकी थिएस्	उनले खाएका थिए	उनले खाएकी थिएस्	तिमीहरुले खाएका थियो
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उनले तिनले यिनले	उनले तिनले यिनले	उनी तिनी यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको थियो		
3	उहाँ		(formal)		
B. 1	मंले खाएथेँ	मंले खाइथेँ	तिमीले खाएथ्यो	तिमीले खाइथ्यो	हामी (हरु) ले खाएथ्यो
2	तैले खाइथिएस्		उनले तिनले यिनले	उनले तिनले यिनले	तिमीहरुले खाएथ्यो
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले/उल्ले यसले/यल्ले	खाइथ्यो	खाइथिन्	उनी तिनी यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएथ्यो		
3	उहाँ		(formal)		

(Negative)

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine	masculine	feminine,	
		मैले खाएको थिएँ	मैले खाएकी थिएँ			हामी (हरु) ले खाएका थिएँ
2		तँले खाएको थिएँ	तँले खाएकी थिएँ	निमीले खाएका थिएँ	निमीले खाएकी थिएँ	तिमीहरुले खाएका थिएँ
3		उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले खाएको थिएँ	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले खाएकी थिएँ	उनले तिनले यिनले खाएका थिएँ	उनले तिनले यिनले खाएकी थिएँ	उनी तिनी यिनी हरुले खाएका थिएँ
2		(हरु) ले खानुभएको थिएँ				(formal)
3		तपाईं/यहाँ उहाँ				

(Affirmative)

Future

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honoricific		honoricific		
		masculine	feminine	masculine	feminine	
1	मैंले खाएकी हुनेछु		मैंले खाएकी हुनेछु			हामी (हरु) ले खाएका हुनेछौं
2	तैंले खाएकी हुनेछस्		तैंले खाएकी हुनेछस्	तिमीले खाएका हुनेछौ	तिमीले खाएकी हुनेछ्यो	तिमीहरुले खाएका हुनेछौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले		उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले तिनले यिनले	उसले तिनले यिनले	उनी तिनी यिनी
2	तपाईं/यहाँ		(हरु) ले	खानुभएको हुनेछ		(formal)
3	उहाँ					
(Negative)						
1	मैंले खाएकी हुनेछैनं		मैंले खाएकी हुनेछैनं			हामी (हरु) ले खाएका हुनेछैनौं
2	तैंले खाएकी हुनेछैनस्		तैंले खाएकी हुनेछैनस्	तिमीले खाएका हुनेछैनौ	तिमीले खाएकी हुनेछैनौ	तिमीहरुले खाएका हुनेछैनौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले		उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले तिनले यिनले	उसले तिनले यिनले	उनी तिनी यिनी
2	तपाईं/यहाँ		(हरु) ले	खानुभएको हुनेछैन		(formal)
3	उहाँ					

(Affirmative)

Future Presumptive

		Singular				Plural (masculine and feminine)	
		non-honorific		honorific			
		masculine	feminine	masculine	feminine		
1	मैले खाएको हुँला	मैले खाएकी हुँली	तैले खाएकी होलास्	तिमी ले खाएका होला	हामी (हरु) ले खाएका होला		
2	तैले खाएको होलास्	तैले खाएकी होलिस्	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले तिनले यिनले	तिमीहरुले खाएका होला	उनी तिनी यिनी	
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	खाएकी होली	खाएका होलान्	हामी (हरु) ले खाएका नहोला	तिमी हल्ले खाएका नहोला	
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको होला				(formal)
3	उहाँ	(Negative)					
A.							
1	मैले खाएको नहुँला	मैले खाएकी नहुँली	तैले खाएकी नहोलिस्	तिमीले खाएका नहोला	हामी (हरु) ले खाएका नहोला		
2	तैले खाएको नहोलास्	तैले खाएकी नहोलिस्	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले तिनले यिनले	तिमीले खाएकी नहोली	उनी तिनी यिनी	
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	खाएकी नहोली	खाएका नहोलान्	हामी (हरु) ले खाएका नहोला	तिमी हल्ले खाएका नहोला	
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको नहोला				(formal)
3	उहाँ	(Negative)					

		Singular				Plural (masculine and feminine)		
		non-honorific		honorific				
		masculine	feminine	masculine	feminine			
B. 1	मैंले नखाएको हुँला	मैंले नखाएकी हुँली	तैंले नखाएकी होलिसु	तिमीले नखाएका होला	तिमीले नखाएकी होली	हामी (हरु) ले नखाएका होला		
2	तैंले नखाएको होलासु	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	नखाएकी होली	उतले तितले यिनले	उतले तितले यिनले	तिमीहरुले नखाएका होला		
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	नखाएको होला		उतले तितले यिनले	उतले तितले यिनले	उनी तिनी यिनी	हरुले नखाएका होलान्	
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले नखानुभएको होला					(formal)	
3	उहाँ							
C. 1	मैंले खाएकी होओइनँ	मैंले खाएकी होओइनँ	तैंले खाएकी होओइनसु	तिमीले खाएका होओइनो	तिमीले खाएकी होओइनो	हामी (हरु) ले खाएका होओइनौं		
2	तैंले खाएको होओइनसु	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	खाएकी होओइन	उतले तितले यिनले	उतले तितले यिनले	तिमी हरुले खाएका होओइनौं		
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले	खाएको होओइन		उतले तितले यिनले	उतले तितले यिनले	उनी तिनी यिनी	हरुले खाएका होओइनन्	
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले खानुभएको होओइन					(formal)	
3	उहाँ							

VIII. INJUNCTIVE
(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाऊँ				हामी खाऔँ
2	तँ खाएस्		तिमी खाए		तिमीहरु खाए
3	यो ऊ त्यो खाओस्		उनी तिनी यिनी खाऊन्		उनी तिनी यिनी हरु खाऊन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) खानुहोस्			
3	उहाँ	(Negative)			
1	म नखाऊँ				हामी (हरु) नखाऔँ
2	तँ नखाएस्		तिमी नखाए		तिमीहरु नखाए
	ऊ त्यो यो नखाओस्		उनी तिनी यिनी नखाऊन्		उनी तिनी यिनी हरु नखाऊन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) नखानुहोस्			
3	उहाँ				

(Affirmative)

Imperative

2	तँ खा		तिमी खाऊ		तिमीहरु खाऊ/खाओ
			तपाईं/यहाँ (हरु) खानुहोस् (Negative)	(formal)	
2	नँ नखा		विमी नखाऊ		तिमीहरु नखाऊ/नखाओ
			तपाईं/यहाँ (हरु) नखानुहोस्	(formal)	

IX. FUTURE PRESUMPTIVE
(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाँला/खाउँला	म खाउँली/खाँली			हामी (हरु)खाओँला/खाओँलाउँ
2	तँ खालाम्	तँ खालिस्	तिमी खाउला/खाउलाउ	तिमी खाउली/खाउलिउ	तिमीहरु खाओँला/खाओँलाउ
3	ऊ त्यो खाला यो	ऊ त्यो खाली यो	उनी तिनी खालान् यिनी	उनी तिनी खालिन् यिनी	उनी तिनी हरु खालान् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) खानुहोला			(formal)
3	उहाँ	(Negative)			
1	म नखाँला/नखाउँला	म नखाउँली/नखाँली			हामी (हरु) नखाओँला/नखाओँलाउँ
2	तँ नखालाम्	तँ नखालिस्	तिमी नखाउला/नखाउलाउ	तिमी नखाउली/नखाउलिउ	तिमीहरु नखाओँला/नखाओँलाउ
3	ऊ त्यो नखाला यो	ऊ त्यो नखाली यो	उनी तिनी नखालान् यिनी	उनी तिनी नखालिन् यिनी	उनी तिनी हरु नखालान् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) नखानुहोला			(formal)
3	उहाँ				

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाओइँ				हामी (हर) खाओइँनौ
2	तँ खाओइनस्		तिमी खाओइँनौ		तिमीहर खाओइँनौ
3	ऊ त्यो यो		उनी तिनी यिनी		उनी तिनी यिनी हरु खाओइनन्
2	तपाइँ/यहाँ	(हर)	खानुहोओइन		(formal)
3	उहाँ				

B.

X. NARRATIVE
(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	feminine	masculine	
1	मंले खाएँछु	मंले खाइछु			हामी (हरु) ले खाएछौं
2	तंले खाइछस्	तंले खाइछेस्	तिमीले खाएछौ	तिमीले खाइछ्यौ	तिमीहरुले खाएछौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएछ यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाइछे यसले/यल्ले	उनले तिनले खाएछन् यिनले	उनले तिनले खाइछिन् यिनले	उनी तिनी हरूले खाएछन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले खानुभएछ			(formal)
3	उहाँ	(Negative)			
1	मंले खाइनछु				हामी (हरु) ले खाएनछौं
2	तंले खाइनछस्	तंले खाइनछेस्	तिमीले खाएनछौ	तिमीले खाइनछ्यौ	तिमीहरुले खाएनछौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएनछ यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाइनछे यसले/यल्ले	उनले तिनले खाएनछन् यिनले	उनले तिनले खाइनछिन् यिनले	उनी तिनी हरूले खाएनछन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले खानुभएनछ			(formal)
3	उहाँ				

(Affirmative)

1	म लु				हामी (हर) छौं
2	तं छस्	तं छेस्	तिमी छो	तिमी छ्यो	तिमी हर छो
3	ऊ ल्यो यो छ	ऊ ल्यो यो छे	उनी- तिनी यिनी (Negative)	उनी तिनी यिनी छिन्	उनी तिनी यिनी हर छन्
1	म झुइनें/छिनें				हामी (हर) छंनौं
2	तं छंनस्		तिमी छंनौ		तिमीहर छंनौ
3	ऊ ल्यो यो छंन		उनी तिनी यिनी छंनन्	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी हर छंनन्
Verb हनु					

A.

(Affirmative)

1	म हूँ				हामी (हरु) हौं
2	तं होस्		तिमी हो		तिमीहरु हो
3	ऊ ल्यो यो हो		उनी हुन् तिनी हुन् यिनी (Negative)		उनी तिनी यिनी हुर हुन्
1	म हुइन्/होइनेँ				हामी (हरु) होइनेँ
2	तं होइन्स्		तिमी होइन्		तिमीहरु होइन्
3	ऊ ल्यो यो होइन्		उनी होइन् तिनी होइन् यिनी		उनी तिनी यिनी हुर होइन्

B.

(Affirmative)

C.	1	म हुन्छु				हामी (हर) हुन्छौं
	2	तै हुन्छस्	तं हुन्छेस्	तिमी हुन्छौ	तिमी हुन्छ्यो	तिमीहरु हुन्छौ
	3	यो ऊ हुन्छ ल्यो	ऊ ल्यो यो हुन्छे	उनी तिनी यिनी हुन्छन्	उनी तिनी यिनी हुन्छिन्	उनी तिनी यिनी हर हुन्छन्
	2	तपाईं/यहाँ				
	3	उहाँ	(हर)	हुनुहुन्छ		(formal)

(Negative)

1	म हुन्ने				हामी (हर) हुँदैनौं
2	तै हुँदैनस्	तै हुँदैनस्	तिमी हुँदैनौ	तिमी हुन्तौ	तिमीहर हुँदैनौ
3	ऊ त्पो यो	ऊ त्पो यो	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी हर हुँदैनन्
2	तपाईं/गहाँ				
3	उहाँ	(हर)	हुनुहुन्न		(formal)

C.

(Affirmative)

Past of A and B

	Singular				Plural and feminine) (masculine
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म थिएं				हामी (हरू) थियो
2	तँ थिइस्		तिमी थियो		तिमीहरु थियो
3	ऊ ल्यो थियो	ऊ ल्यो थो थो	उनी तिनी थियो थिए थिनी	उनी तिनी थिइन् थिनी	उनी तिनी हरू थिए थिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरू)	हुनुहुन्थ्यो		(formal)
3	उहाँ		(Negative)		
1	म थिएँनै	•			हामी (हरू) थिएँनौ
2	तँ थिइनस्		तिमी थिएँनो	तिमी थिइनो	तिमीहरु थिएँनो
3	ऊ ल्यो थिएन थो थो	ऊ ल्यो थिएन थो थो	उनी तिनी थिएन थिएन थिनी	उनी तिनी थिइन थिनी	उनी तिनी हरू थिएन थिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरू)	हुनुहुन्नथ्यो		(formal)
3	उहाँ				

Past of A and B		(Affirmative)				Plural (masculine and feminine)
		Singular		honorific		
		non-honorific		feminine		
	masculine	feminine	masculine	feminine		
1	म भएँ					हामी (हरु) भयौं
2	तौं भइस्		तिमी भयो			तिमीहरु भयौं
3	ऊ त्यो भयो यो	ऊ ● भई त्यो यो	उनी तिनी यिनी भए	उनी तिनी यिनी भइन्	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी हरु भए
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) हुनुभयो				(formal)
3	उहाँ	(Negative)				
1	म भइनँ		तिमी भएनौं			हामी (हरु) भएनौं
2	तौं भइनस्			तिमी भइनी		तिमी हरु भएनौं
3	ऊ त्यो भएन यो	ऊ त्यो यो भइन	उनी तिनी यिनी भएनन्	उनी तिनी यिनी भइन्	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी हरु भएनन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) हुनुभएन				(formal)
3	उहाँ					

Future of A, B and C

(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म हुनेछु				हामी (हर) हुनेछौं
2	तँ हुनेछस्	तँ हुनेछेस्	तिमी हुनेछो	तिमी हुनेछ्यो	तिमीहर हुनेछो
3	ऊ ल्यो यो	ऊ ल्यो यो	उनी तिनी यिनी हुनेछन्	उनी तिनी यिनी हुनेछिन्	उनी तिनी यिनी हर हुनेछन्
2	तपाईं/यहाँ	(हर)	हुनुहुनेछ	(formal)	
3	उहाँ	(हर)		(Negative)	
1	म हुनेछेँ				हामी (हर) हुनेछेँ
2	तँ हुनेछेँस्		तिनी हुनेछेँ		तिमीहर हुनेछेँ
3	ऊ ल्यो यो		उनी तिनी यिनी हुनेछेँन्		उनी तिनी हर हुनेछेँन्
2	तपाईं/यहाँ	(हर)	हुनुहुनेछेँ	(formal)	
3	उहाँ				

(Affirmative)

Future Presumptive of A, B and C

		Singular		Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		
		honoric		हामी होला/होलाउं
		masculine	feminine	
1	म हुँला	म हुँली		तिमी हरु होला/होलाउं
2	तँ होलास्	तँ होलिस्	तिमी होली होलिउ	तिमी हरु होला/होलाउं
3	ऊ त्यो होला यो	ऊ त्यो होली यो	उनी तिनी यिनी होलान्	उनी तिनी यिनी हरु होलान्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	हनुहोला	
3	उहाँ			

(Negative)

		non-honorific		honorific		Plural (masculine and feminine)
		masculine	feminine	masculine	feminine	
A	1	म नहुँला	म नहुँली			हामी (हर) नहौला/नहौलाउं
	2	तँ नहौलास्	तँ नहौलिस्	तिमी नहौला/नहौलिउ	तिमी नहौली/नहौलाउ	तिमीहरू नहौला/ नहौलाउ
	3	ऊ ल्यो नहौला यो	ऊ ल्यो नहौली यो	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी	उनी तिनी यिनी हरू नहौलान्
	2	तपाईं यहाँ	(हर)	हुनु नहौला नहुनुहोला		(formal)
	3	उहाँ				
B.	1	म होओइनं				हामी (हर) होओइनीं
	2	तँ होओइनम्		तिमी होओइनी		तिमीहरू होओइनी
	3	ऊ ल्यौ होओइन यो		उनी तिनी यिनी		उनी तिनी यिनी हरू होओइनन्
	2	तपाईं	(हर)	हनुहोओइन		(formal)
	3	उहाँ				